અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

===

[૨૦૧૨] ૪ એસ.સી.આર. ૮૮૧

બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી

વિરૂદ્ધ

ધી એર ક્રાફ્ટ એમ્પ્લોઈઝ કોઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડ અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નં. ૭૫૦૩–૭૫૩૭/૨૦૦૨)

જાન્યુઆરી ૨૪, ૨૦૧૨

[ન્યાયમૂર્તિ જી.એસ. સિંઘવી અને ન્યાયમૂર્તિ અશોક કુમાર ગાંગુલી]

નગર આયોજન – બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ – કલમ ૩૨(૫એ) – કલમ ૩૨(૫એ) ના સંદર્ભમાં, બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તા, વાહનવ્યવહાર અને અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈપણ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે થયેલા ખર્ચનો એક ભાગ પહોંચી વળવા માટે નવી વિસ્તરણ યોજનાઓ અથવા લેઆઉટ અથવા ખાનગી રસ્તાઓ બનાવવા ઈચ્છુક અરજદારો પાસેથી કલમ ૩૨(૫) માં દર્શાવેલ રકમો ઉપરાંત ચોક્કસ રકમ માંગવાની સત્તા બેંગલોર

ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (બીડીએ) માં નિહિત કરવામાં આવી છે – શું કલમ ૩૨(પએ) સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરે છે – ઠેરવ્યું: જ્યાં સુધી અન્યથા સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી વૈધાનિક જોગવાઈ બંધારણીય રીતે માન્ય હોવાનું માની લેવામાં આવે છે અને જે વ્યક્તિ ભેદભાવનો આક્ષેપ કરે છે તેના પર એ સાબિત કરવા માટે મજબૂત તથ્યાત્મક પાયો નાખવાની જવાબદારી રહે છે કે સદરહુ જોગવાઈ સંવિધાનમાં સ્થાપિત સમતાના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન કરે છે – જો કે સામાવાળા (ઓ) એ રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૩૨(પએ) ભેદભાવપૂર્ણ છે, પરંતુ આ રજૂઆતના સમર્થનમાં કોઈ તથ્યાત્મક પાયો નાખવામાં આવ્યો ન હતો અને આવા પાયાના અભાવે – કલમ ૩૨(પએ) ના સંદર્ભમાં પ્રતિકૂળ ભેદભાવના મુદ્દાની તપાસ કરતી વખતે, કોર્ટ એ હકીકતથી અજાણ રહી શકે નહીં કે બેંગલોર શહેરની વસતિમાં અભૂતપૂર્વ વધારાને કારણે અને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા માટે હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવાયેલા નીતિગત નિર્ણયને કારણે, બીડીએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તા, વાહનવ્યવહાર વગેરે જેવી નાગરિક સગવડોમાં સુધારો કરવા માટે અસરકારક પગલાં લેવા બંધાયેલ હતું અને આ માટે બીડીએ દ્વારા પોતે અથવા અન્ય રાજ્યની એજન્સીઓ/સાધનો દ્વારા યોગ્ય ફાળો આપીને સંસાધનો વધારવા જરૂરી બન્યા હતા – જો કે, વાસ્તવિક હકીકત એ છે કે નવા વિસ્તારોની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે, અને ખાનગી હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓના લેઆઉટ અને મોટા હાઉસિંગ પ્રોજેક્ટ્સ વગેરેના અમલીકરણમાં સામેલ લોકોના સંદર્ભમાં આયોજિત વિકાસના વિભાવનાને સાકાર કરવા માટે, બીડીએ અને રાજ્યની અન્ય એજન્સીઓ/સાધનોએ પાણી પુરવઠો, વીજળી વગેરે વધારવા માટે સબળ ખર્ચ કર્યો હતો. આ ખર્ચનો બોજ બેંગલોર શહેરનો અગાઉથી જ ભાગ હોય તેવા વિસ્તારોના રહેવાસીઓ પર સ્થાનાંતરિત કરવા માટે કોઈ ઔચિત્ય હોઈ શકે નહીં – બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મુખ્યત્વે નવા વિકસિત વિસ્તારો માટેની સગવડોના ખર્ચનો બોજ વહેંચવા માટે અન્ય રહેવાસીઓને કહી શકાય નહીં – તેથી, હાઈકોર્ટે લીધેલા આ વલણને મંજૂર કરવું શક્ય નથી કે ૧૯૮૭ પછી

વિકસિત લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ પર જ ખર્ચનો બોજ મર્યાદિત રાખીને ધારાસભાએ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કર્યો છે – ભારતનું સંવિધાન, ૧૯૫૦ – અનુચ્છેદ ૧૪.

નગર આયોજન – બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ – કલમ ૩૨(૫એ) – અતિશય પ્રત્યાયોજનના આધારે પડકાર – શું કલમ ૩૨(૫એ) ધારાસભાની પ્રત્યાયોજન સત્તાના અતિશય દૂષણથી પીડાય છે – ઠેરવ્યું: અતિશય પ્રત્યાયોજનના આધારે વૈધાનિક જોગવાઈની બંધારણીયતાના પડકારની તપાસ કરતી વખતે, કોર્ટે સંબંધિત કાયદાની અંતર્નિહિત નીતિ તપાસવી જોઈએ અને આ બાબત આમુખ, કાયદા દ્વારા હાસલ કરવાના ઉદ્દેશો અને તેની યોજનાનો સંદર્ભ લઈને કરી શકાય છે અને કોર્ટ ધારાસભાની ડહાપણ પર સવાર થશે નહીં અને જે જોગવાઈઓ હેઠળ ચોક્કસ જોગવાઈનો અમલ કરવાની સત્તા કારોબારી સત્તામંડળોને આપવામાં આવી છે તેને રદબાતલ કરશે નહીં – ૧૯૭૬ ના એક્ટની અંતર્નિહિત નીતિ ૧૯૬૧ ના એક્ટ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટના આમુખ અને બંને કાયદાઓ દ્વારા હાસલ કરવાના ઉદ્દેશો, એટલે કે બેંગલોર શહેર અને તેને અડીને આવેલા વિસ્તારોનો વિકાસ, માંથી સ્પષ્ટપણે જણાઈ આવે છે – એવું કહી શકાય નહીં કે કલમ ૩૨(૫એ) ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા ઈચ્છુક લોકો પાસેથી અનિર્દિષ્ટ રકમ માંગવાની અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા બીડીએ ને આપે છે – કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા સત્તાનો ઉપયોગ હંમેશા ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૬૫ હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપી શકાય તેવા નિર્દેશોને આધીન છે – કલમ ૩૨(૫એ) અતિશય પ્રત્યાયોજનના દૂષણથી પીડાતી નથી અને વૈધાનિક માર્ગદર્શિકા ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટના આમુખ અને બંને કાયદાઓના ઉદ્દેશ્ય અને યોજનામાં મળી શકે છે – મૈસૂર ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ એક્ટ, ૧૯૬૧.

નગર આયોજન – બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ – કલમ ૩૨(૫એ) – રેસિડેન્શિયલ લેઆઉટ પ્લાન અથવા વર્ક ઓર્ડર મંજૂર કરતી વખતે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (બીડીએ) દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોમાં

સમાવિષ્ટ શરતો કે જે મુજબ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ અને લેઆઉટના પ્લોટના અલોટીઓએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, વાહનવ્યવહાર વધારવા માટે વિવિધ ચાર્જિસ/રકમો ચૂકવવી/જમા કરાવવી જરૂરી હતી – આવી આકારણી/માંગણી – શું તે કર (tax) ની વ્યાખ્યામાં આવે છે અને તેથી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ ની જોગવાઈઓથી અતિ–અધિકાર (ultra vires) છે – ઠેરવ્યું: ૧૯૭૬ ના એક્ટ હેઠળ, બીડીએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની વસતિને હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ દ્વારા તૈયાર કરાયેલા લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ સહિત વિવિધ પ્રકારની સગવડો પૂરી પાડવા બંધાયેલ છે – એ શક્ય છે કે તેઓ બીડીએ દ્વારા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવેલ એક કે બીજા સગવડના પ્રત્યક્ષ લાભાર્થી ન હોય, પરંતુ આનાથી એ હકીકતથી મુક્ત થઈ શકાતું નથી કે તેઓ આઉટર રિંગ રોડ અને ઈન્ટરમીડિયેટ રિંગ રોડ, માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ વગેરેના નિર્માણથી ચોક્કસપણે લાભાન્વિત થશે. તેઓ કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમના અંતિમ લાભાર્થી પણ બનશે કારણ કે બેંગલોરને વધારાનું ૨૭૦ એમએલડી પાણી ઉપલબ્ધ થવાથી બેંગલોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ (બીડબલ્યુએસએસબી) ખાનગી લેઆઉટ માટે પાણી ફાળવવા સક્ષમ બનશે – સામાવાળા (ઓ) ની રજૂઆતનો આ કેસ નથી કે ખાનગી સોસાયટીઓ દ્વારા વિકસાવવામાં આવનારા લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓને બીડીએ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી સગવડોનો લાભ મળશે નહીં – આમ, કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા માંગવામાં આવેલા ચાર્જિસને કર તરીકે અભિહિત કરી શકાય નહીં અને સક્ષમ ધારાસભા દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદા દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યા નથી તેવા આધારે અબંધારણીય જાહેર કરી શકાય નહીં – ભારતનું સંવિધાન, ૧૯૫૦ – અનુચ્છેદ ૨૬૫.

નગર આયોજન – બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ – કલમ ૩૨(૫એ) – રેસિડેન્શિયલ લેઆઉટ પ્લાન અથવા વર્ક ઓર્ડર મંજૂર કરતી વખતે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (બીડીએ) દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોમાં સમાવિષ્ટ શરતો કે જે મુજબ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ અને લેઆઉટના

પ્લોટના અલોટીઓએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, વાહનવ્યવહાર વધારવા માટે વિવિધ ચાર્જિસ/રકમો ચૂકવવી/જમા કરાવવી જરૂરી હતી – શું બીડીએ દ્વારા માંગવામાં આવેલા ચાર્જિસ કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ, રિંગ રોડના નિર્માણ, માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ વગેરેમાં તેના ફાળાઓના પ્રમાણમાં તદ્દન અપ્રમાણસર હતા – ઠેરવ્યું: આ કોર્ટે આ મુદ્દાની વિગતવાર તપાસ કરી હોત પરંતુ બીડીએના તત્કાલીન કમિશનર દ્વારા ફાઈલ કરવામા આવેલા સોગંદનામાને ધ્યાનમાં રાખીને કે કાવેરી સ્કીમ પેટે ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૮ થી ૪.૬.૨૦૦૫ દરમિયાન માત્ર રૂ. ૩૪.૫૫ કરોડ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે અને ૧૯૯૨–૯૩ થી ૨૦૦૫–૦૬ દરમિયાન રિંગ રોડ સરચાર્જ પેટે રૂ. ૧૫.૧૫ કરોડ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે અને રાજ્ય સરકારે નિર્દેશ આપ્યો છે કે હવેથી યોગ્ય નિર્ણય લેવાય નહીં ત્યાં સુધી રિંગ રોડ સરચાર્જ, કાવેરી વોટર સેસ અને એમઆરટીએસ સેસ વસૂલ કરવો જોઈએ નહીં, તેથી આ વિવાદનો ન્યાયનિર્ણય કરવો જરૂરી નથી, ખાસ કરીને કારણ કે બીડીએ વતી દાખલ કરવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતોમાં સ્પષ્ટપણે જણાવાયું છે કે સરકારે પેન્ડિંગ માંગણીઓ અંગે નિર્ણય લેવાનો છે અને કોર્ટ આ મામલે યોગ્ય નિર્દેશ જારી કરી શકે છે, જેનું બીડીએ પાલન કરશે – રાજ્ય સરકારને તેના તા. ૦૩.૦૫.૨૦૦૫ ના પત્ર (જેના દ્વારા બીડીએને કાવેરી વોટર સેસ, રિંગ રોડ સેસ અને એમઆરટીએસ સેસનું એકત્રીકરણ બંધ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો) ના સંદર્ભમાં યોગ્ય નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપીને ન્યાયના હેતુઓ સંતોષવામાં આવશે – જ્યાં સુધી સુપરવિઝન ચાર્જિસ, ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ચાર્જિસ, એક્ઝામિનેશન ચાર્જિસ, સ્લમ ક્લિયરન્સ ડેવલપમેન્ટ ચાર્જિસ અને એમઆરટીએસ સેસની વસૂલાતનો સંબંધ છે, હાઈકોર્ટે આ ચાર્જિસની વસૂલાતને ગેરકાયદેસર જાહેર કરવા માટે કોઈ કારણ આપ્યું નથી – તેથી, વાદગ્રસ્ત હુકમનો તે ભાગ ટકી શકે તેમ નથી – તેમ છતાં, રાજ્ય સરકારે આ ચાર્જિસની વસૂલાતના મામલામાં પણ યોગ્ય નિર્ણય લેવો જોઈએ અને નક્કી કરવું જોઈએ કે શું તે તેના દ્વારા, બીડીએ અથવા રાજ્યની અન્ય કોઈ એજન્સી/સાધન દ્વારા થયેલા ખર્ચના અપ્રમાણસર હતા કે કેમ.

બેંગલોર શહેરના વિકાસ નકશામાં પાણી અને વીજળીની વધારાની જરૂરિયાત પૂરી કરવા અને વાહનવ્યવહારની સમસ્યાઓ ઉકેલવા માટે નવી યોજનાઓ તૈયાર કરવામાં આવી હતી, જેને ૧૯૮૪ માં મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. આમાં પાણી પુરવઠો વધારવો, રિંગ રોડ બનાવવો વગેરેનો સમાવેશ થતો હતો. બેંગલોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ (બીડબલ્યુએસએસબી) એ રૂ. ૨૪૦ કરોડના ખર્ચે બેંગલોરને વધારાના ૨૭૦ એમએલડી પાણીના પુરવઠા માટે કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ, સ્ટેજ-૩ (ટૂંકમાં, 'કાવેરી સ્કીમ') હાથ ધરવા માટે રાજ્ય સરકારને દરખાસ્ત રજૂ કરી હતી. રાજ્ય સરકારે કાવેરી સ્કીમને મંજૂરી આપી હતી. રાજ્યના મુખ્ય સચિવના અધ્યક્ષસ્થાને યોજાયેલી બેઠકમાં એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે ખર્ચમાં વધારો ટાળવા માટે, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (બીડીએ) સહિત અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી ભંડોળ એકત્રિત કરી શકાય કારણ કે બીડીએ દ્વારા વિકસાવવામાં આવી રહેલા અથવા ભવિષ્યમાં વિકસાવવામાં આવે તેવા લેઆઉટ માટે સબળ પ્રમાણમાં પાણીની જરૂર હતી.

રાજ્ય સરકારે એક હુકમ જારી કરીને બીડીએ ને ૧૯૮૭-૮૮ થી ૧૯૮૯-૯૦ સુધીના હપ્તાઓમાં બીડબલ્યુએસએસબી ને રૂ. ૩૦ કરોડની ગ્રાન્ટ આપવા નિર્દેશ આપ્યો હતો, જે ત્યારપછી બનાવવામાં આવનાર તમામ લેઆઉટ માટે પ્લોટ દીઠ સરેરાશ રૂ. ૧૦,૦૦૦/- ના દરે પાણી પુરવઠા ઘટક તરીકે વધારાની રકમ ઉમેરીને ચૂકવવાની હતી. રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોના પાલનમાં, બીડીએ એ પ્લોટ દીઠ રૂ. ૧૦,૦૦૦/- એકત્રિત કરવાનું શરૂ કર્યું. પાછળથી, કાવેરી સ્કીમ હેઠળની આકારણી વધારીને એકર દીઠ રૂ. ૧ લાખ કરવામાં આવી. જો કે, ૧૯૯૨ સુધીમાં એ વાતનો ખ્યાલ આવ્યો કે બીડીએ અપેક્ષા મુજબ પ્લોટ વિકસાવવા અને વહેંચવામાં સક્ષમ ન હતું. તેથી, બીડીએ કમિશનર દ્વારા રાજ્ય સરકારને એક દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવી હતી કે કાવેરી સ્કીમમાં ફાળો જમીન ઉપયોગ બદલવા માટે અરજી કરનારાઓ અને હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ દ્વારા વિકસાવવાના ખાનગી લેઆઉટ અને મોટા હાઉસિંગ પ્રોજેક્ટ્સ વચ્ચે વહેંચવામાં આવે. રાજ્ય સરકારે બીડીએ ના સૂચનને સ્વીકાર્યું

અને કાવેરી સ્કીમ હેઠળ એકર દીઠ રૂ. ૨ લાખના દરે ચાર્જિસ વસૂલ કરવાનો હુકમ પસાર કર્યો.

૧૯૯૨ માં, બીડીએ એ ૬૩.૩૦ કિલોમીટર લાંબો આઉટર રિંગ રોડ અને ૩.૫ કિલોમીટર લાંબો ઈન્ટરમીડિયેટ રિંગ રોડ બનાવવાનું પણ નક્કી કર્યું. આઉટર રિંગ રોડનો ૩૬.૨૪ કિલોમીટરનો ભાગ બીડીએ ના લેઆઉટમાંથી પસાર થતો હતો. રાજ્યના મુખ્ય સચિવની અધ્યક્ષતામાં મળેલી બેઠકમાં સંમતિ સાધવામાં આવી હતી કે કાવેરી સ્કીમની જેમ જ બીડીએ અને ખાનગી હાઉસિંગ સોસાયટીઓ દ્વારા બનાવવામાં આવનારા પ્લોટ પર એકર દીઠ રૂ. ૧ લાખના દરે રિંગ રોડ સરચાર્જ લેવામાં આવે. ત્યારબાદ, બીડીએ એ જુદા જુદા વિસ્તારોમાં જમીન ઉપયોગના ફેરફાર પર જુદા જુદા દરે અને હાઉસિંગ સોસાયટીઓના લેઆઉટ અને ખાનગી જમીનો તેમજ તેના દ્વારા બનાવવામાં આવેલા પ્લોટ પર એકર દીઠ રૂ. ૧ લાખના દરે ચાર્જિસ વસૂલ કરવા માટે તા. ૧૯–૧૦–૧૯૯૨ નો ઠરાવ પસાર કર્યો.

ધી એર ક્રાફ્ટ એમ્પ્લોઈઝ કોઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડ (સિવિલ અપીલ નં. ૭૫૦૩/૨૦૦૨ માં સામાવાળા) એ ૩૨૪ એકર ૩૦ ગુંઠા જમીન અંગે લેઆઉટની મંજૂરી માટે અરજી રજૂ કરી હતી. સામાવાળાની અરજી પર બીડીએ ની બેઠકમાં વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને કાવેરી સ્કીમ પેટે એકર દીઠ રૂ. ૨ લાખ અને રિંગ રોડ સરચાર્જ તરીકે રૂ. ૧ લાખની ચુકવણી સહિતની વિવિધ શરતોને આધીન મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. બીડીએ ના ઠરાવમાં સમાવિષ્ટ બીજી શરત એ હતી કે કામનો સિવિલ ભાગ સામાવાળા દ્વારા તેના સુપરવિઝન હેઠળ કરવામાં આવશે. બીડીએ નો નિર્ણય તા. ૧૨–૧૧–૧૯૯૨ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળાને જણાવવામાં આવ્યો હતો.

સામાવાળાએ ૧૯૯૩ માં રિટ અરજી ફાઈલ કરીને તેના લેઆઉટની શરતી મંજૂરીને પડકારી હતી અને કાવેરી સ્કીમ પેટે એકર દીઠ રૂ. ૨ લાખ અને રિંગ રોડ સરચાર્જ તરીકે રૂ. ૧ લાખની માંગણી રદ કરવાની અરજ કરી હતી. રિટ અરજીની પેન્ડન્સી દરમિયાન, રાજ્ય ધારાસભાએ બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ,

૧૯૭૬ માં સુધારો કર્યો અને કલમ ૩૨ માં પેટા−કલમ (૫એ) ઉમેરી, જેમાં બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તા, વાહનવ્યવહાર અને અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટેના ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે પેટા−કલમ (૫) માં દર્શાવેલ રકમ ઉપરાંત વધારાની રકમ માંગવા માટે બીડીએ ને સત્તા આપવામાં આવી. આના પર, સામાવાળાએ રિટ અરજીમાં સુધારો કર્યો અને નવી ઉમેરાયેલી પેટા−કલમની બંધારણીય માન્યતાને એ દાવા સાથે પડકારી કે આ જોગવાઈ ભેદભાવપૂર્ણ છે અને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરે છે કારણ કે તે વિવિધ યોજનાઓ માટે વધારાની રકમ માંગવા માટે બીડીએ ને અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા આપે છે. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કાવેરી સ્કીમ અને રિંગ રોડ માટેના ચાર્જિસની ચુકવણી માટે તા. ૧૨.૧૧.૧૯૯૨ ના પત્રમાં સમાવિષ્ટ શરતોને કાયદેસર બનાવવા માટે કલમ ૩૨ માં પેટા−કલમ (૫એ) ઉમેરવામાં આવી છે.

સુધારેલી જોગવાઈની બંધારણીયતા અને લેઆઉટની શરતી મંજૂરીની કાયદેસરતા પર પક્ષકારો મુકદ્દમાબાજી કરી રહ્યા હતા ત્યારે, સામાવાળાએ સિવિલ કામ શરૂ કરવા માટે બીડીએ ની મંજૂરી માટે અરજી કરી. સુપરવિઝન ચાર્જિસ, ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ચાર્જિસ, એક્ઝામિનેશન ચાર્જિસ, સ્લમ ક્લિયરન્સ ચાર્જિસ, એમઆરટીએસ ટેક્સ વગેરેની ચુકવણીને આધીન તેની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. સામાવાળાએ બીજી રિટ અરજીમાં સિવિલ કામની શરતી મંજૂરીને એવા આધારે પડકારી કે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ આવી આકારણીઓને અધિકૃત કરતો નથી અને ધારાસભાએ ખાનગી હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ પાસેથી આવી માંગણી કરવા માટે કોઈ માર્ગદર્શિકા નક્કી કરી નથી. સામાવાળા દ્વારા લેવાયેલી એક વધારાની રજૂઆત એ હતી કે બીડીએ એ ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨ ની જોગવાઈઓને એવા ભૂલભરેલી છાપ હેઠળ લાગુ કરી છે કે લેઆઉટ તેના અધિકારક્ષેત્રમાં છે. સામાવાળાના જણાવ્યા મુજબ, ઉત્તર અને દક્ષિણ તાલુકાના ગામડાઓને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં સમાવવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ જાહેરનામું જારી કરવામાં આવ્યું ન હતું.

સામાવાળા દ્વારા લેવાયેલી અન્ય રજૂઆત એ હતી કે રાજ્ય સરકારે અગાઉથી જ કન્વર્ઝન ફાઈન એકત્રિત કરી લીધો છે અને તેથી, બીડીએ ને બેટરમેન્ટ ફી વસૂલ કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર નથી. માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ સેસ અને સ્લમ ક્લિયરન્સ ચાર્જિસ સંબંધમાં પણ આવી જ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી. અન્ય હાઉસ બિલ્ડીંગ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઓએ પણ કલમ ૩૨(૫એ) અને તેમના લેઆઉટની શરતી મંજૂરીને રદ કરવા માટે ૧૯૯૪ અને ૧૯૯૮ વચ્ચે રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી, જે મુજબ એર ક્રાફ્ટ એમ્પ્લોઈઝ કોઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડના કિસ્સામાં કરવામાં આવ્યું હતું તેમ સિવિલ કામની મંજૂરીમાં ઉલ્લેખિત અન્ય ચાર્જિસ સિવાય કાવેરી સ્કીમ અને રિંગ રોડ માટે ચૂકવણી કરવી જરૂરી હતી.

સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીઓ આખરે હાઈકોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૩૨(૫એ) ને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરતી, શૂન્ય અને અપ્રભાવકારી જાહેર કરવામાં આવી હતી અને રેસિડેન્શિયલ લેઆઉટ પ્લાન અથવા વર્ક ઓર્ડર મંજૂર કરતી વખતે બીડીએ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોમાં સમાવિષ્ટ શરતો કે જે મુજબ સામાવાળાએ તેમાં દર્શાવેલ વિવિધ ચાર્જિસ/રકમો ચૂકવવી/જમા કરાવવી જરૂરી હતી તે રદ કરવામાં આવી હતી અને રકમ પરત કરવાનો નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો.

હાલની અપીલોમાં, વિચારણા માટે નીચેના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થયા: (૧) શું ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨(૫એ) સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરે છે; (૨) શું ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨(૫એ) ધારાસભાની પ્રત્યાયોજન સત્તાના અતિશય દૂષણથી પીડાય છે; (૩) શું કાવેરી સ્કીમ વગેરે હેઠળના ચાર્જિસની માંગણી કર (**tax**) ના સમાન છે અને તેથી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ ની જોગવાઈઓથી અતિ–અધિકાર (**ultra vires**) છે; અને (૪) શું બીડીએ એ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ અને તેના દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલા

લેઆઉટના પ્લોટના અલોટીઓ પાસેથી કાવેરી સ્કીમ, એમઆરટીએસ વગેરેમાં તેના ફાળા કરતાં ઘણા વધારે ચાર્જિસ એકત્રિત કર્યા છે.

અપીલો મંજૂર કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું:

પ્રશ્ન (૧)

૧. હાઈકોર્ટે કલમ ૩૨(૫એ) ને ભેદભાવપૂર્ણ અને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરતી હોવાનું તારણ નોંધીને ગંભીર ભૂલ કરી છે. કલમની બંધારણીયતા સંબંધિત મુદ્દાનો નિર્ણય કરતી વખતે, હાઈકોર્ટે એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતની અણદેખી કરી હતી કે જ્યાં સુધી અન્યથા સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી વૈધાનિક જોગવાઈ બંધારણીય રીતે માન્ય હોવાનું માની લેવામાં આવે છે અને જે વ્યક્તિ ભેદભાવનો આક્ષેપ કરે છે તેના પર એ સાબિત કરવા માટે મજબૂત તથ્યાત્મક પાયો નાખવાની જવાબદારી રહે છે કે સદરહુ જોગવાઈ સંવિધાનમાં સ્થાપિત સમતાના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન કરે છે. [પરિચ્છેદ ૩૬] [૯૪૪-બી-સી]

૧.૨. જો કે, સામાવાળા (ઓ) એ તેઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીઓમાં રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૩૨(૫એ) ભેદભાવપૂર્ણ છે, પરંતુ આ રજૂઆતના સમર્થનમાં કોઈ તથ્યાત્મક પાયો નાખવામાં આવ્યો ન હતો અને આવા પાયાના અભાવે, હાઈકોર્ટ વાદગ્રસ્ત જોગવાઈને અનુચ્છેદ ૧૪ માં સમાવિષ્ટ સમતાના સિદ્ધાંતનો ભંગ કરતી હોવાનું તારણ નોંધવામાં તદ્દન અયોગ્ય હતી. [પરિચ્છેદ ૪૧] [૯૪૬-એફ-જી]

૧.૩. કલમ ૩૨(૫એ) ના સંદર્ભમાં પ્રતિકૂળ ભેદભાવના મુદ્દાની તપાસ કરતી વખતે, કોર્ટ એ હકીકતથી અજાણ રહી શકે નહીં કે બેંગલોર શહેરની વસતિમાં અભૂતપૂર્વ વધારાને કારણે અને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા માટે હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવાયેલા નીતિગત નિર્ણયને કારણે, બીડીએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તા, વાહનવ્યવહાર વગેરે જેવી નાગરિક સગવડોમાં સુધારો કરવા

માટે અસરકારક પગલાં લેવા બંધાયેલ હતું અને આ માટે બીડીએ દ્વારા પોતે અથવા અન્ય રાજ્યની એજન્સીઓ/સાધનો દ્વારા યોગ્ય ફાળો આપીને સંસાધનો વધારવા જરૂરી બન્યા હતા. બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની વસતિમાં વધારો અને આયોજિત વિકાસ સંબંધિત સમસ્યાઓના અભાવે, ધારાસભાએ ૧૯૭૬ નો એક્ટ ઘડ્યો હોત કે કેમ અને રાજ્ય અને તેના એજન્સીઓ/સાધનોએ પાણી પુરવઠો, વીજળી, વાહનવ્યવહાર અને અન્ય સગવડો વધારવા માટે સબળ રકમ ખર્ચી હોત કે કેમ તે માત્ર અટકળોનો વિષય બનશે. જો કે, વાસ્તવિક હકીકત એ છે કે નવા વિસ્તારોની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે, અને ખાનગી હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓના લેઆઉટ અને મોટા હાઉસિંગ પ્રોજેક્ટ્સ વગેરેના અમલીકરણમાં સામેલ લોકોના સંદર્ભમાં આયોજિત વિકાસના વિભાવનાને સાકાર કરવા માટે, બીડીએ અને રાજ્યની અન્ય એજન્સીઓ/સાધનોએ પાણી પુરવઠો, વીજળી વગેરે વધારવા માટે સબળ ખર્ચ કર્યો હતો. આ ખર્ચનો બોજ બેંગલોર શહેરનો અગાઉથી જ ભાગ હોય તેવા વિસ્તારોના રહેવાસીઓ પર સ્થાનાંતરિત કરવા માટે કોઈ ઔચિત્ય હોઈ શકે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મુખ્યત્વે નવા વિકસિત વિસ્તારો માટેની સગવડોના ખર્ચનો બોજ વહેંચવા માટે અન્ય રહેવાસીઓને કહી શકાય નહીં. તેથી, હાઇકોર્ટે લીધેલા આ વલણને મંજૂર કરવું શક્ય નથી કે ૧૯૮૭ પછી વિકસિત લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ પર જ ખર્ચનો બોજ મર્યાદિત રાખીને ધારાસભાએ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કર્યો છે. [પરિચ્છેદ ૪૨] [૯૪૬–એચ; ૯૪૭–એ–જી]

સ્ટેટ ઓફ કેરળ વિ. મેસર્સ ત્રાવણકોર કેમિકલ્સ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની (૧૯૯૮) ૮ એસ.સી.સી. ૧૮૮: ૧૯૯૮ (૨) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૬૫૧; કમિશનર, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક આઈએલઆર ૨૦૦૬ કર ૨૧૮; બોન્ડુ રામસ્વામી વિ. બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (૨૦૧૦) ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૯: ૨૦૧૦ (૬) એસ.સી.આર. ૨૯; પદ્મા સુંદરા રાવ વિ. સ્ટેટ ઓફ તામિલનાડુ (૨૦૦૩) ૫ એસ.સી.સી. ૫૩૩ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

પ્રશ્ન (૨)

૨.૧. અતિશય પ્રત્યાયોજનના આધારે વૈધાનિક જોગવાઈની બંધારણીયતાના પડકારની તપાસ કરતી વખતે, કોર્ટે સંબંધિત કાયદાની અંતર્નિહિત નીતિ તપાસવી જોઈએ અને આ બાબત આમુખ, કાયદા દ્વારા હાસલ કરવાના ઉદ્દેશો અને તેની યોજનાનો સંદર્ભ લઈને કરી શકાય છે અને કોર્ટ ધારાસભાની ડહાપણ પર સવાર થશે નહીં અને જે જોગવાઈઓ હેઠળ ચોક્કસ જોગવાઈનો અમલ કરવાની સત્તા કારોબારી સત્તામંડળોને આપવામાં આવી છે તેને રદબાતલ કરશે નહીં. [પરિચ્છેદ ૫૧] [૯૫૪–જી–એચ; ૯૫૫–એ]

૨.૨. ૧૯૭૬ ના એક્ટની અંતર્નિહિત નીતિ મૈસૂર ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ એક્ટ, ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટના આમુખ અને બંને કાયદાઓ દ્વારા હાસલ કરવાના ઉદ્દેશો, એટલે કે બેંગલોર શહેર અને તેને અડીને આવેલા વિસ્તારોનો વિકાસ, માંથી સ્પષ્ટપણે જણાઈ આવે છે. [પરિચ્છેદ ૫૨] [૯૫૫–બી]

૨.૩. ૧૯૬૧ ના એક્ટ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટની સંબંધિત જોગવાઈઓનું સર્વેક્ષણ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે આ બે કાયદાઓનો મૂળભૂત ઉદ્દેશ્ય તા. ૧૫.૧૨.૧૯૭૫ ના રોજ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ હોય તેવા વિસ્તારો અને સરકાર દ્વારા સમયાંતરે જાહેર કરવામાં આવે તેવા અન્ય અડીને આવેલા વિસ્તારોનો આયોજિત વિકાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. બીડીએ ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(બી) માં વ્યાખ્યાયિત 'સગવડો' (amenities) અને કલમ ૨(બીબી) માં વ્યાખ્યાયિત 'નાગરિક સગવડો' (civic amenities) સમગ્ર બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર માટે પૂરી પાડવા બંધાયેલ છે. કલમ ૧૫ અને ૧૬ હેઠળ તેમાં નિહિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, બીડીએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસ માટે વિગતવાર યોજનાઓ તૈયાર કરી શકે છે અને તે યોજનાઓનો અમલ કરવા માટે ખર્ચ કરી શકે છે, જે ઉમેરવામાં આવેલી વિકાસ યોજનાઓ તરીકે ઓળખાય છે. વિકાસ યોજનાઓના અમલીકરણમાં બીડીએ દ્વારા થયેલ ખર્ચ વિકાસ યોજનાઓના લાભાર્થીઓ પર લાદી શકાય છે. ૧૯૬૧ ના એક્ટની કલમ ૪એ(૧) હેઠળ જારી કરાયેલ તા. ૧.૧૧.૧૯૬૫ અને

૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામા અને ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(સી) હેઠળ જારી કરાયેલ તા. ૧.૩.૧૯૮૮ ના જાહેરનામાના આધારે, બેંગલોર શહેરને અડીને આવેલા સેંકડો ગામડાઓ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં ભળી ગયા. આ વિસ્તારો માટે, બીડીએ પાણી, વીજળી, શેરીઓ, રસ્તાઓ, ગટરવ્યવસ્થા, વાહનવ્યવહાર વ્યવસ્થા વગેરે જેવી સગવડો પૂરી પાડવા બંધાયેલું હતું અને છે, જે બેંગલોર શહેરના હાલના મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારને ઉપલબ્ધ છે. આ કામગીરી બીડીએ દ્વારા એકલા તેના અલ્પ નાણાકીય સંસાધનોમાંથી પૂરી થઈ શકી ન હોત. તેથી, રાજ્ય સરકાર, બીડીએ અને બીડબલ્યુએસએસબી જેવી રાજ્યની અન્ય એજન્સીઓએ પાણી પુરવઠો, વીજળી અને વાહનવ્યવહારની સુવિધાઓ વધારવા તેમજ નવા રસ્તાઓ, લેઆઉટ વગેરેના નિર્માણ માટે જોગવાઈ કરવા માટે તેમના સંસાધનો તેમજ માણસો અને સામગ્રી પૂરી પાડવી પડી હતી. બીડીએ એ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના ટ્રાફિકનું ભારણ ઘટાડવા માટે નવી પાણી પુરવઠા યોજના, વધારાની વીજળી ઉત્પન્ન કરવા અને માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ વિકસાવવા માટે જરૂરી ભંડોળમાં ફાળો આપવો પડ્યો હતો. આ જ કારણ છે કે રાજ્ય સરકારે તા. ૨૫.૩.૧૯૮૭ અને ૧૨.૧.૧૯૯૩ ના હુકમો પસાર કર્યા, જેને આ એક્ટના હેતુઓને પાર પાડવા માટે ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૬૫ હેઠળ જારી કરાયેલા નિર્દેશો તરીકે યોગ્ય રીતે ગણાવી શકાય અને ત્યારબાદ બનાવવામાં આવનારા તમામ લેઆઉટ પર કાવેરી સ્કીમના અમલીકરણમાં બીડીએ ના ખર્ચના હિસ્સાનો બોજ લાદવાની દરખાસ્તને મંજૂરી આપી. ૧૯૭૬ ના એક્ટમાં કલમ ૩૨(૫એ) ઉમેરવાની સાથે, આ હુકમોએ વૈધાનિક જનાદેશ પ્રાપ્ત કર્યો. તે કલમના સંદર્ભમાં, બીડીએ ને નવી વિસ્તરણ યોજનાઓ અથવા લેઆઉટ અથવા ખાનગી રસ્તાઓ બનાવવા ઈચ્છુક અરજદારો પાસેથી પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓ, વાહનવ્યવહાર અને અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈપણ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે થયેલા ખર્ચનો એક ભાગ પહોંચી વળવા કલમ ૩૨(૫) માં દર્શાવેલ રકમ ઉપરાંત ચોક્કસ રકમ ચૂકવવાનું કહેવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. [પરિચ્છેદ ૫૩] [૯૫૮–બી–એચ; ૯૫૯–એ–ડી]

૨.૪. ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટના આમુખ અને ઉદ્દેશો અને બંને કાયદાઓની યોજના ઉપરાંત, 'પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓ, વાહનવ્યવહાર અને તેવી અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે ઓથોરિટી નક્કી કરે તેવો ખર્ચનો ભાગ' વાક્યપ્રયોગ કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ માટે પૂરતી માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડે છે અને સામાવાળા (ઓ) ની એ વાત સાથે સંમત થવું શક્ય નથી કે આ કલમ બીડીએ ને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવાની ઈચ્છા ધરાવતા લોકો પાસેથી અનિર્દિષ્ટ રકમ માંગવાની અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા આપે છે. કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા સત્તાનો ઉપયોગ હંમેશા કલમ ૬૫ હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપી શકાય તેવા નિર્દેશોને આધીન છે. ધારાસભા માટે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસ માટે ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓના અસરકારક અમલીકરણ માટે જોગવાઈ કરવાનું શક્ય ન હોત અને આ કાર્ય રાજ્યની અન્ય એજન્સી/સાધનને સોંપવું પડ્યું હતું. [પરિચ્છેદ ૫૪] [૯૫૯-ઈ-એચ; ૯૬૦-એ]

૨.૫. કલમ ૩૨(૫એ) અતિશય પ્રત્યાયોજનના દૂષણથી પીડાતી નથી અને વૈધાનિક માર્ગદર્શિકા ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટના આમુખ અને બંને કાયદાઓના ઉદ્દેશ્ય અને યોજનામાં મળી શકે છે. [પરિચ્છેદ ૫૫] [૯૬૦-બી]

ચરણજીત લાલ ચૌધરી વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૫૦) ૧ એસ.સી.આર. ૮૬૯; એમ.એચ. કુરેશી વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૧૯૫૯) ૧ એસ.સી.આર. ૬૨૯; રામ કૃષ્ણ દાલમિયા વિ. શ્રી જસ્ટિસ એસ.આર. તેંડોલકર અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૫૮ એસસી ૫૩૮: ૧૯૫૯ એસ.સી.આર. ૨૭૯; આર.કે. ગર્ગ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૮૧) ૪ એસ.સી.સી. ૬૭૫: ૧૯૮૨ (૧) એસ.સી.આર. ૯૪૭; જ્યોતિ પરસાદ વિ. ધ એડમિનિસ્ટ્રેટર ફોર ધ યુનિયન ટેરિટરી ઓફ દિલ્હી એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસસી ૧૬૦૨: ૧૯૬૨ એસ.સી.આર. ૧૨૫; મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ બોર્ડ ઓફ એસ.એચ.એસ.ઈ. વિ. પારિતોષ ભૂપેશકુમાર શેઠ (૧૯૮૪) ૪ એસ.સી.સી. ૨૭; અજય કુમાર બેનરજી

વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૮૪) ૩ એસ.સી.સી. ૧૨૭: ૧૯૮૪ (૩) એસ.સી.આર. ૨૫૨; કિશન પ્રકાશ શર્મા વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૨૧૨; યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. આઝાદી બચાઓ આંદોલન (૨૦૦૪) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧: ૨૦૦૩ (૪) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૨૨૨ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

મ્યુનિસિપલ બોર્ડ, આપુર વિ. રઘુવેન્દ્ર કૃપાલ અને અન્ય (૧૯૬૬) ૧ એસ.સી.આર. ૯૫૦; કોર્પોરેશન ઓફ કલકત્તા અને અન્ય વિ. લિબર્ટી સિનેમા (૧૯૬૫) ૨ એસ.સી.આર. ૪૭૭; ભવેશ ડી. પરિષ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૭૧: ૨૦૦૦ (૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૨૯૧; દેવી દાસ ગોપાલ ક્રિષ્નન વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ એ.આઇ.આર. ૧૯૬૭ એસસી ૧૮૯૫; ધી સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ વિ. અનવર અલી સરકાર (૧૯૫૨) એસ.સી.આર. ૨૮૪; એ.એન. પરશુરામન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ તામિલનાડુ (૧૯૮૯) ૪ એસ.સી.સી. ૬૮૩: ૧૯૮૯ (૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૩૭૧ અને કુન્નાથત થથુન્ની મૂપિલ નાયર વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૧૯૬૧) ૩ એસ.સી.આર. ૭૭ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

ડેમંડ વિ. સાઉથ વેસ્ટ વોટર ઓથોરિટી (૧૯૭૬) ૧ ઓલ ઇંગ્લેન્ડ લો રિપોર્ટ્સ ૩૯ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

પ્રશ્ન (૩)

૩.૧. જો શ્રીનિવાસ જનરલ ટ્રેડર્સ, કિશન લાલ લક્ષ્મી ચંદ અને આઈ.ટી.સી. લિમિટેડ માં સ્થાપિત સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં સામાવાળા (ઓ) ને પાણી પુરવઠો, વીજળી, વાહનવ્યવહાર વગેરે વધારવા માટે ચૂકવણી કરવાની માંગ કરતી બીડીએ દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતોની તપાસ કરવામાં આવે, તો એવું કહી શકાય નહીં કે બીડીએ દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણી કર (tax) ની વસૂલાત સમાન છે અને તે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ થી અતિ–અધિકાર (ultra vires) છે. [પરિચ્છેદ ૬૪] [૯૬૮–બી–ડી]

૩.૨. ૧૯૭૬ ના એક્ટ હેઠળ, બીડીએ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ દ્વારા તૈયાર કરાયેલા લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ સહિત બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની વસતિને વિવિધ પ્રકારની સગવડો પૂરી પાડવા બંધાયેલ છે. એ પણ શક્ય છે કે તેઓ બીડીએ દ્વારા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવેલી એક કે બીજી સગવડના પ્રત્યક્ષ લાભાર્થી ન હોય, પરંતુ આનાથી એ હકીકતથી મુક્ત થઈ શકાતું નથી કે તેઓ આઉટર રિંગ રોડ અને ઈન્ટરમીડિયેટ રિંગ રોડ, માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ વગેરેના નિર્માણથી ચોક્કસપણે લાભાન્વિત થશે. તેઓ કાવેરી સ્કીમના પણ અંતિમ લાભાર્થી બનશે કારણ કે બેંગલોરને વધારાનું ૨૭૦ એમએલડી પાણી ઉપલબ્ધ થવાથી બીડબલ્યુએસએસબી ખાનગી લેઆઉટ માટે પાણી ફાળવવા સક્ષમ બનશે. સામાવાળા (ઓ) ની રજૂઆતનો આ કેસ નથી કે ખાનગી સોસાયટીઓ દ્વારા વિકસાવવામાં આવનારા લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓને બીડીએ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી સગવડોનો લાભ મળશે નહીં. આમ, કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા માંગવામાં આવેલા ચાર્જિસને કર તરીકે અભિહિત કરી શકાય નહીં અને સક્ષમ ધારાસભા દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદા દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યા નથી તેવા આધારે અબંધારણીય જાહેર કરી શકાય નહીં. [પરિચ્છેદ ૬૫] [૯૬૮–ડી–જી]

શ્રીનિવાસ જનરલ ટ્રેડર્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ એ.પી. (૧૯૮૩) ૪ એસ.સી.સી. ૩૫૩: ૧૯૮૩ (૩) એસ.સી.આર. ૮૪૩; કિશન લાલ લક્ષ્મી ચંદ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા ૧૯૯૩ સપ્લી (૪) એસ.સી.સી. ૪૬૧: ૧૯૯૩ (૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૩૩ અને આઈ.ટી.સી. લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક ૧૯૮૫ (સપ્લી) એસ.સી.સી. ૪૭૬ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કેવલ ક્રિષ્ન પુરી વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૦) ૧ એસ.સી.સી. ૪૧૬: ૧૯૭૯ (૩) એસ.સી.આર. ૧૨૧૭; સાઉધર્ન ફાર્માસ્યુટિકલ્સ એન્ડ કેમિકલ્સ, ત્રિચુર અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ અને અન્ય (૧૯૮૧) ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૧: ૧૯૮૨ (૧) એસ.સી.આર. ૫૧૯; કૃષિ ઉપજ મંડી સમિતિ વિ. ઓરિએન્ટ પેપર એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ (૧૯૯૫) ૧ એસ.સી.સી. ૬૫૫:

૧૯૯૪ (૫) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૩૯૨; કમિશનર, હિન્દુ રિલિજિયસ એન્ડોવમેન્ટ્સ, મદ્રાસ વિ. લક્ષ્મીન્દ્ર તીર્થ સ્વામિઆર ઓફ શિરુર મઠ (૧૯૫૪) એસ.સી.આર. ૧૦૦૫; મહંત શ્રી જગન્નાથ રામાનુજ દાસ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા (૧૯૫૪) એસ.સી.આર. ૧૦૪૬; રતિલાલ તેનાચંદ ગાંધી વિ. સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે (૧૯૫૪) એસ.સી.આર. ૧૦૫૫; એચ.એચ. સચુન્દ્ર તીર્થ સ્વામિઆર વિ. કમિશનર ફોર હિન્દુ રિલિજિયસ એન્ડ ચેરિટેબલ એન્ડોવમેન્ટ્સ ૧૯૬૩ સપ્લી (૨) એસ.સી.આર. ૩૦૨; કોર્પોરેશન ઓફ કલકત્તા અને અન્ય વિ. લિબર્ટી સિનેમા (૧૯૬૫) ૨ એસ.સી.આર. ૪૭૭ અને ઓમ પ્રકાશ અગ્રવાલ વિ. ગીરી રાજ કિશોરી (૧૯૮૬) ૧ એસ.સી.સી. ૭૨૨: ૧૯૮૬ (૧) એસ.સી.આર. ૧૪૯ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

પ્રશ્ન (૪)

૪.૧. વિચારણા માટે બાકી રહેતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું બીડીએ દ્વારા માંગવામાં આવેલા ચાર્જિસ કાવેરી વોટર સ્કીમ, રિંગ રોડ, માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ વગેરેમાં તેના ફાળાના પ્રમાણમાં તદ્દન અપ્રમાણસર છે. આ કોર્ટે આ મુદ્દાની વિગતવાર તપાસ કરી હોત પરંતુ બીડીએ ના તત્કાલીન કમિંશનર દ્વારા દાખલ કરવામા આવેલા તા. ૧૧.૧૧.૨૦૦૯ ના સોગંદનામાને ધ્યાનમાં રાખીને કે કાવેરી સ્કીમ પેટે ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૮ થી ૪.૬.૨૦૦૫ દરમિયાન માત્ર રૂ. ૩૪.૫૫ કરોડ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે અને ૧૯૯૨–૯૩ થી ૨૦૦૫–૦૬ દરમિયાન રિંગ રોડ સરચાર્જ પેટે રૂ. ૧૫.૧૫ કરોડની રકમ એકત્રિત કરવામાં આવી છે અને રાજ્ય સરકારે નિર્દેશ આપ્યો છે કે હવેથી યોગ્ય નિર્ણય લેવાય નહીં ત્યાં સુધી રિંગ રોડ સરચાર્જ, કાવેરી વોટર સેસ અને એમઆરટીએસ સેસ વસૂલ કરવો જોઈએ નહીં, તેથી આ વિવાદનો ન્યાયનિર્ણય કરવો જરૂરી નથી, ખાસ કરીને કારણ કે બીડીએ વતી દાખલ કરવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતોમાં સ્પષ્ટપણે જણાવાયું છે કે સરકારે પેન્ડિંગ માંગણીઓ અંગે નિર્ણય લેવાનો છે અને કોર્ટ આ મામલે યોગ્ય નિર્દેશ જારી કરી શકે છે, જેનું બીડીએ પાલન કરશે. રાજ્ય સરકારને તેના તા. ૦૩.૦૫.૨૦૦૫ ના પત્ર (જેના

દ્વારા બીડીએ ને કાવેરી વોટર સેસ, રિંગ રોડ સેસ અને એમઆરટીએસ સેસનું એકત્રીકરણ બંધ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો) ના સંદર્ભમાં યોગ્ય નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપીને ન્યાયના હેતુઓ સંતોષવામાં આવશે. [પરિચ્છેદ ૬૬] [૯૬૯–એ–ઈ]

૪.૨. જ્યાં સુધી સુપરવિઝન ચાર્જિસ, ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ચાર્જિસ, એક્ઝામિનેશન ચાર્જિસ, સ્લમ ક્લિયરન્સ ડેવલપમેન્ટ ચાર્જિસ અને એમઆરટીએસ સેસની વસૂલાતનો સંબંધ છે, હાઈકોર્ટે આ ચાર્જિસની વસૂલાતને ગેરકાયદેસર જાહેર કરવા માટે કોઈ કારણ આપ્યું નથી. તેથી, વાદગ્રસ્ત હુકમનો તે ભાગ ટકી શકે તેમ નથી. તેમ છતાં, રાજ્ય સરકારે આ ચાર્જિસની વસૂલાતના મામલામાં પણ યોગ્ય નિર્ણય લેવો જોઈએ અને નક્કી કરવું જોઈએ કે શું તે તેના દ્વારા, બીડીએ અથવા રાજ્યની અન્ય કોઈ એજન્સી/સાધન દ્વારા થયેલા ખર્ચના અપ્રમાણસર હતા કે કેમ. [પરિચ્છેદ ૬૭] [૯૬૯–ઈ–જી]

૫. પરિણામે, વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે છે અને સામાવાળા (ઓ) દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીઓ આ નિર્દેશને આધીન રદ કરવામાં આવે છે કે આ ચુકાદાની નકલ મળવાની/રજૂ કરવાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર, રાજ્ય સરકારે તા. ૦૩.૦૫.૨૦૦૫ ના પત્રના સંદર્ભમાં યોગ્ય નિર્ણય લેવો. આ સમયગાળાની અંદર, રાજ્ય સરકારે એ પણ નક્કી કરવું કે બીડીએ ના પત્રોમાં દર્શાવેલ દરે સુપરવિઝન ચાર્જિસ, ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ચાર્જિસ, એક્ઝામિનેશન ચાર્જિસ, સ્લમ ક્લિયરન્સ ડેવલપમેન્ટ ચાર્જિસ અને એમઆરટીએસ સેસની વસૂલાત અતિશય હતી કે કેમ. રાજ્ય સરકારનો નિર્ણય પછીના ચાર અઠવાડિયામાં સામાવાળા (ઓ) ને જણાવવો. જો સામાવાળા (ઓ) માંથી કોઈ રાજ્ય સરકારના નિર્ણયથી નારાજ થાય તો તે યોગ્ય કાનૂની ઉપાય મેળવવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે. [પરિચ્છેદ ૬૮] [૯૬૯–એચ; ૯૭૦–એ–સી]

કેસ લો રેફરન્સ (સંદર્ભિત કેસ કાયદા):

સંદર્ભ	કોર્ટ રિપોર્ટ	સ્થિતિ	પેરા
૧૯૫૯	એસ.સી.આર. ૨૭૯	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૨૭, ૩૯
૧૯૬૨	એસ.સી.આર. ૧૨૫	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૨૭, ૪૫, ૪૬
એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭	એસસી ૧૮૯૫	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૨૭, ૪૩–૪૫
૧૯૯૮	(૨) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૬૫૧	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૨૭
આઈએલઆર ૨૦૦૬	કર ૩૧૮	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૩૧
૨૦૧૦	(૬) એસ.સી.આર. ૨૯	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૩૧, ૩૨
(૨૦૦૩)	૫ એસ.સી.સી. ૫૩૩	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૩૧
(૧૯૫૦)	૧ એસ.સી.આર. ૮૬૯	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૩૭
(૧૯૫૯)	૧ એસ.સી.આર. ૬૨૯	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૩૮
૧૯૮૨	(૧) એસ.સી.આર. ૯૪૭	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૦
(૧૯૬૬)	૧ એસ.સી.આર. ૯૫૦	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૩
(૧૯૬૫)	૨ એસ.સી.આર. ૪૭૭	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૩

સંદર્ભ	કોર્ટ રિપોર્ટ	સ્થિતિ	પેરા
૨૦૦૦	(૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૨૯૧	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૩
(૧૯૭૬)	૧ ઓલ ઈએલઆર ૩૯	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૪
(૧૯૫૨)	એસ.સી.આર. ૨૮૪	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૪
૧૯૮૯	(૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૩૭૧	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૪, ૪૫
(૧૯૬૧)	૩ એસ.સી.આર. ૭૭	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૫
૧૯૮૪	(૩) એસ.સી.આર. ૨૫૨	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૫, ૪૮
(૧૯૮૪)	૪ એસ.સી.સી. ૨૭	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૫, ૪૭
(૨૦૦૧)	૫ એસ.સી.સી. ૨૧૨	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૯
૨૦૦૩	(૪) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૨૨૨	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૫, ૫૦
૧૯૭૯	(૩) એસ.સી.આર. ૧૨૧૭	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૫૮, ૬૦, ૬૨
૧૯૮૨	(૧) એસ.સી.આર. ૫૧૯	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૫૯
(૧૯૫૪)	એસ.સી.આર. ૧૦૦૫	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૫૯, ૬૨

સંદર્ભ	કોર્ટ રિપોર્ટ	સ્થિતિ	પેરા
૧૯૮૩	(૩) એસ.સી.આર. ૮૪૩	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૦, ૬૨, ૬૪
૧૯૯૩	(૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૩૩	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૧, ૬૨, ૬૪
૧૯૯૪	(૫) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૩૯૨	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૨
(૧૯૫૪)	એસ.સી.આર. ૧૦૪૬	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૨
(૧૯૫૪)	એસ.સી.આર. ૧૦૫૫	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૨
૧૯૬૩	સપ્લી (૨) એસ.સી.આર. ૩૦૨	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૨
૧૯૮૬	(૧) એસ.સી.આર. ૧૪૯	સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૨
૧૯૮૫	(સપ્લી) એસ.સી.સી. ૪૭૬	આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૬૩, ૬૪

દીવાની અપીલી હુકુમત: સિવિલ અપીલ નં. ૭૫૦૩-૭૫૩૭/૨૦૦૨.

બેંગલોર સ્થિત કર્ણાટક હાઇકોર્ટના રિટ અરજી નં. ૧૧૧૪૪ ઓફ ૧૯૯૩ વગેરેમાં તા. ૨૦.૦૪.૨૦૦૧ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તા વતી શ્રી આલતાફ અહમદ, શ્રી એસ.કે. કુલકર્ણી, શ્રી એમ. ગિરીશ કુમાર, શ્રી અંકુર એસ. કુલકર્ણી, શ્રી વિજય કુમાર

સામાવાળા વતી શ્રી કે.કે. વેણુગોપાલ, શ્રી પી. વિશ્વનાથ શેટ્ટી, શ્રી ઈ.સી. વિદ્યા સાગર, શ્રી શ્રીનિવાસ, શ્રી વિજય કુમાર એલ. પરદેશી, શ્રી બ્રહ્મજીત મિશ્રા, શ્રી આર.એસ. હેગડે, શ્રી ચંદ્ર પ્રકાશ, શ્રી અમિત વાધવા, શ્રી અશ્વિની ગર્ગ, શ્રી રાહુલ ત્યાગી (શ્રી પી.પી. સિંહ વતી), શ્રી સંજય આર. હેગડે, સુશ્રી બીના ગુપ્તા

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ જી.એસ. સિંઘવી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. આ અપીલો કર્ણાટક હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના એ હુકમ સામે કરવામાં આવી છે જેના દ્વારા સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીઓ મંજૂર કરવામાં આવી હતી, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ (જેને હવે પછી '૧૯૭૬ નો એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત કરાયેલ છે) ની કલમ ૩૨(૫એ) ને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરતી, શૂન્ય અને અપ્રભાવકારી જાહેર કરવામાં આવી હતી અને રેસિડેન્શિયલ લેઆઉટ પ્લાન અથવા વર્ક ઓર્ડર મંજૂર કરતી વખતે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (બીડીએ) દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોમાં સમાવિષ્ટ શરતો કે જેના આધારે સામાવાળાએ તેમાં દર્શાવેલ વિવિધ ચાર્જિસ/રકમો ચૂકવવી/જમા કરાવવી જરૂરી હતી તે રદ કરવામાં આવી હતી અને રકમ પરત કરવાનો નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો.

૨. મૈસૂરના નવા રાજ્યની રચના સાથે, જમીનના ઉપયોગ અને વિકાસના આયોજિત વિકાસ માટે અને ટાઉન પ્લાનિંગ સ્કીમ્સ બનાવવા અને તેનો અમલ કરવા માટે એક સમાન કાયદો હોવો જરૂરી માનવામાં આવ્યો હતો. તેથી, રાજ્ય ધારાસભાએ મૈસૂર ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ એક્ટ, ૧૯૬૧ (જેને હવે પછી 'ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત કરાયેલ છે) ઘડ્યો. તે કાયદાના ઉદ્દેશ્યો હતા:

(i) રાજ્યના લોકોને સંપૂર્ણ નાગરિક અને સામાજિક સગવડો પૂરી પાડવાના હેતુથી મૈસૂર રાજ્યના શહેરી અને ગ્રામીણ વિસ્તારોના આયોજન અને પુનઃઆયોજન માટે સાનુકૂળ પરિસ્થિતિઓ ઊભી કરવી;

(ii) જમીનની સટ્ટાખોરી અને જમીનમાં નફાખોરીને કારણે જમીનના અનિયંત્રિત વિકાસને અટકાવવો;

(iii) જમીનના સંતુલિત ઉપયોગમાં યોગદાન આપતી હાલની મનોરંજન સુવિધાઓ અને અન્ય સગવડોને જાળવી રાખવી અને તેમાં સુધારો કરવો; અને

(iv) પર્યાવરણીય સ્વાસ્થ્ય અને સ્વચ્છતાના વાજબી ધોરણો સુનિશ્ચિત કરવાના હેતુથી, અને ઉદ્યોગ અને વેપારના વ્યવસ્થિત વિકાસ માટે સુવિધાઓ ઊભી કરવાના હેતુથી રાજ્યમાં વસતિ ધરાવતા વિસ્તારોના ભવિષ્યના વિકાસને નિર્દેશિત કરવો, જેનાથી રાજ્યમાં સામાન્ય જીવનધોરણને પ્રોત્સાહન મળે.

૩. ૧૯૭૩ માં મૈસૂર રાજ્યનું નામ બદલીને કર્ણાટક કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ, ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટ સહિત વિવિધ કાયદાઓના નામકરણમાં જરૂરી પરિણામી ફેરફારો કરવામાં આવ્યા.

૪. ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટની કલમ ૪ રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્ટેટ ટાઉન પ્લાનિંગ બોર્ડની રચનાની પરિકલ્પના કરે છે. ૧૯૬૪ ના એક્ટ નં. ૧૪ દ્વારા, ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને કલમ ૪–એ થી ૪–એચ નો સમાવેશ કરતું પ્રકરણ I–A ઉમેરવામાં આવ્યું હતું. આ જોગવાઈઓએ રાજ્ય સરકારને જાહેરનામું જારી કરવા અને રાજ્યના કોઈપણ વિસ્તારને આ એક્ટના હેતુઓ માટે સ્થાનિક આયોજન વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવા અને તે વિસ્તાર પર અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી "પ્લાનિંગ ઓથોરિટી" ની રચના કરવા સક્ષમ બનાવી. કલમ ૯(૧) (અનસુધારેલી) એ દરેક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી પર તેના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના વિસ્તારનું સર્વેક્ષણ કરવાની, આ એક્ટના પ્રારંભની તારીખથી બે વર્ષ પછી નહીં તે રીતે તેવા વિસ્તાર માટે આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાન તૈયાર કરવાની અને પ્રકાશિત કરવાની અને કામચલાઉ મંજૂરી માટે રાજ્ય સરકારને રજૂ કરવાની ફરજ લાદી હતી. કલમ ૧૨(૧) (અનસુધારેલી) ના સંદર્ભમાં, સંપૂર્ણ આયોજન વિસ્તારનો વિકાસ અને સુધારો કેવી રીતે કરવાનો અને નિયંત્રિત કરવાનો છે તે દર્શાવવા માટે આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાન જરૂરી હતો. કલમ ૧૯(૧), જેમ કે તે ત્યારે અસ્તિત્વમાં હતી, તે એક વ્યાપક વિકાસ યોજના તૈયાર કરવાની અને રાજ્ય સરકારની મંજૂરી માટે તેને રજૂ કરવાની પરિકલ્પના કરતી હતી. કલમ ૨૧ (અનસુધારેલી) એ વ્યાપક વિકાસ યોજનામાં સમાવવામાં

આવનાર પરિબળોનો સંકેત આપ્યો હતો. કલમ ૨૬ (અનસુધારેલી) એ દરેક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી પર તે કલમની પેટા-કલમ (૧) માં દર્શાવેલ વિગતોને સમાવતી ટાઉન પ્લાનિંગ સ્કીમ્સ તૈયાર કરવાની ફરજ લાદી હતી. સંદર્ભ માટે, આ જોગવાઈઓ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

> "૪-એ. સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારોની ઘોષણા, તેમનું એકત્રીકરણ, સબ-ડિવિઝન, સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારમાં કોઈપણ વિસ્તારનો સમાવેશ. -
>
> (૧) રાજ્ય સરકાર, જાહેરનામા દ્વારા, રાજ્યના કોઈપણ વિસ્તારને આ એક્ટના હેતુઓ માટે સ્થાનિક આયોજન વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરી શકશે, આ એક્ટ તેવા વિસ્તારને લાગુ પડશે:
>
> શરત એ છે કે કોઈ લશ્કરી છાવણી અથવા લશ્કરી છાવણીનો ભાગ આવા કોઈપણ વિસ્તારમાં સમાવવામાં આવશે નહીં.
>
> ૪-સી. પ્લાનિંગ ઓથોરિટીની રચના. -
>
> (૧) સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારની ઘોષણા પછી, શક્ય તેટલી વહેલી તકે, રાજ્ય સરકાર બોર્ડની સલાહથી, સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા, તેને સોંપાયેલા કાર્યો કરવાના હેતુથી, તે વિસ્તાર પર અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી "પ્લાનિંગ ઓથોરિટી" તરીકે ઓળખાતા સત્તામંડળની રચના કરી શકશે.
>
> ૯. આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાન તૈયાર કરવો.-
>
> (૧) દરેક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી, શક્ય તેટલી વહેલી તકે, તેના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના વિસ્તારનું સર્વેક્ષણ કરશે અને આ એક્ટના પ્રારંભની તારીખથી બે વર્ષ પછી નહીં તે રીતે, નિયત પદ્ધતિમાં તેવા

વિસ્તાર માટે આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાન તૈયાર કરશે અને પ્રકાશિત કરશે અને નિયામક મારફતે કામચલાઉ મંજૂરી માટે રાજ્ય સરકારને રજૂ કરશે:

શરત એ છે કે પ્લાનિંગ ઓથોરિટી દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર, રાજ્ય સરકાર હુકમ દ્વારા, સમયાંતરે, ઉપરોક્ત સમયગાળાને યોગ્ય લાગે તેટલા સમયગાળા માટે વધારી શકશે.

૧૨. આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાનની વિગતો.–

(૧) આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાન સામાન્ય રીતે પ્લાનિંગ ઓથોરિટીના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના સમગ્ર આયોજન વિસ્તારનો વિકાસ અને સુધારો કેવી રીતે કરવાનો અને નિયંત્રિત કરવાનો છે તે દર્શાવશે. ખાસ કરીને તેમાં સમાવેશ થશે,–

(એ) રણાંકન, વાણિજ્યિક, ઔદ્યોગિક, ખેતી વિષયક, મનોરંજન, શૈક્ષણિક અને અન્ય જાહેર હેતુઓ માટે જમીનનો સામાન્ય ઉપયોગ પ્લાન અને જમીન–ઉપયોગનું ઝોનિંગ;

(બી) રસ્તાઓ અને હાઇવે માટેની દરખાસ્તો;

(સી) યુનિયન, કોઈપણ રાજ્ય, કોઈપણ સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા ભારતમાં કાયદા દ્વારા સ્થાપિત અન્ય કોઈપણ સત્તામંડળના હેતુઓ માટે જમીન અનામત રાખવાની દરખાસ્તો;

(ડી) અમુક વિસ્તારોને વિશેષ નિયંત્રણ હેઠળના વિસ્તારો તરીકે જાહેર કરવાની દરખાસ્તો, આવા વિસ્તારોમાં વિકાસ બિલ્ડીંગ લાઇન, બિલ્ડીંગની ઊંચાઈ, ફ્લોર એરિયા રેશિયો,

આર્કિટેક્ચરલ ફીચર્સ અને નિયત કરવામાં આવે તેવી અન્ય વિગતો સંબંધિત નિયમોને આધીન રહેશે;

(ઈ) જાહેર અથવા અન્ય હેતુઓ માટેની એવી અન્ય દરખાસ્તો જે સમયાંતરે પ્લાનિંગ ઓથોરિટી દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવે અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ અંગે નિર્દેશિત કરવામાં આવે.

૧૯. વ્યાપક વિકાસ યોજના તૈયાર કરવી.–

(૧) કલમ ૧૩ ની પેટા–કલમ (૪) હેઠળ આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાન અને નિયમોના પ્રકાશન પછી શક્ય તેટલી વહેલી તકે, પરંતુ આવી તારીખથી ત્રણ વર્ષ પછી નહીં તે રીતે, દરેક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી નિયત પદ્ધતિમાં એક વ્યાપક વિકાસ યોજના તૈયાર કરશે અને નિયત વિગતો ધરાવતા અહેવાલ સાથે મંજૂરી માટે નિયામક મારફતે રાજ્ય સરકારને રજૂ કરશે:

શરત એ છે કે પ્લાનિંગ ઓથોરિટી દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર, રાજ્ય સરકાર, સમયાંતરે, લેખિત હુકમ દ્વારા, ઉપરોક્ત સમયગાળાને યોગ્ય લાગે તેટલા સમયગાળા માટે વધારી શકશે.

૨૧. વ્યાપક વિકાસ યોજનાની વિગતો.–

(૧) વ્યાપક વિકાસ યોજના નકશાઓ અને દસ્તાવેજોની શ્રેણી ધરાવશે જે પ્લાનિંગ ઓથોરિટીના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના સમગ્ર આયોજન વિસ્તારનો વિકાસ અને સુધારો કેવી રીતે કરવાનો અને નિયંત્રિત કરવાનો છે તે દર્શાવશે. આવી યોજનામાં નીચેની બાબતો માટેની દરખાસ્તોનો સમાવેશ થશે, એટલે કે:–

(એ) ઝોનિંગ નિયમો સાથે આયોજન વિસ્તાર માટે જમીન–ઉપયોગનું વ્યાપક ઝોનિંગ;

(બી) તાત્કાલિક અને ભવિષ્યની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે મુખ્ય અને ગૌણ રસ્તાઓ, રાષ્ટ્રીય અને રાજ્ય હાઈવે, અને ટ્રાફિક પરિભ્રમણ પેટર્ન દર્શાવતી સંપૂર્ણ શેરી પેટર્ન;

(સી) ખેતી, પાર્ક, રમતગમતના મેદાનો અને અન્ય મનોરંજનના ઉપયોગો, જાહેર ખુલ્લી જગ્યાઓ, જાહેર મકાનો અને સંસ્થાઓ માટે અનામત રખાયેલા વિસ્તારો અને નવા નાગરિક વિકાસ માટે યોગ્ય હોય તેવા અન્ય હેતુઓ માટે અનામત રખાયેલા વિસ્તારો;

(ડી) મુખ્ય રસ્તા સુધારણા;

(ઈ) નવા મકાનો માટેના વિસ્તારો;

(એફ) ભવિષ્યના વિકાસ અને વિસ્તરણ માટે ચિહ્નિત થયેલ નવા વિસ્તારો; અને

(જી) યોજના કયા તબક્કાઓ દ્વારા અમલમાં મૂકવાની છે તે.

(૨) અહેવાલમાં કલમ ૧૯ ની પેટા–કલમ (૨) હેઠળ હાથ ધરાયેલા સર્વેક્ષણોના તારણોનો સારાંશ વધુમાં સમાવિષ્ટ થશે, અને યોજનામાં દરખાસ્તોને સમર્થન આપતી સંબંધિત માહિતી અને ડેટા આપવામાં આવશે અને વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવશે.–

(એ) યોજનાના અમલીકરણના હેતુ માટે જમીન સંપાદન,

(બી) પ્રસ્તાવિત સુધારણા સાથે જોડાયેલી નાણાકીય જવાબદારી, અને

(સી) આ જવાબદારીઓ કેવી રીતે પૂરી કરવાની દરખાસ્ત છે તે પદ્ધતિ.

૨૬. ટાઉન પ્લાનિંગ સ્કીમ બનાવવી અને તેની વિગતો.–

(૧) આ એક્ટની જોગવાઈઓને આધીન, પ્લાનિંગ ઓથોરિટી, કલમ ૨૨ ની પેટા–કલમ (૪) હેઠળ પ્રકાશિત વ્યાપક વિકાસ યોજનામાં દરખાસ્તોના અમલીકરણના હેતુ માટે, તેના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના વિસ્તાર અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે એક અથવા વધુ ટાઉન પ્લાનિંગ સ્કીમ્સ બનાવી શકશે.

(૨) આવી ટાઉન પ્લાનિંગ સ્કીમ નીચેની કોઈપણ બાબતો માટે જોગવાઈ કરી શકશે, એટલે કે, –

(એ) ખાલી અથવા અગાઉથી બાંધકામ થયેલ જમીનની ગોઠવણી અથવા પુનઃગોઠવણી;

(બી) નીચાણવાળા, દળદળ વાળા અથવા અસ્વસ્થ વિસ્તારોને ભરવા અથવા પુનઃપ્રાપ્ત કરવા અથવા જમીનનું સમતલીકરણ;

(સી) નવી શેરીઓ અથવા રસ્તાઓની ગોઠવણી; શેરીઓ, રસ્તાઓ અને સંચાર વ્યવસ્થાનું નિર્માણ, માર્ગ બદલવો, વિસ્તરણ, ફેરફાર, સુધારણા અને બંધ કરવું;

(ડી) મકાનો, પુલો અને અન્ય માળખાઓનું નિર્માણ, ફેરફાર અને નિવારણ;

(ઈ) રસ્તાઓ, ખુલ્લી જગ્યાઓ, બગીચાઓ, મનોરંજનના મેદાનો, શાળાઓ, બજારો, ગ્રીન બેલ્ટ અને ડેરીઓ,

વાહનવ્યવહાર સુવિધાઓ અને તમામ પ્રકારના જાહેર હેતુઓ માટે જમીનની ફાળવણી અથવા અનામત;

(એફ) ગટરવ્યવસ્થા, સપાટી અથવા સબ-સોઈલ ગટરવ્યવસ્થા અને ગંદા પાણીના નિકાલ સહિત ડ્રેનેજ;

(જી) રોશની (લાઈટિંગ);

(એચ) પાણી પુરવઠો;

(આઈ) ઐતિહાસિક અથવા રાષ્ટ્રીય હિત અથવા કુદરતી સુંદરતાના પદાર્થો અને ધાર્મિક હેતુઓ માટે વાસ્તવમાં વપરાતા મકાનોની જાળવણી;

(જે) મકાનોની આસપાસ જાળવવાની ખુલ્લી જગ્યા, પ્લોટ માટે બિલ્ડીંગ વિસ્તારની ટકાવારી, ચોક્કસ વિસ્તારોમાં માન્ય મકાનોની સંખ્યા, કદ, ઊંચાઈ અને લાક્ષણિકતા, તે હેતુઓ કે જેના માટે મકાનો અથવા ચોક્કસ વિસ્તારો ઉપયોગમાં લઈ શકાય અથવા ન લઈ શકાય, પ્લોટના સબ-ડિવિઝન, વ્યાજબી સમયગાળામાં કોઈપણ વિસ્તારમાં જમીનના વાંધાજનક ઉપયોગો બંધ કરવા, કોઈપણ મકાન માટે પાર્કિંગ જગ્યા અને લોડિંગ અને અનલોડિંગ જગ્યા અને પ્રોજેક્શનના કદ અને જાહેરાત બોર્ડ સંબંધિત શરતો અને નિયંત્રણો લાદવા;

(કે) યોજનાના યોગ્ય અમલીકરણ માટે જરૂરી હોય ત્યાં સુધી, રાજ્ય ધારાસભાના કોઈપણ એક્ટ અથવા રાજ્ય ધારાસભા સુધારો કરવા સક્ષમ હોય તેવા કોઈપણ એક્ટ હેઠળ બનાવેલા અથવા જારી કરાયેલા કોઈપણ નિયમ,

પેટા–કાયદા, વિનિયમ, જાહેરનામું અથવા હુકમને મોકૂફ રાખવો;

(એલ) આ એક્ટના હેતુઓ સાથે અસંગત ન હોય તેવી અન્ય બાબતો જે નિયત કરવામાં આવે."

૫. ૧૯૭૬ નો એક્ટ રાજ્ય ધારાસભા દ્વારા નવેમ્બર ૧૯૭૧ માં દિલ્હી ખાતે યોજાયેલી આવાસ અને શહેરી વિકાસ મંત્રીઓની પરિષદમાં લેવાયેલા એ નિર્ણયના પૃષ્ઠભૂમિમાં ઘડવામાં આવ્યો હતો કે મેટ્રોપોલિટન શહેરોના વિકાસ માટે એક સમાન ઓથોરિટીની સ્થાપના કરવી જોઈએ. બીડીએ ની રચના અગાઉ, બેંગલોર સિટી મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન, સિટી ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ બોર્ડ, કર્ણાટક ઈન્ડસ્ટ્રીયલ એરિયા ડેવલપમેન્ટ બોર્ડ, હાઉસિંગ બોર્ડ અને બેંગલોર સિટી પ્લાનિંગ ઓથોરિટી જેવી વિવિધ સત્તામંડળો બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર પર અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા હતા. આ સત્તામંડળોના કેટલાક કાર્યો જેવા કે વિકાસ, આયોજન વગેરે એકબીજા પર વ્યાપ્ત હતા અને બિનજરૂરી ગુંચવાડો ઊભો કરતા હતા. એટલું જ નહીં, બહુવિધ સત્તામંડળોની હસ્તક્ષેપ વિધિ મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના સુસંગત વિકાસમાં અવરોધરૂપ બની રહી હતી. તેથી, એ યોગ્ય માનવામાં આવ્યું હતું કે બેંગલોર શહેર અને તેને અડીને આવેલા વિસ્તારો માટે દિલ્હી ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી જેવી જ એક સમાન ઓથોરિટી સ્થાપિત કરવામાં આવે, જે સમય જતાં શહેરનો ભાગ બનશે. એ પણ અહેસાસ થયો હતો કે જ્યાં સુધી ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી દ્વારા અટકાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અસંગત અને અનિયમિત વિકાસ ચાલુ રહેશે અને ભવિષ્યમાં ભૂલોને

સુધારવી/સુધારો કરવો શક્ય બનશે નહીં. આ ઉદ્દેશ્યો હાસલ કરવા માટે, રાજ્ય ધારાસભાએ ૧૯૭૬ નો એક્ટ ઘડ્યો. સાથોસાથ, બીડીએ ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવતા વિસ્તારના સંદર્ભમાં સિટી પ્લાનિંગ ઓથોરિટીના સ્વીકૃત વિસર્જન માટે ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટમાં કલમ ૮૧–બી નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. ૧૯૭૬ ના એક્ટનું આમુખ અને કલમ ૨ માં સમાવિષ્ટ "ઓથોરિટી", "સગવડ", "નાગરિક સગવડ", "બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર", "વિકાસ", "એન્જિનિયરિંગ કામગીરીઓ", "સ્થાનિક સત્તામંડળ", "પહોંચવાના સાધનો" ની વ્યાખ્યાઓ નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

> "બેંગલોર શહેર અને તેને અડીને આવેલા વિસ્તારોના વિકાસ માટે અને તેની સાથે જોડાયેલી બાબતો માટે ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીની સ્થાપના માટેની જોગવાઈ કરતો એક્ટ
>
> ૨. વ્યાખ્યાઓ.– આ એક્ટમાં, જો સંદર્ભમાંથી અન્યથા જરૂરી ન હોય તો,–
>
> (એ) "ઓથોરિટી" એટલે કલમ ૩ હેઠળ રચાયેલી બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી;
>
> (બી) "સગવડ" માં રસ્તો, શેરી, રોશની, ડ્રેનેજ, જાહેર કામો અને તેવી અન્ય સગવડોનો સમાવેશ થાય છે જે સરકાર, જાહેરનામા દ્વારા, આ એક્ટના હેતુઓ માટે સગવડ તરીકે નિર્દિષ્ટ કરે;
>
> (બીબી) "નાગરિક સગવડ" એટલે,–
>
> > (i) બજાર, પોસ્ટ ઓફિસ, ટેલિફોન એક્સચેન્જ, બેંક, વાજબી ભાવની દુકાન, મિલ્ક બૂથ, શાળા, ડીસ્પેન્સરી,

હોસ્પિટલ, પેથોલોજીકલ લેબોરેટરી, મેટરનિટી હોમ, ચાઇલ્ડ કેર સેન્ટર, લાઇબ્રેરી, જીમખાના, બસ સ્ટેન્ડ અથવા બસ ડેપો;

(ii) સરકાર અથવા કોર્પોરેશન દ્વારા ચલાવવામાં આવતું મનોરંજન કેન્દ્ર;

(iii) કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા કેન્દ્ર સરકાર કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્થાપિત મંડળ દ્વારા સ્થાપિત શૈક્ષણિક, સામાજિક અથવા સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ માટેનું કેન્દ્ર;

(iv) કર્ણાટક કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૫૯ (૧૯૫૯ નો કર્ણાટક એક્ટ ૧૧) હેઠળ નોંધાયેલી સહકારી મંડળી અથવા કર્ણાટક સોસાયટીઝ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૬૦ (૧૯૬૦ નો કર્ણાટક એક્ટ ૧૭) હેઠળ નોંધાયેલી મંડળી દ્વારા અથવા સંપૂર્ણપણે ધર્માદા, શૈક્ષણિક અથવા ધાર્મિક હેતુઓ માટે બનાવેલા ટ્રસ્ટ દ્વારા ચલાવવામાં આવતું શૈક્ષણિક, ધાર્મિક, સામાજિક અથવા સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ અથવા પરોપકારી સેવા માટેનું કેન્દ્ર;

(v) પોલીસ સ્ટેશન, એરિયા ઓફિસ અથવા કોર્પોરેશન અથવા બેંગલોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ અથવા કર્ણાટક ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડનું સર્વિસ સ્ટેશન; અને

(vi) તેવી અન્ય સગવડ જે સરકાર, જાહેરનામા દ્વારા, નિર્દિષ્ટ કરે;

(સી) "બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર" એટલે સિટી ઓફ બેંગલોર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન એક્ટ, ૧૯૪૯ (૧૯૪૯ નો મૈસૂર એક્ટ ૬૯)

માં વ્યાખ્યાયિત બેંગલોર શહેર ધરાવતો વિસ્તાર, આ એક્ટના પ્રારંભ પહેલાં તરત જ જ્યાં સિટી ઓફ બેંગલોર ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૪૫ (૧૯૪૫ નો મૈસૂર એક્ટ ૫) અમલમાં હતો તે વિસ્તારો અને ઉપરોક્તને અડીને આવેલા અન્ય વિસ્તારો જે સરકાર સમયાંતરે જાહેરનામા દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરે;

(જે) તેના વ્યાકરણગત ફેરફારો સાથે "વિકાસ" એટલે જમીનમાં અથવા તેની ઉપર કે નીચે મકાન, એન્જિનિયરિંગ અથવા અન્ય કામગીરી હાથ ધરવી અથવા કોઈપણ મકાન કે જમીનમાં કોઈ ભૌતિક ફેરફાર કરવો અને તેમાં પુનઃવિકાસનો સમાવેશ થાય છે;

(કે) "એન્જિનિયરિંગ કામગીરીઓ" એટલે રસ્તા સુધી પહોંચવાના સાધનો બનાવવાની અથવા ગોઠવવાની ક્રિયા;

(એન) "સ્થાનિક સત્તામંડળ" એટલે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અથવા મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ;

(ઓ) "પહોંચવાના સાધનો" માં વાહનો માટે અથવા પગપાળા મુસાફરો માટે, ખાનગી કે જાહેર કોઈપણ પ્રકારના પહોંચવાના સાધનોનો સમાવેશ થાય છે, અને તેમાં રસ્તાનો સમાવેશ થાય છે;"

૬. ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમો ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૨૮–એ, ૨૮–બી, ૨૮–સી, ૩૨(૧) થી (૫એ), ૬૫, ૬૫–બી, ૬૭(૧)(એ) અને (બી) પણ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

"૧૪. ઓથોરિટીના હેતુઓ.– ઓથોરિટીના હેતુઓ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા અને સુનિશ્ચિત કરવાના રહેશે અને તે હેતુ માટે ઓથોરિટીને તેના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના વિસ્તારની અંદર કે બહાર સ્થાવર અને જંગમ મિલકત

સંપાદન કરવાની, ધારણ કરવાની, સંચાલન કરવાની અને નિકાલ કરવાની, મકાન, એન્જિનિયરિંગ અને અન્ય કામગીરીઓ હાથ ધરવાની અને સામાન્ય રીતે આવા વિકાસના હેતુઓ માટે અને તેનાથી આનુષંગિક હેતુઓ માટે જરૂરી અથવા યોગ્ય હોય તે તમામ બાબતો કરવાની સત્તા રહેશે."

૧૫. વિકાસ વગેરે માટે કામગીરી હાથ ધરવાની અને ખર્ચ કરવાની ઓથોરિટીની સત્તા.–

(૧) ઓથોરિટી,–

(એ) બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસ માટે વિગતવાર યોજનાઓ (જેને હવે પછી "વિકાસ યોજના" તરીકે ઉલ્લેખિત કરાયેલ છે) તૈયાર કરી શકશે; અને

(બી) સરકારની પૂર્વ મંજૂરીથી, બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસ માટે સમયાંતરે કોઈપણ કામગીરી હાથ ધરી શકશે અને તે માટે તેમજ વિકાસ યોજનાઓ બનાવવા અને તેના અમલીકરણ માટે ખર્ચ કરી શકશે.

(૨) ઓથોરિટી સમયાંતરે નવી અથવા વધારાની વિકાસ યોજનાઓ પણ બનાવી શકશે અને હાથ ધરી શકશે,–

(i) પોતાની પહેલ પર, જો તેના સંસાધનોની પર્યાપ્તતા વિશે તેને સંતોષ હોય, અથવા

(ii) સ્થાનિક સત્તામંડળની ભલામણ પર, જો સ્થાનિક સત્તામંડળ કોઈપણ યોજના બનાવવા અને હાથ ધરવા માટે જરૂરી ભંડોળ ઓથોરિટીના હાથમાં મૂકે; અથવા

(iii) અન્યથા.

(૩) આ એક્ટમાં અથવા સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં કશું પણ હોય તેમ છતાં, સરકાર, જ્યારે પણ જરૂરી જણાશે ત્યારે, સરકાર દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી શરતોને આધીન ઓથોરિટીને કોઈપણ વિકાસ યોજના અથવા કામગીરી હાથ ધરવા અને તેને અમલમાં મૂકવા માટે કહી શકશે.

૧૬. વિકાસ યોજનામાં સમાવવાની વિગતો.–

કલમ ૧૫ હેઠળની દરેક વિકાસ યોજના,–

(૧) યોજનામાં સમાવિષ્ટ વિસ્તારની મર્યાદામાં, નીચેની બાબતો માટે જોગવાઈ કરશે,–

(એ) એવી કોઈપણ જમીનનું સંપાદન, જે ઓથોરિટીના અભિપ્રાય મુજબ, યોજનાના અમલીકરણ માટે જરૂરી બનશે અથવા તેનાથી અસરગ્રસ્ત થશે;

(બી) તમામ અથવા કોઈપણ જમીનની ગોઠવણી અને પુનઃગોઠવણી, જેમાં મકાનોનું નિર્માણ અને પુનઃનિર્માણ તથા શેરીઓની રચના અને ફેરફારનો સમાવેશ થાય છે;

(સી) ગટરવ્યવસ્થા, પાણી પુરવઠો અને વીજળી;

(ડી) જાહેર પાર્કો અને રમતગમતના મેદાનો માટે લેઆઉટના કુલ વિસ્તારના ૧૫ ટકાથી ઓછી ન હોય તેટલી જમીન અને નાગરિક સગવડો માટે લેઆઉટના કુલ વિસ્તારના વધારાના ૧૦ ટકાથી ઓછી ન હોય તેટલી જમીનનું અનામત.

(૨) ઉપરોક્ત મર્યાદામાં, નીચેની બાબતો માટે જોગવાઈ કરી શકશે,–

(એ) ઉત્તમ ગટરવ્યવસ્થાની સુવિધા માટે ઓથોરિટી દ્વારા ઉંચી કરવી યોગ્ય જણાય તેવી કોઈપણ જમીનને ઉંચી કરવી;

(બી) યોજનામાં સમાવિષ્ટ વિસ્તાર અથવા કોઈપણ અડીને આવેલા વિસ્તારના સારા હવાઉજાસ માટે ખુલ્લી જગ્યાઓ બનાવવી;

(સી) જરૂરી આરોગ્યપ્રદ વ્યવસ્થાઓ;

(૩) ઉપરોક્ત મર્યાદાની અંદર અને બહાર મકાનોના નિર્માણ માટે જોગવાઈ કરી શકશે.

૨૮–એ. શેરીઓ વગેરેની જાળવણી કરવાની ફરજ.– ઓથોરિટી કાયદેસર રીતે વાપરવા અથવા લેવા સક્ષમ હોય તેવા કોઈપણ સાધનો અથવા પગલાં દ્વારા નીચેની બાબતો માટે વાજબી અને પર્યાપ્ત જોગવાઈ કરવા બંધાયેલ રહેશે, એટલે કે,–

(એ) ઓથોરિટી દ્વારા બનાવવામાં આવેલી શેરીઓ કોર્પોરેશનમાં નિહિત ન થાય ત્યાં સુધી તેની જાળવણી, સમારકામ, રોશની અને સફાઈ; અને

(બી) ઓથોરિટી દ્વારા બનાવવામાં આવેલી શેરીઓના સંદર્ભમાં ગટરવ્યવસ્થા, આરોગ્યપ્રદ વ્યવસ્થા અને પાણી પુરવઠો.

૨૮–બી. જમીનો અને મકાનો પર કર વસૂલાત.–

(૧) આ એક્ટમાં કશું પણ હોય તેમ છતાં, ઓથોરિટી તેના અધિકારક્ષેત્રમાં આવેલી જમીનો અથવા મકાનો અથવા બંને પર (જેને હવે પછી પ્રોપર્ટી ટેક્સ તરીકે ઉલ્લેખિત કરાયેલ છે) તે જ દરે કર વસૂલ કરી શકશે જે દરે આવો કર કોર્પોરેશન દ્વારા તેના અધિકારક્ષેત્રમાં વસૂલ કરવામાં આવે છે.

(૨) કર્ણાટક મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન્સ એક્ટ, ૧૯૭૬ (૧૯૭૭ નો કર્ણાટક એક્ટ ૧૪) ની જોગવાઈઓ પ્રોપર્ટી ટેક્સની આકારણી અને એકત્રીકરણને આવશ્યક ફેરફારો સાથે લાગુ પડશે.

સ્પષ્ટતા.– આ કલમના હેતુ માટે "પ્રોપર્ટી ટેક્સ" એટલે એક સાદો કર જેમાં કોઈ સેવાની જરૂર નથી અને તે સેવા માટેની ફીના સ્વરૂપમાં નથી.

૨૮–સી. અમુક કાયદાઓ હેઠળ સેસ વસૂલ કરવા માટે ઓથોરિટી સ્થાનિક સત્તામંડળ ગણાશે.– સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદામાં કશું પણ હોય તેમ છતાં, ઓથોરિટી નીચેની બાબતો વસૂલ કરવા અને એકત્રિત કરવાના હેતુથી સ્થાનિક સત્તામંડળ માનવામાં આવશે,–

(i) કર્ણાટક ફરજિયાત પ્રાથમિક શિક્ષણ એક્ટ, ૧૯૬૧ (૧૯૬૧ નો કર્ણાટક એક્ટ ૯) ની કલમ ૧૬, ૧૭ અને ૧૭એ હેઠળ શિક્ષણ સેસ;

(ii) કર્ણાટક હેલ્થ સેસ એક્ટ, ૧૯૬૨ (૧૯૬૨ નો કર્ણાટક એક્ટ ૨૮) ની કલમ ૩, ૪ અને ૪એ હેઠળ હેલ્થ સેસ;

(iii) કર્ણાટક પબ્લિક લાઈબ્રેરીઝ એક્ટ, ૧૯૬૫ (૧૯૬૫ નો કર્ણાટક એક્ટ ૧૦) ની કલમ ૩૦ હેઠળ લાઈબ્રેરી સેસ; અને

(iv) કર્ણાટક પ્રોહિબિશન ઓફ બેગરી એક્ટ, ૧૯૭૫ (૧૯૭૫ નો કર્ણાટક એક્ટ ૨૭) ની કલમ ૩૧ હેઠળ ભિક્ષાટન સેસ.

૩૨. નવી વિસ્તરણ યોજનાઓ અથવા લેઆઉટ બનાવવા અથવા નવી ખાનગી શેરીઓ બનાવવી.–

(૧) સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદામાં તેનાથી વિપરીત કશું પણ હોય તેમ છતાં, કોઈપણ વ્યક્તિ ઓથોરિટીની સ્પષ્ટ લેખિત મંજૂરી વિના અને ઓથોરિટી નિર્દિષ્ટ કરે તેવી શરતો અનુસાર સિવાય તેના પર મકાનો બાંધવાના હેતુથી કોઈપણ વિસ્તરણ યોજના અથવા લેઆઉટ બનાવી શકશે નહીં અથવા બનાવવાનો પ્રયાસ કરી શકશે નહીં:

શરત એ છે કે જ્યાં આવી કોઈપણ વિસ્તરણ યોજના અથવા લેઆઉટ કોર્પોરેશનની સ્થાનિક મર્યાદામાં આવેલી હોય, ત્યાં ઓથોરિટી

કોર્પોરેશનની સંમતિ વિના આવી વિસ્તરણ યોજના અથવા લેઆઉટ બનાવવાની મંજૂરી આપશે નહીં:

વધુમાં શરત એ છે કે જ્યાં કોર્પોરેશન અને ઓથોરિટી વિસ્તરણ યોજના અથવા લેઆઉટના નિર્માણ અથવા તેને લગતી શરતો પર સંમંત ન થાય, ત્યાં આ મામલો સરકારને મોકલવામાં આવશે, જેનો આ અંગેનો નિર્ણય અંતિમ રહેશે.

(૨) વિસ્તરણ યોજના અથવા લેઆઉટ બનાવવાની અથવા નવી ખાનગી શેરી બનાવવાની ઈચ્છા ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિ કમિશનરને લેખિત અરજી સાથે પ્લાન અને સેક્શન મોકલશે જે નીચેની વિગતો દર્શાવશે,–

(એ) શેરીઓ, જમીનો અથવા ખુલ્લી જગ્યાઓ પરના વિસ્તારના પ્લોટની ગોઠવણી;

(બી) શેરીની હેતુપૂર્વકની સપાટી, દિશા અને પહોળાઈ;

(સી) શેરીની લાઇન અને બિલ્ડીંગ લાઇન અને શેરીઓને અડીને આવેલા પ્રસ્તાવિત પ્લોટ;

(ડી) શેરીઓને સમતલ કરવા, રોડ બનાવવા, મેટલિંગ કરવા, ફ્લોરિંગ કરવા, નાળા બનાવવા, ગટરવ્યવસ્થા કરવા, જાળવણી કરવા અને રોશની કરવા માટે અને પર્યાપ્ત પીવાના પાણી પુરવઠા માટે કરવાની વ્યવસ્થા.

(૩) શેરીઓની સપાટી અને પહોળાઈ તથા તેને અડીને આવેલા મકાનોની ઊંચાઈ અંગે આ એક્ટ અને તેના હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમો અથવા પેટા–કાયદાઓની જોગવાઈઓ પેટા–કલમ (૨) માં દર્શાવેલ શેરીઓને પણ લાગુ પડશે અને તે પેટા–કલમમાં દર્શાવેલ તમામ વિગતો ઓથોરિટીની મંજૂરીને આધીન રહેશે.

(૪) પેટા–કલમ (૨) હેઠળ કોઈ અરજી મળ્યાના છ મહિનાની અંદર, ઓથોરિટી યોગ્ય લાગે તેવી શરતો પર વિસ્તરણ યોજના અથવા લેઆઉટ બનાવવા અથવા શેરી બનાવવાની મંજૂરી આપશે અથવા તેને નાની પાડી શકશે અથવા તે સંબંધમાં વધુ માહિતી માંગી શકશે.

(૫) ઓથોરિટી અરજી મંજૂર કરતા પહેલા, અરજદાર પાસે રસ્તાઓ, સાઇડ–ડ્રેઇન, કલ્વર્ટ, અંડરગ્રાઉન્ડ ડ્રેનેજ અને પાણી પુરવઠો અને રોશની માટે ખર્ચ પહોંચી વળવા માટે જરૂરી રકમો અને અન્ય હેતુઓ માટેના ચાર્જિસ જમા કરાવવાની માંગ કરી શકશે જે માટે ઓથોરિટી અરજદારને કહી શકે, શરત એ છે કે અરજદાર તેના દ્વારા બનાવવામાં આવેલા રસ્તાઓ, ગટરો, પાણી પુરવઠાની મુખ્ય પાઇપલાઇનો અને ખુલ્લી જગ્યાઓની માલિકી ઓથોરિટીને તેના માટે કોઈ વળતરનો દાવો કર્યા વિના કાયમી ધોરણે ટ્રાન્સફર કરવા માટે પણ સંમંત થાય.

(૫એ) આ એક્ટમાં કશું પણ હોય તેમ છતાં, ઓથોરિટી અરજી મંજૂર કરતા પહેલા, બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓ, વાહનવ્યવહાર અને તેવી અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈપણ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે ઓથોરિટી નક્કી કરે તેવો ખર્ચનો ભાગ પહોંચી વળવા માટે પેટા–કલમ (૫) માં દર્શાવેલ રકમો ઉપરાંત વધુ રકમો જમા કરાવવાની માંગ અરજદાર પાસે કરી શકશે.

૬૫. ઓથોરિટીને નિર્દેશો આપવાની સરકારની સત્તા.–

સરકાર ઓથોરિટીને તેના અભિપ્રાય મુજબ આ એક્ટના હેતુઓને પાર પાડવા માટે જરૂરી અથવા યોગ્ય હોય તેવા નિર્દેશો આપી શકશે, અને આ નિર્દેશોનું પાલન કરવાની ઓથોરિટીની ફરજ રહેશે.

૬૫–બી. ઠરાવની નકલો રજૂ કરવી અને ઠરાવ અથવા હુકમ રદ કરવાની સરકારની સત્તા.–

(૧) કમિશનર સરકારને ઓથોરિટીના તમામ ઠરાવોની નકલો રજૂ કરશે.

(૨) જો સરકારનો એવો અભિપ્રાય હોય કે ઓથોરિટી દ્વારા અથવા તેના વતી જારી કરાયેલા કોઈપણ ઠરાવ અથવા હુકમનું અમલીકરણ અથવા ઓથોરિટી દ્વારા કે તેના વતી કરવામાં આવતું અથવા થનારું કોઈપણ કામ આ એક્ટ અથવા સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદા દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે કે તેનાથી વધારાનું છે અથવા તેનાથી શાંતિનો ભંગ થવાની અથવા જાહેર જનતાને કે વ્યક્તિઓના કોઈપણ વર્ગ કે જૂથને ઈજા કે હેરાનગતિ થવાની સંભાવના છે અથવા તે ઓથોરિટીના હિતોને પ્રતિકૂળ છે, તો તે ઓથોરિટીને કારણદર્શક નોટિસ જારી કર્યા પછી, નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર, જે પંદર દિવસથી ઓછો રહેશે નહીં, કારણ દર્શાવવા કહી શકશે કે શા માટે,–

(એ) ઠરાવ અથવા હુકમ સંપૂર્ણ કે અંશતઃ રદ કરવામાં ન આવે; અથવા

(બી) સંબંધિત કોઈપણ વિનિયમ અથવા પેટા–કાયદો સંપૂર્ણ કે અંશતઃ રદ કરવામાં ન આવે, લેખિત હુકમ દ્વારા આવા ઠરાવ અથવા હુકમના અમલીકરણને મોકૂફ રાખી શકશે અથવા આવું કોઈપણ કામ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકી શકશે.

(૩) ઓથોરિટી પાસેથી મળેલી ઉત્તર પર વિચારણા કર્યા પછી, જો કોઈ હોય તો, અને યોગ્ય લાગે તેવી તપાસ કર્યા પછી, સરકાર ઠરાવ અથવા હુકમ રદ કરવાનો અથવા વિનિયમ કે પેટા–કાયદો રદ કરવાનો હુકમ પસાર કરી શકશે અને તે ઓથોરિટીને જણાવશે.

(૪) સરકાર કોઈપણ સમયે, ઓથોરિટી દ્વારા વધુ રજૂઆત કરવામાં આવે ત્યારે અથવા અન્યથા, પેટા–કલમ (૩) હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમમાં સુધારો, ફેરફાર અથવા રદ કરી શકશે.

૬૭. કર્ણાટક ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ એક્ટ, ૧૯૬૧ માં સુધારો.

(૧) કર્ણાટક ટાઉન એન્ડ કન્ટ્રી પ્લાનિંગ એક્ટ, ૧૯૬૧ (૧૯૬૩ નો કર્ણાટક એક્ટ ૧૧) માં,–

(એ) કલમ ૨ માં, કલમ (૭) ના પેટા–ક્લોઝ (એ) ના આઇટમ (i) માટે, નીચેનો આઇટમ બદલવામાં આવશે એટલે કે,–

"(i) બેંગલોર શહેર ધરાવતો સ્થાનિક આયોજન વિસ્તાર, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી, અને";

(બી) કલમ ૮૧–એ પછી, નીચેની કલમ ઉમેરવામાં આવશે, એટલે કે,–

"૮૧–બી. બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીની રચના પર થનારા પરિણામો.–

આ એક્ટમાં કશું પણ હોય તેમ છતાં, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ હેઠળ બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીની રચના થાય તે તારીખથી, નીચેના પરિણામો આવશે,–

(i) બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એ બેંગલોર શહેર ધરાવતા સ્થાનિક આયોજન વિસ્તાર માટે સ્થાનિક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી રહેશે, જેમાં બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીની રચના થાય તે તારીખ પહેલાં તરત જ બેંગલોર સિટી પ્લાનિંગ ઓથોરિટી ધરાવતી હતી તે વિસ્તાર પર અધિકારક્ષેત્ર રહેશે;

(ii) બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી આ એક્ટ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે, કાર્યો કરશે અને ફરજો બજાવશે જાણે કે તે બેંગલોર શહેર માટે રચાયેલી સ્થાનિક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી હોય;

(iii) સિટી પ્લાનિંગ ઓથોરિટી વિસર્જિત થશે અને આવા વિસર્જન પર,–"

૭. ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટની કલમ ૪-એ(૧) હેઠળ નિહિત સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, રાજ્ય સરકારે તા. ૧.૧૧.૧૯૬૫ અને ૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામા જારી કરીને તેમાં દર્શાવેલ વિસ્તારોને "સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારો" તરીકે જાહેર કર્યા. પ્રથમ જાહેરનામા દ્વારા, રાજ્ય સરકારે બેંગલોર શહેર અને તેમાં પરિશિષ્ટ I માં દર્શાવેલા ૨૧૮ ગામડાઓ ધરાવતા વિસ્તારને ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટના હેતુઓ માટે "સ્થાનિક આયોજન વિસ્તાર" તરીકે જાહેર કર્યો અને તેને બેંગલોર સિટી પ્લાનિંગ એરિયા તરીકે વર્ણવ્યો. આયોજન વિસ્તારની મર્યાદાઓ જાહેરનામા સાથે જોડાયેલા પરિશિષ્ટ II માં દર્શાવવામાં આવી હતી. બીજા જાહેરનામા દ્વારા, બેંગલોરની આસપાસના ૩૨૫ ગામડાઓ ધરાવતા વિસ્તારને (પરિશિષ્ટ 1 માં દર્શાવ્યા મુજબ) બેંગલોરના આસપાસના વિસ્તારો માટે સ્થાનિક આયોજન વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો. સિટી પ્લાનિંગ એરિયાની મર્યાદા પરિશિષ્ટ II માં દર્શાવવામાં આવી હતી. બીજા જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ II ના અંતે, નીચેની નોંધ ઉમેરવામાં આવી હતી:

> "આમાં સરકારી જાહેરનામા નં. PLN/42/MNP/65/SO/3446 તા. 1-11-1965 દ્વારા જાહેર કરાયેલ બેંગલોર સિટી લોકલ પ્લાનિંગ એરિયા સિવાયનો સમાવેશ થાય છે."

૮. ૧.૪.૧૯૮૪ થી અમલમાં આવે તે રીતે અગાઉના બે જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા બેંગલોરના સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારોને "બેંગલોર સિટી પ્લાનિંગ એરિયા" તરીકે એકત્રિત કરીને ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટની કલમ ૪-એ(૩) હેઠળ તા. ૬.૪.૧૯૮૪ ના રોજ ત્રીજું જાહેરનામું જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

૯. ૧.૩.૧૯૮૮ ના રોજ, રાજ્ય સરકારે ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(સી) હેઠળ જાહેરનામું જારી કર્યું જેમાં પ્રથમ પરિશિષ્ટમાં દર્શાવેલા ગામડાઓ અને તા. ૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના બીજા પરિશિષ્ટમાં દર્શાવેલ સીમાઓ ધરાવતા ગામડાઓને તે ક્લોઝના હેતુઓ માટેના વિસ્તારો તરીકે નિર્દિષ્ટ કર્યા. આ જાહેરનામાનો સંદર્ભ અમે થોડી વાર પછી હાઈકોર્ટ દ્વારા સામાવાળાના આ પડકારના અસ્વીકારના સંદર્ભમાં આપીશું કે ગામડાઓ અથવા નિર્દિષ્ટ વિસ્તારોના નામો સત્તાવાર ગેઝેટમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા ન હતા અને તેથી, તે ગામડાઓમાં સમાવિષ્ટ વિસ્તારના લેઆઉટ પ્લાન ૧૯૭૬ ના એક્ટ દ્વારા સંચાલિત થતા નથી.

૧૦. ૧૯૭૦ અને ૧૯૮૦ વચ્ચે બેંગલોર શહેરની વસતિમાં અભૂતપૂર્વ વધારાના પરિણામે, રસ્તાઓ, પાણી પુરવઠા વ્યવસ્થા અને વીજળી પુરવઠા જેવી ઉપલબ્ધ નાગરિક સગવડો પર ભારે દબાણ આવ્યું હતું. પાણી અને વીજળીની વધારાની જરૂરિયાત પૂરી કરવા અને વાહનવ્યવહારની સમસ્યાઓ ઉકેલવા માટે, બેંગલોર શહેરના વિકાસ નકશામાં નવી યોજનાઓ તૈયાર કરવામાં આવી હતી, જેને ૧૯૮૪ માં મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. આમાં પાણી પુરવઠો વધારવો, રિંગ રોડ બનાવવો વગેરેનો સમાવેશ થતો હતો. બેંગલોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ (બીડબલ્યુએસએસબી) એ રૂ. ૨૪૦ કરોડના ખર્ચે બેંગલોરને વધારાના ૨૭૦ એમએલડી પાણીના પુરવઠા માટે કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ, સ્ટેજ–૩ (ટૂંકમાં, 'કાવેરી સ્કીમ') હાથ ધરવા માટે રાજ્ય સરકારને દરખાસ્ત રજૂ કરી હતી. આ પ્રોજેક્ટની પ્રસ્તાવિત નાણાકીય પેટર્ન નીચે મુજબ હતી:

(i) રાજ્ય સરકાર – રૂ. ૮૦/– કરોડ,

(ii) લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા – રૂ. ૫૦/– કરોડ,

(iii) બેંગલોર સિટી કોર્પોરેશન – રૂ. ૩૦/– કરોડ, અને

(iv) વર્લ્ડ બેંક – રૂ. ૮૦/– કરોડ.

૧૧. તા. ૨૮.૦૬.૧૯૮૪ ના હુકમ દ્વારા, રાજ્ય સરકારે, બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારને પાણી પૂરું પાડવામાં બીડબલ્યુએસએસબી ને પડી રહેલી મુશ્કેલીઓ અને જો પુરવઠો વધારવામાં ન આવે તો પછીના ૧૦ વર્ષમાં પાણીની ભારે અછતની શક્યતાને ધ્યાનમાં રાખીને, કાવેરી સ્કીમને મંજૂરી આપી હતી.

૧૨. વર્લ્ડ બેંકની સહાય માત્ર ૧૯૮૮ ના વર્ષમાં અપેક્ષિત હતી અને બેંગલોરના રહેવાસીઓની પીવાના પાણીની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે ૧૯૯૦ સુધીમાં કાવેરી સ્કીમ અમલમાં મૂકવાની હતી, તેથી તા. ૦૧.૦૧.૧૯૮૭ ના રોજ રાજ્યના મુખ્ય સચિવના અધ્યક્ષસ્થાને યોજાયેલી બેઠકમાં આ મુદ્દા પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી અને એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે ખર્ચમાં વધારો ટાળવા માટે, બીડીએ સહિત અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી ભંડોળ એકત્રિત કરી શકાય કારણ કે બીડીએ દ્વારા વિકસાવવામાં આવી રહેલા અથવા ભવિષ્યમાં વિકસાવવામાં આવે તેવા લેઆઉટ માટે સબળ પ્રમાણમાં પાણીની જરૂર હતી. તે નિર્ણયને આગળ ધપાવતાં, રાજ્ય સરકારે તા. ૨૫.૦૩.૧૯૮૭ નો હુકમ જારી કર્યો અને બીડીએ ને ૧૯૮૭–૮૮ થી ૧૯૮૯–૯૦ સુધીના હપ્તાઓમાં બીડબલ્યુએસએસબી ને રૂ. ૩૦ કરોડની ગ્રાન્ટ આપવા નિર્દેશ આપ્યો, જે ત્યારપછી બનાવવામાં આવનાર તમામ લેઆઉટ માટે પ્લોટ દીઠ સરેરાશ રૂ.

૧૦,૦૦૦/– ના દરે પાણી પુરવઠા ઘટક તરીકે વધારાની રકમ ઉમેરીને ચૂકવવાની હતી.

૧૩. રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોના પાલનમાં, બીડીએ એ પ્લોટ દીઠ રૂ. ૧૦,૦૦૦/– એકત્રિત કરવાનું શરૂ કર્યું. પાછળથી, કાવેરી સ્કીમ હેઠળની આકારણી વધારીને એકર દીઠ રૂ. ૧ લાખ કરવામાં આવી. ૧૯૯૨ સુધીમાં, એ વાતનો ખ્યાલ આવ્યો કે બીડીએ અપેક્ષા મુજબ પ્લોટ વિકસાવવા અને વહેંચવામાં સક્ષમ ન હતું. તેથી, બીડીએ કમિશનર દ્વારા રાજ્ય સરકારને એક દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવી હતી કે કાવેરી સ્કીમમાં ફાળો જમીન ઉપયોગ બદલવા માટે અરજી કરનારાઓ અને હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ દ્વારા વિકસાવવાના ખાનગી લેઆઉટ અને મોટા હાઉસિંગ પ્રોજેક્ટ્સ વચ્ચે વહેંચવામાં આવે. રાજ્ય સરકારે બીડીએ ના સૂચનને સ્વીકાર્યું અને કાવેરી સ્કીમ હેઠળ એકર દીઠ રૂ. ૨ લાખના દરે ચાર્જિસ વસૂલ કરવાનો તા. ૧૨.૧.૧૯૯૩ નો હુકમ પસાર કર્યો.

૧૪. ૧૯૯૨ માં, બીડીએ એ રૂ. ૧૩૦ કરોડ સુધીના શક્ય વધારા સાથે રૂ. ૧૧૫ કરોડના અંદાજિત ખર્ચે ૬૩.૩૦ કિલોમીટર લાંબો આઉટર રિંગ રોડ અને ૩.૫ કિલોમીટર લાંબો ઈન્ટરમીડિયેટ રિંગ રોડ બનાવવાનું પણ નક્કી કર્યું. આઉટર રિંગ રોડનો ૩૬.૨૪ કિલોમીટરનો ભાગ બીડીએ ના લેઆઉટમાંથી પસાર થતો હતો અને બાકીનો ભાગ બીડીએ ના લેઆઉટ બહારની જમીનમાંથી પસાર થતો હતો. બીડીએ લેઆઉટમાંથી પસાર થતા આઉટર રિંગ રોડના નિર્માણનો ખર્ચ બીડીએ લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ પાસેથી વસૂલ કરીને કરવાનો હતો.

બાકીના ૨૭.૦૬ કિલોમીટરના આઉટર રિંગ રોડ અને ૩.૫ કિલોમીટરના ઈન્ટરમીડિયેટ રિંગ રોડ માટે વર્લ્ડ બેંક પાસેથી નાણાકીય સહાય મેળવવાની દરખાસ્ત તૈયાર કરવામાં આવી હતી. તા. ૫.૬.૧૯૯૨ ના રોજ રાજ્યના મુખ્ય સચિવની અધ્યક્ષતામાં મળેલી બેઠકમાં, હડકો (HUDCO) પાસેથી લોન લેવાની શક્યતા તપાસવામાં આવી હતી. સાથોસાથ, એ પણ વિચારવામાં આવ્યું હતું કે શું ખર્ચનો આંશિક બોજ ખાનગી લેઆઉટના લાભાર્થીઓ પર સ્થાનાંતરિત કરી શકાય અને સંમતિ સાધવામાં આવી હતી કે કાવેરી સ્કીમની જેમ જ બીડીએ અને ખાનગી હાઉસિંગ સોસાયટીઓ દ્વારા બનાવવામાં આવનારા પ્લોટ પર એકર દીઠ રૂ. ૧ લાખના દરે રિંગ રોડ સરચાર્જ લેવામાં આવે. ત્યારબાદ, બીડીએ એ જુદા જુદા વિસ્તારોમાં જમીન ઉપયોગના ફેરફાર પર જુદા જુદા દરે અને હાઉસિંગ સોસાયટીઓના લેઆઉટ અને ખાનગી જમીનો તેમજ તેના દ્વારા બનાવવામાં આવેલા પ્લોટ પર એકર દીઠ રૂ. ૧ લાખના દરે ચાર્જિસ વસૂલ કરવા માટે તા. ૧૯.૧૦.૧૯૯૨ નો ઠરાવ પસાર કર્યો.

૧૫. ધી એર ક્રાફ્ટ એમ્પ્લોઈઝ કોઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડ (સિવિલ અપીલ નં. ૭૫૦૩/૨૦૦૨ માં સામાવાળા) એ સિંગાસંદ્રા અને કુડલુ ગામો, સુરજાપુર હોબલી અને બેગુર હોબલીમાં આવેલી અનુક્રમે ૩૨૪ એકર ૩૦ ગુંઠા જમીન અંગે લેઆઉટની મંજૂરી માટે અરજી રજૂ કરી હતી. સામાવાળાની અરજી પર બીડીએ ની તા. ૩૧.૧૦.૧૯૯૧ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકમાં વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને કાવેરી સ્કીમ પેટે એકર દીઠ રૂ. ૨ લાખ અને રિંગ રોડ સરચાર્જ તરીકે રૂ. ૧ લાખની ચુકવણી સહિતની વિવિધ શરતોને આધીન મંજૂરી

આપવામાં આવી હતી. બીડીએ ના ઠરાવમાં સમાવિષ્ટ બીજી શરત એ હતી કે કામનો સિવિલ ભાગ સામાવાળા દ્વારા તેના સુપરવિઝન હેઠળ કરવામાં આવશે. બીડીએ નો નિર્ણય તા. ૧૨.૧૧.૧૯૯૨ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળાને જણાવવામાં આવ્યો હતો.

૧૬. સામાવાળાએ રિટ અરજી નં. ૧૧૧૪૪/૧૯૯૩ માં તેના લેઆઉટની શરતી મંજૂરીને પડકારી હતી અને નીચેના દાવાઓ કરીને કાવેરી સ્કીમ પેટે એકર દીઠ રૂ. ૨ લાખ અને રિંગ રોડ સરચાર્જ તરીકે રૂ. ૧ લાખની માંગણી રદ કરવાની અરજ કરી હતી:

(i) રાજ્ય સરકાર દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ માત્ર બીડીએ દ્વારા બનાવવામાં આવનારા પ્લોટને જ લાગુ પડતો હતો અને ખાનગી હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓના લેઆઉટને નહીં કારણ કે બીડબલ્યુએસએસબી ના ચેરમેનના જણાવ્યા મુજબ, આવા લેઆઉટને પાણી પુરવઠો અને ભૂગર્ભ ગટરવ્યવસ્થા પૂરી પાડવાની જવાબદારી લેવી શક્ય બનશે નહીં અને સોસાયટીઓએ પોતાની વ્યવસ્થા કરવી પડી હતી.

(ii) કાવેરી સ્કીમ માત્ર મ્યુનિસિપલ વિસ્તારમાં અને શહેરને અડીને આવેલા કેટલાક નવા બનેલા લેઆઉટમાં વસતા નાગરિકોની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા સક્ષમ બનશે.

(iii) બેંગલોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ એક્ટ, ૧૯૬૪ (જેને હવે પછી '૧૯૬૪ નો એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત કરાયેલ છે) માં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી જેના હેઠળ યોજનાઓના અમલીકરણ માટે જરૂરી મૂડીનો બોજ ખાનગી હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ પર સ્થાનાંતરિત કરી શકાય અને, કોઈપણ કિસ્સામાં, બીડબલ્યુએસએસબી ૧૯૬૪ ના એક્ટની કલમ ૧૬ નો આશ્રય લઈને ખર્ચ વસૂલ કરી શકે છે.

(iv) ૧૯૭૬ ના એક્ટ હેઠળ, સરકાર બીડીએ ને કાવેરી સ્કીમનો ખર્ચ ખાનગી લેઆઉટ પર સ્થાનાંતરિત કરવા માટે અધિકૃત કરવા માટે સત્તાધિકારી નથી.

(v) બેંગલોરની આસપાસ લેઆઉટ બનાવવા માટે બીડીએ દ્વારા ૨૦,૦૦૦ એકર જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી છે અને હાઉસ બિલ્ડીંગ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઓ માટે સરકાર દ્વારા ૧૦,૦૦૦ એકર જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી અને જો એકર દીઠ રૂ. ૧ અથવા ૨ લાખ વસૂલવામાં આવે, તો સરકાર બીડીએ પોતે જ લગભગ રૂ. ૬૦૦ કરોડ એકત્રિત કરશે, જો કે બાદમાંનો ફાળો શરૂઆતમાં માત્ર રૂ. ૩૦ કરોડ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો.

(vi) કાવેરી સ્કીમ પેટે એકર દીઠ રૂ. ૧ અથવા ૨ લાખની માંગણી સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ ની જોગવાઈઓથી અતિ–અધિકાર (ultra vires) છે.

(vii) રિંગ રોડ સરચાર્જ તરીકે એકર દીઠ રૂ. ૧ લાખની વસૂલાત કાયદા દ્વારા મંજૂર નથી અને રાજ્ય અને બીડીએ રિંગ રોડ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓના સભ્યો માટે કોઈ ઉપયોગી થશે કે કેમ તે નક્કી કર્યા વિના ખાનગી લેઆઉટ પર બોજ નાખી શકે નહીં.

૧૭. રિટ અરજી નં. ૧૧૧૪૪/૧૯૯૩ ની પેન્ડન્સી દરમિયાન, રાજ્ય ધારાસભાએ ૧૯૯૪ ના એક્ટ નં. ૧૭ દ્વારા ૧૯૭૬ ના એક્ટમાં સુધારો કર્યો અને તા. ૨૦.૬.૧૯૮૭ થી અમલમાં આવે તે રીતે કલમ ૩૨ માં પેટા–કલમ (૫એ) ઉમેરી, જેમાં બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તા, વાહનવ્યવહાર અને અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટેના ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે પેટા–કલમ (૫) માં

દર્શાવેલ રકમ ઉપરાંત વધારાની રકમ માંગવા માટે બીડીએ ને સત્તા આપવામાં આવી.

૧૮. સામાવાળાએ તરત જ રિટ અરજીમાં સુધારો કર્યો અને નવી ઉમેરાયેલી પેટા–કલમની બંધારણીય માન્યતાને એ દાવા સાથે પડકારી કે આ જોગવાઈ ભેદભાવપૂર્ણ છે અને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ કરે છે કારણ કે તે વિવિધ યોજનાઓ માટે વધારાની રકમ માંગવા માટે બીડીએ ને અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા આપે છે. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કાવેરી સ્કીમ અને રિંગ રોડ માટેના ચાર્જિસની ચુકવણી માટે તા. ૧૨.૧૧.૧૯૯૨ ના પત્રમાં સમાવિષ્ટ શરતોને કાયદેસર બનાવવા માટે કલમ ૩૨ માં પેટા–કલમ (૫એ) ઉમેરવામાં આવી છે.

૧૯. સુધારેલી જોગવાઈની બંધારણીયતા અને લેઆઉટની શરતી મંજૂરીની કાયદેસરતા પર પક્ષકારો મુકદ્દમાબાજી કરી રહ્યા હતા ત્યારે, સામાવાળાએ સિવિલ કામ શરૂ કરવા માટે બીડીએ ની મંજૂરી માટે અરજી કરી. નીચેના ચાર્જિસની ચુકવણીને આધીન સિવિલ કામ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું:

(i) સુપરવિઝન ચાર્જિસ (સિવિલ કામના ૯% દરે) – રૂ. ૯૨,૨૬,૬૮૭.૦૦

(ii) ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ચાર્જિસ (ચોરસ મીટર દીઠ રૂ. ૨૦ ના દરે) – રૂ. ૧,૬૫,૯૫,૦૦૮.૦૦

(iii) એક્ઝામિનેશન ચાર્જિસ (ચોરસ મીટર દીઠ ૦–૫૦) – રૂ. ૪,૧૪,૮૭૬.૦૦

(iv) સ્લમ ક્લિયરન્સ ડેવલપમેન્ટ ચાર્જિસ (હેક્ટર દીઠ રૂ. ૨૫,૦૦૦) – રૂ. ૨૦,૭૪,૩૬૫.૦૦

(v) એમ.આર.ટી.એસ. ટેક્સ (એકર દીઠ રૂ. ૫૦,૦૦૦) – રૂ. ૧,૦૨,૫૧,૮૭૫.૦૦

(vi) પરચૂરણ – રૂ. ૭,૧૮૯.૦૦

૨૦. સામાવાળાએ રિટ અરજી નં. ૨૫૮૩૩/૧૯૯૮ માં સિવિલ કામની શરતી મંજૂરીને એવા આધારે પડકારી કે ૧૯૭૬ નો એક્ટ આવી આકારણીઓને અધિકૃત કરતો નથી અને ધારાસભાએ ખાનગી હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ પાસેથી આવી માંગણી કરવા માટે કોઈ માર્ગદર્શિકા નક્કી કરી નથી. સામાવાળા દ્વારા લેવાયેલી એક વધારાની રજૂઆત એ હતી કે બીડીએ એ ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨ ની જોગવાઈઓને એવા ભૂલભરેલી છાપ હેઠળ લાગુ કરી છે કે લેઆઉટ તેના અધિકારક્ષેત્રમાં છે. સામાવાળાના જણાવ્યા મુજબ, ઉત્તર અને દક્ષિણ તાલુકાના ગામડાઓને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં સમાવવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ જાહેરનામું જારી કરવામાં આવ્યું ન હતું. સામાવાળા દ્વારા લેવાયેલી અન્ય રજૂઆત એ હતી કે રાજ્ય સરકારે અગાઉથી જ કન્વર્ઝન ફાઇન એકત્રિત કરી લીધો છે અને તેથી, બીડીએ ને બેટરમેન્ટ ફી વસૂલ કરવાનો

અધિકારક્ષેત્ર નથી. માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ સેસ અને સ્લમ ક્લિયરન્સ ચાર્જિસ સંબંધમાં પણ આવી જ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી.

૨૧. અન્ય હાઉસ બિલ્ડીંગ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઓએ પણ કલમ ૩૨(૫એ) અને તેમના લેઆઉટની શરતી મંજૂરીને રદ કરવા માટે ૧૯૯૪ અને ૧૯૯૮ વચ્ચે રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી, જે મુજબ એર ક્રાફ્ટ એમ્પ્લોઇઝ કોઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડના કિસ્સામાં કરવામાં આવ્યું હતું તેમ સિવિલ કામની મંજૂરીમાં ઉલ્લેખિત અન્ય ચાર્જિસ સિવાય કાવેરી સ્કીમ અને રિંગ રોડ માટે ચૂકવણી કરવી જરૂરી હતી. તેઓએ સામાન્ય રીતે રજૂઆત કરી હતી કે:

i. બીડીએ ને તેની મંજૂરી માટે રજૂ કરાયેલા રેસિડેન્શિયલ લેઆઉટ પ્લાનના મામલામાં વિવિધ હેડ હેઠળ રકમો ચૂકવવાની માંગણી કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી કારણ કે તેમના લેઆઉટના વિસ્તારો બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ બનતા નથી;

ii. ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(સી) હેઠળ જારી કરાયેલ જાહેરનામું માન્ય નથી કારણ કે અડીને આવેલા વિસ્તારોની કોઈ ચોક્કસ સ્પષ્ટતા નથી;

iii. તા. ૧.૩.૧૯૮૮ નું જાહેરનામું કાયદાની જરૂરિયાતો અનુસાર નથી કારણ કે તે ગામડાઓ અને વિસ્તારોનો ઉલ્લેખ કરતું નથી જે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના ભાગ તરીકે જાહેર કરવા અને

દર્શાવવા માંગતા હતા અને જાહેરનામામાં સંદર્ભિત વિગતો અને પરિશિષ્ટ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા નથી;

iv. રેસિડેન્શિયલ લેઆઉટનો ભાગ બનતી જમીન ધરાવતા ગામડાઓ પણ તા. ૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પરિશિષ્ટમાં દર્શાવવામાં આવ્યા નથી.

૨૨. અપીલકર્તા દ્વારા નીચેની રજૂઆતો કરીને રિટ અરજીઓનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો:

i. સામાવાળાના રેસિડેન્શિયલ લેઆઉટની જમીનો ઓથોરિટીના સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારમાં આવે છે અને તેથી, તેઓ કાવેરી સ્કીમ, રિંગ રોડ સરચાર્જ, સ્લમ ક્લિયરન્સ ચાર્જ, બેટરમેન્ટ લેવી, સ્ક્રુટિની ફી, સુપરવિઝન ચાર્જિસ વગેરેના સંબંધમાં લેઆઉટ ચાર્જિસ ચૂકવવા જવાબદાર છે.

ii. ચાર્જિસ રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશો અને બીડીએ દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણય અનુસાર વસૂલવામાં આવ્યા છે.

iii. સોસાયટીઓએ બીડીએ ના સુપરવિઝન હેઠળ સિવિલ કામ કરવાનું હોય છે અને તેથી, તેઓ સુપરવિઝન ચાર્જિસ ચૂકવવા જવાબદાર છે.

iv. ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨(૫એ) માં કોઈ બંધારણીય ખામી નથી અને આવા ચાર્જિસ વસૂલવા માટેની માર્ગદર્શિકા એક્ટની યોજનામાં મળી શકે છે.

૨૩. હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે સૌપ્રથમ એ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો કે શું ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(સી) હેઠળ જારી કરાયેલ તા. ૧.૩.૧૯૮૮ નું જાહેરનામું અમાન્ય હતું કારણ કે ગામડાઓ અથવા નિર્દિષ્ટ વિસ્તારના નામો સત્તાવાર ગેઝેટમાં અધિસૂચિત કે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા ન હતા અને શું આ જાહેરનામાના અભાવે, જે ગામડાઓમાં સોસાયટીઓએ લેઆઉટ બનાવ્યા હતા તે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના ભાગ તરીકે ગણી શકાય નહીં. ડિવિઝન બેન્ચે ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(સી) માં સમાવિષ્ટ "બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર" ની વ્યાખ્યાનો સંદર્ભ આપ્યો, તા. ૧.૩.૧૯૮૮ ના જાહેરનામાની વિગતો અને હોલ્ડ કર્યું કે જાહેરનામામાં આપવામાં આવેલ વિસ્તારનું વર્ણન બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની વ્યાખ્યા સાથે સુસંગત હતું કારણ કે તા. ૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ I ના ગામડાઓ અને તે જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ II મુજબ પ્લાનિંગ એનવાયરન્સ વિસ્તારની સીમાઓનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો. ડિવિઝન બેન્ચે અભિપ્રાય આપ્યો કે જો તા. ૧૩.૩.૧૯૮૪ અને ૧.૩.૧૯૮૮ ના જાહેરનામા સાથે વાંચવામાં આવે, તો એવું કહી

શકાય નહીં કે ચોક્કસ ગામડાઓ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ બનતા નથી.

૨૪. ડિવિઝન બેન્ચે સામાવાળાની એ રજૂઆતનો નિર્ણય કર્યો નહીં કે કેટલાક ગામડાઓ પરિશિષ્ટમાં સમાવિષ્ટ ન હતા અને એવું અવલોકન કર્યું કે આ પ્રશ્નનો નિર્ણય હકીકતની તપાસનો સમાવેશ કરે છે અને ચોક્કસ સોસાયટીના લેઆઉટ પ્લાનની મંજૂરી સમયે આ વિચારણા કરી શકાય છે.

૨૫. એવી રજૂઆત કે રિટ અરજી નં. ૧૩૯૦૭/૧૯૯૫ માં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે, બીડીએ એ પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્ર ગુમાવ્યું હતું કારણ કે તા. ૨૨.૧.૧૯૯૬ ના જાહેરનામા દ્વારા પ્રશ્ન હેઠળના વિસ્તારો અનુક્રમે સિટી મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, બાયતરાયણપુરા અને સિટી મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, કૃષ્ણરાજ પુરમનો ભાગ બન્યા હતા, તે યોગ્ય તબક્કે સંબંધિત સામાવાળા દ્વારા ઉઠાવવાની સ્વતંત્રતા સાથે બીડીએ દ્વારા નિર્ણય કરવા માટે છોડી દેવામાં આવ્યું હતું.

૨૬. ડિવિઝન બેન્ચે પછી સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ અને ૩૦૦એ નો સંદર્ભ આપ્યો અને ઠેરવ્યું કે બીડીએ સરકારી હુકમ અથવા પરિપત્રના આધારે માંગણી નોટિસમાં દર્શાવેલ રકમો વસૂલ કરી શકે નહીં અથવા મેળવી શકે નહીં. ડિવિઝન બેન્ચે વધુમાં ઠેરવ્યું કે લેઆઉટ પ્લાન અથવા વર્ક ઓર્ડરની મંજૂરી તેના દ્વારા માંગવામાં આવેલી રકમ જમા કરાવવાની શરતને આધીન બનાવી શકાય નહીં. ડિવિઝન બેન્ચે પછી ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨ ની જોગવાઈઓનું વિશ્લેષણ કર્યું અને અવલોકન કર્યું:

"સંદર્ભિત યોજનાઓ અથવા કામગીરીના અમલીકરણમાં કરવા માટેના અથવા થયેલા ખર્ચના સંદર્ભમાં ખર્ચનો આવો ભાગ નક્કી કરતી વખતે સત્તામંડળ દ્વારા ધ્યાનમાં રાખવાના અને પાલન કરવાના કોઈ સિદ્ધાંતો નક્કી કરાયા હોય કે દર્શાવવામાં આવ્યા હોય તેમ જણાતું નથી. નિઃશંકપણે, પાણી પુરવઠો, વીજળી અને અન્ય સગવડો વધારવા માટેની યોજનાઓ અથવા કામગીરી માત્ર એ દર્શાવે છે કે તે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની અંદર કામ કરતી હોવી જોઈએ અથવા બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં સગવડો પૂરી પાડવા માટે તેના લાભ માટે હોવી જોઈએ. પરંતુ, પ્રશ્ન એ છે કે તે ખર્ચમાંથી જે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારને ભોગવવો પડે છે અથવા કરવો પડે છે તેનો કેટલો ભાગ લેઆઉટ પ્લાન વગેરેની મંજૂરી માંગતા અરજદારે જમા કરાવવો જરૂરી રહેશે અને તે પ્રમાણ અથવા ભાગ સત્તામંડળ દ્વારા નક્કી કરવાનો રહેશે. આ કલમમાં નિર્દેશ આપવા અથવા કોઈ માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડવા માટે કશુંય નથી. માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડવા માટે અથવા તે કેવી રીતે નક્કી કરવાનું છે તે દર્શાવવા માટે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૩૨ ની પેટા–કલમ (૫–એ) ના સંદર્ભમાં એક્ટ હેઠળ બનાવાયેલા કોઈ નિયમો નથી. આ કલમ પોતે સુનાવણીની અથવા અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓને નોટિસ આપવાની, અથવા ખર્ચના ભાગના નિર્ધારણ પહેલાં સંબંધિત વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓને સુનાવણીની તક આપવાની કોઈ કાર્યપદ્ધતિ પૂરી પાડતી નથી જે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીએ તેના હેઠળ વસૂલ કરવા માટે તે યોજનાઓ અથવા કામગીરીના સંદર્ભમાં કરવાનો રહે છે."

૨૭. ડિવિઝન બેન્ચે રામ કૃષ્ણ દાલમિયા વિ. શ્રી જસ્ટિસ એસ.આર. તેંડોલકર અને અન્ય એ.આઇ.આર. ૧૯૫૮ એસસી ૫૩૮, જ્યોતિ પરસાદ વિ. ધ એડમિનિસ્ટ્રેટર ફોર ધ યુનિયન ટેરિટરી ઓફ દિલ્હી, એ.આઇ.આર. ૧૯૬૧

એસસી ૧૬૦૨; દેવી દાસ ગોપાલ ક્રિષ્નન વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસસી ૧૮૯૫, સ્ટેટ ઓફ કેરળ વિ. મેસર્સ ત્રાવણકોર કેમિકલ્સ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની (૧૯૯૮) ૮ એસ.સી.સી. ૧૮૮ ના સિદ્ધાંત પર આધાર રાખ્યો અને અવલોકન કર્યું:

> "હાલના કેસમાં, એક્ટની કલમ ૩૨ ની પેટા-કલમ (૫-એ) અરજદારે કેટલો ચોક્કસ ખર્ચનો ભાગ જમા કરાવવો જરૂરી રહેશે તે નક્કી કરવા માટે કોઈ માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડતી હોય તેમ જણાતું નથી. નિઃશંકપણે, સમગ્ર ખર્ચ અરજદાર પર નાખી શકાય નહીં. તે આ અંગે કોઈ માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડતું નથી. તે અરજદારે જમા કરાવવાની રકમનો ભાગ અરજદાર દ્વારા લાભના ઉપભોગના આધારે અથવા કુલ વિસ્તાર કે તેની વસતિના સંદર્ભમાં અરજદાર દ્વારા ઉપભોગ કરવામાં આવનાર લાભના આધારે કોઈ ટકાવારી ધરાવશે કે કેમ તે પૂરૂં પાડતું નથી. તે એ પણ પૂરૂં પાડતું નથી કે અરજદારને ચૂકવણી કરવાની જરૂર પડે તે પહેલાં આ દાવા સામે વાંધો ઉઠાવવાની અને સત્તામંડળ દ્વારા તેના પર નાખવા માટે પ્રસ્તાવિત ભાગની ચોકસાઈને પડકારવાની તક મળશે. ખરેખર આ કલમ તે સંબંધમાં કોઈ માર્ગદર્શિકા અથવા માર્ગદર્શન પૂરા પાડ્યા વિના અનિયંત્રિત સત્તાઓ આપતી જણાય છે. આ કલમ એક્ટની કલમ ૩૨(૫) હેઠળ સત્તામંડળના હુકમ સામે કોઈ ઉપાય પણ પૂરો પાડતી નથી.
>
> સૌજન્યશીલ વકીલે રજૂઆત કરી કે એક્ટની કલમ ૬૩ હેઠળ સરકાર સમક્ષ રિવિઝન દ્વારા સત્તામંડળના હુકમ સામે ઉપાય છે જે હુકમ અથવા કાર્યવાહીની કાયદેસરતા કે ઔચિત્ય પર વિચાર કરી શકે છે. અમારા અભિપ્રાય મુજબ, વકીલશ્રીની આ રજૂઆત વજૂદ વગરની છે. એક્ટની કલમ ૩૨ ની પેટા-કલમ (૫-એ) માં સમાવિષ્ટ નોન-ઓબસ્ટેન્ટે ક્લોઝને ધ્યાનમાં રાખીને જે પૂરૂં પાડે છે કે તે સત્તાનો

ઉપયોગ કરી શકાય છે અને તે વ્યક્તિઓના સમાન જૂથ વચ્ચે અસંગત ભેદભાવ પરિણમી શકે છે અથવા સત્તામંડળની સ્વેચ્છાચારિતા અને અનિયંત્રિત વિવેકબુદ્ધિના ઉપયોગ દ્વારા વ્યક્તિઓને નાણાંના રૂપમાં તેમની મિલકતોથી વંચિત કરી શકાય છે. અમારા મતે આ જોગવાઈ સત્તામંડળને અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા આપતી હોવાથી અસમાન અને ભેદભાવપૂર્ણ વર્તન કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે અને તે સત્તામંડળને સમાન રીતે સ્થિત વ્યક્તિઓ વચ્ચે ભેદભાવ કરવા સક્ષમ બનાવી શકે છે. શ્રી રામ કૃષ્ણ દાલમિયાના કેસ એ.આઇ.આર. ૧૯૫૮ સુપ્રિમ કોર્ટ ૫૩૮ અને શ્રી જ્યોતિ પરસાદના કેસ એ.આઇ.આર. ૧૯૬૧ સુપ્રિમ કોર્ટ ૧૬૦૨ માં સ્થાપિત સિદ્ધાંતના માપદંડ દ્વારા ચકાસતાં, અમે જણાવીએ છીએ કે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૩૨ ની પેટા-કલમ (૫-એ) ની જોગવાઈ ભેદભાવના દૂષણથી પીડાય છે અને સત્તામંડળને ભેદભાવ કરવા સક્ષમ બનાવવાની વલણ ધરાવે છે અને તેથી સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ થી અવરોધાય છે."

૨૮. ડિવિઝન બેન્ચે આખરે તારણ કાઢ્યું કે કલમ ૩૨(૫એ) ના સમર્થન સાથે બીડીએ દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણી ગેરકાયદેસર અને અધિકારક્ષેત્ર વિનાની છે અને તદાનુસાર રિટ અરજીઓ મંજૂર કરી.

૨૯. આ તબક્કે, એ ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે કે ૨.૯.૨૦૦૯ ના રોજ સુનાવણી દરમિયાન, સામાવાળામાંથી એક વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી દુષ્યંત દાવે એ રજૂઆત કરી હતી કે બીડીએ દ્વારા હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ પાસેથી તેમના લેઆઉટની મંજૂરી પેટે રૂ. ૩૦૦ કરોડ (અંદાજે) એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે અને ૧૯૮૪-૧૯૯૨ વચ્ચે તેના દ્વારા

વિકસાવવામાં આવેલા લેઆઉટના પ્લોટના અલોટીઓ પાસેથી સબળ રકમ એકત્રિત કરવામાં આવી છે અને આ જ ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા સત્તાનો ઉપયોગ મનસ્વી હતો તે સાબિત કરવા પૂરતું હતું. શ્રી દાવે દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદન પર વિચાર કર્યા પછી, કોર્ટે બીડીએ ના કમિશનર અને/અથવા સચિવને કાવેરી સ્કીમ પેટે બીડીએ દ્વારા કરાયેલા ફાળા અને ખાનગી લેઆઉટની મંજૂરી માટે અરજી કરનારાઓ તેમજ બીડીએ લેઆઉટના પ્લોટના અલોટીઓ પાસેથી માંગવામાં આવેલી અને/અથવા એકત્રિત કરાયેલી રકમની વિગતો આપતું વિગતવાર અને ચોક્કસ સોગંદનામું ફાઇલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો. કોર્ટના નિર્દેશના પાલનમાં, બીડીએ ના તત્કાલીન કમિશનર શ્રી સિદ્ધય્યાએ તા. ૧૧.૧૧.૨૦૦૯ નું સોગંદનામું ફાઇલ કર્યું, જેના પરિચ્છેદ ૨ થી ૫ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

> "૨. કર્ણાટક સરકારે ૧૯૮૪ માં કાવેરી વોટર ૩જી સ્ટેજ સ્કીમ બનાવી હતી. જો કે, સરકારે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીને તેના હુકમ નં. HUD 97 MNI 81, બેંગલોર તા. ૨૫ મી માર્ચ, ૧૯૮૭ દ્વારા કાવેરી વોટર ૩જી સ્ટેજ સ્કીમ પેટે રૂ. ત્રીસ કરોડનો ફાળો આપવા નિર્દેશ આપ્યો હતો. બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીએ ૧૯૮૮ થી કાવેરી વોટર સેસ એકત્રિત કરવાનું શરૂ કર્યું. જો કે, સરકારે તેના હુકમ નં. UDD 151 Bem.Aa.Se 2005, તા. ૦૩.૦૫.૨૦૦૫ દ્વારા બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીને કાવેરી વોટર સેસ અને રિંગ રોડ સેસ અને એમઆરટીએસ સેસનું એકત્રીકરણ બંધ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો. ઉપરોક્ત સંદર્ભિત સેસ એકત્રિત ન કરવાનો નિર્દેશ આપતા સરકારી હુકમ તા. ૦૩.૦૫.૨૦૦૫ ની નકલ આ સાથે એનેક્ષર-'એ' તરીકે રજૂ કરવામાં આવે છે. બીડીએ એ ૧૯૮૮ અને

૨૦૦૫ વચ્ચે કાવેરી વોટર સેસ આકારિત કર્યો છે અને એકત્રિત કર્યો છે. બીડીએ દ્વારા એકત્રિત કરાયેલ કાવેરી વોટર સેસ સમયાંતરે બેંગલોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ (બીડબલ્યુએસએસબી) ને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે છે. ૧૯૮૮ થી ૨૦૦૫ સુધી કાવેરી વોટર સેસ પેટે બીડબલ્યુએસએસબી ને કરાયેલી વર્ષવાર ચુકવણી દર્શાવતો ચાર્ટ આ સાથે એનેક્ષર-'બી' તરીકે રજૂ કરવામાં આવે છે. ચુકવણી ચાર્ટ કાવેરી વોટર સેસ પેટે એકત્રિત કરાયેલી અને બીડબલ્યુએસએસબી ને ચૂકવાયેલી રકમ દર્શાવે છે. ચાર્ટ દર્શાવે છે કે ૧૯૮૮ થી એપ્રિલ ૨૦૦૫ સુધી કુલ રૂ. ૩૪.૫૫ કરોડ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે. એકત્રિત કરાયેલ રૂ. ૩૪.૫૫ કરોડની રકમ ખાનગી લેઆઉટ તેમજ બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીના પ્લોટ બંનેના સંદર્ભમાં છે. કાવેરી વોટર સેસ પેટે એકત્રિત કરાયેલા સમગ્ર નાણાં ઉપર જણાવ્યા મુજબ બેંગલોર વોટર સપ્લાય એન્ડ સીવરેજ બોર્ડ, બેંગલોરને ચૂકવવામાં આવ્યા છે.

૩. તે જ રીતે, વર્ષ ૧૯૯૨-૯૩ થી રિંગ રોડ સેસ પેટે એકત્રીકરણ અને ૨૦૦૫-૦૬ સુધી એકત્રીકરણ કરવામાં આવ્યા હતા. એકત્રિત કરાયેલી કુલ રકમ રૂ. ૧૫.૧૫ કરોડ છે. રિંગ રોડ સેસનું એકત્રીકરણ દર્શાવતો વર્ષવાર ચાર્ટ આ સાથે એનેક્ષર-'સી' તરીકે રજૂ કરવામાં આવે છે. રિંગ રોડ સેસ માત્ર ખાનગી લેઆઉટમાંથી જ એકત્રિત કરવામાં આવે છે.

૪. કાવેરી વોટર સેસના અંદાજિત એકત્રીકરણ સંબંધમાં રિટ અરજી નં. ૧૧૧૪૪/૧૯૯૩ માં કરાયેલા અમુક વિધાનો સંબંધમાં, એ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અંદાજો ચોક્કસ હોવાથી દૂર છે. તે માત્ર અટકળ છે. તેમાં કરાયેલા વિધાનો કે સરકારે ખાનગી સોસાયટીઓ માટે લગભગ ૧૦,૦૦૦ એકર જમીન સંપાદિત કરી છે તે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીની જાણમાં રહેશે નહીં, કારણ કે સરકાર

ખાનગી લેઆઉટ માટે જમીન સંપાદિત કરતા પહેલા બીડીએ નો અભિપ્રાય કે સંમતિ માંગતી નથી. બીડીએ ની મર્યાદામાં આવેલા ખાનગી લેઆઉટોએ બીડીએ એક્ટની કલમ ૩૨ હેઠળ ખાનગી લેઆઉટની મંજૂરી માટે બીડીએ ને અરજી કરવાની હોય છે. ૧૯૮૪ થી ૨૦૦૫ સુધી, ખાનગી લેઆઉટની મંજૂરી માટે ૧૯૪ અરજીઓ મળી હતી અને બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી દ્વારા લગભગ ૫૬૬૮ એકર અને ૧૫ ૩/૪ ગુંઠા (પાંચ હજાર છ સો અડસઠ એકર અને પંદર અને ત્રણ ચતુર્થાંશ ગુંઠા) નો વિસ્તાર ધરાવતી મંજૂર કરવામાં આવી હતી. જો કે, કાવેરી વોટર સેસ અને રિંગ રોડ સેસ અનુક્રમે ૧૯૮૮ અને ૨૦૦૫ થી ઉપર જણાવ્યા મુજબ વસૂલવામાં અને એકત્રિત કરવામાં આવે છે. તેનાથી વિપરીત રિટ અરજીમાં કરાયેલી રજૂઆતો અટકળયુક્ત છે.

૫. તે જ રીતે, રિટ અરજીમાં વિધાનો કે બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી લગભગ ૩૦૦ કરોડ એકત્રિત કરશે તે અટકળયુક્ત છે. નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૨૦૦૫ માં સરકારના નિર્દેશો પછી, ઉપરોક્ત તમામ એકત્રીકરણ બંધ કરવામાં આવ્યા છે. તેથી આ સોગંદનામું."

બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી બેંગલોર

કાવેરી વોટર સેસનું એકત્રીકરણ અને નીચે મુજબ બીડબલ્યુએસએસબી ને ચૂકવેલ

ક્રમ	ચેક નં.	તારીખ	રકમ (રૂ. લાખમાં)
૧	–	ફેબ્રુ ૧૯૮૮ થી એપ્રિલ ૧૯૯૨	૨,૧૩૦.૦૦

ક્રમ	ચેક નં.	તારીખ	રકમ (રૂ. લાખમાં)
૨	૭૦૫૯૦૮	૦૨.૧૧.૧૯૯૬	૧૫૦.૦૦
૩	૭૧૮૦૯૩	૨૧.૦૧.૧૯૯૭	૧૦૦.૦૦
૪	૭૩૭૩૦૩	૧૫.૦૩.૧૯૯૭	૧૦૦.૦૦
૫	૭૫૩૦૮૬	૦૬.૦૭.૧૯૯૭	૧૦૦.૦૦
૬	૭૫૬૪૪૯	૩૦.૧૨.૧૯૯૭	૧૫૦.૦૦
૭	૬૫૦૦૦૨	૧૮.૦૩.૧૯૯૮	૫૦.૦૦
૮	૭૫૯૬૬૪	૨૦.૦૭.૧૯૯૮	૫૦.૦૦
૯	૫૦૨૪૪૧	૨૨.૦૧.૧૯૯૯	૫૦.૦૦
૧૦	૭૬૯૮૬૨	૧૫.૦૯.૧૯૯૯	૭૫.૦૦
૧૧	૬૫૩૦૬૬	૦૪.૦૬.૨૦૦૫	૫૦૦.૦૦
કુલ			૩,૪૫૫.૦૦

(રૂપિયા ચોંત્રીસ કરોડ અને પંચાવન લાખ)

સહી/–

એકાઉન્ટ્સ ઓફિસર બીડીએ, બેંગલોર

એનેક્ષર–જેI

વર્ષવાર રિંગ રોડ સેસ (રૂ. લાખમાં)

વર્ષ	એકત્રીકરણ	રિંગ રોડ ખર્ચ ખાતે આકારિત	બાકી
૧૯૯૨–૯૩ (ફેબ્રુ ૯૩ થી)	૬૩.૩૯	૬૩.૩૯	–
૧૯૯૩–૯૪	૧૮૩.૮૯	૧૮૩.૮૯	–

વર્ષ	**એકત્રીકરણ**	**રિંગ રોડ ખર્ચ ખાતે આકારિત**	**બાકી**
૧૯૯૪–૯૫	૨૧૭.૮૭	૨૧૭.૮૭	–
૧૯૯૫–૯૬	૩૩૧.૧૪	૩૩૧.૧૪	–
૧૯૯૬–૯૭	૧૬૨.૦૮	૧૬૨.૦૮	–
૧૯૯૭–૯૮	૧૮૦.૭૯	૧૮૦.૭૯	–
૧૯૯૮–૯૯	૮૪.૨૩	૮૪.૨૩	–
૧૯૯૯–૦૦	૫૦.૪૯	૫૦.૪૯	–
૨૦૦૦–૦૧	૧૯.૪૮	૧૯.૪૮	–
૨૦૦૧–૦૨	૦.૩૦	૦.૩૦	–
૨૦૦૨–૦૩	૭.૩૪	૭.૩૪	–
૨૦૦૩–૦૪	–	–	–
૨૦૦૪–૦૫	–	–	–
૨૦૦૫–૦૬	૨૧૪.૨૭	૨૧૪.૨૭	–
કુલ	૧,૫૧૫.૨૭	૧,૫૧૫.૨૭	–

"કર્ણાટક સરકાર

UDD.151.BAN.2005

કર્ણાટક સચિવાલય

બહુમાળી મકાન

બેંગલોર

તારીખ: ૦૩.૦૫.૨૦૦૫

વિષય: રિંગ રોડ સેસ, ઓગ્મેન્ટેશન સેસ (કાવેરી વોટર સેસ) અને એમઆરટીએસ સેસ.

સંદર્ભ: સરકારી પરિપત્ર નં. ૨૪૯/૨૦૦૧ તા. ૨૦.૦૯.૨૦૦૩.

ઉપરોક્ત સંદર્ભિત પરિપત્રમાં, સરકારે અગાઉના તમામ હુકમો પાછા ખેંચી લીધા છે અને એવો નિર્ણય લીધો છે કે હવેથી રિંગ રોડ સેસ, ઓગ્મેન્ટેશન સેસ (કાવેરી વોટર સેસ) અને એમઆરટીએસ સેસ વસૂલ કરવો જોઈએ નહીં. તેમ છતાં કેટલીક કોર્પોરેશનો, મ્યુનિસિપાલિટીઓ અને સત્તામંડળો ઉપરોક્ત સેસ વસૂલ કરી રહ્યા છે.

તેથી, ઉપરોક્ત જણાવેલ વિષય અંગે સરકારના સ્તરે નિર્ણય ન લેવાય અને આગળના નિર્દેશો ન મળે ત્યાં સુધી, રિંગ રોડ સેસ, ઓગ્મેન્ટેશન સેસ (કાવેરી વોટર સેસ) અને એમઆરટીએસ સેસ વસૂલ કરવો જોઈએ નહીં. તેથી આ હુકમ.

સહી/-૦૩.૦૫.૨૦૦૫

(વી.આર. ઈલાકલ)

એડિશનલ સેક્રેટરી, કર્ણાટક સરકાર

શહેરી વિકાસ"

૩૦. ત્યારબાદ, બેંક ઓફિસર્સ એન્ડ ઓફિશિયલ્સ હાઉસ બિલ્ડીંગ કોઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડના પ્રમુખ શ્રી આનંદ આર.એચ. એ તા. ૦૮.૦૩.૨૦૧૦ નું વિગતવાર સોગંદનામું ફાઇલ કર્યું, જેના પરિચ્છેદ ૨ થી ૭ નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

"૨. હું રજૂઆત કરૂં છું કે આ નામદાર કોર્ટે તા. ૦૨.૦૯.૨૦૦૯ ના હુકમ દ્વારા અપીલકર્તા બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (ટૂંકમાં બીડીએ) ના કમિશનર અને/અથવા સચિવને કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ સ્ટેજ III પેટે બીડીએ દ્વારા કરાયેલા કુલ ફાળા અને ખાનગી લેઆઉટની મંજૂરી માટે અરજી કરનારાઓ તેમજ બીડીએ પોતે તૈયાર કરેલા લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ પાસેથી માંગવામાં આવેલી અને/અથવા એકત્રિત કરાયેલી રકમ દર્શાવતું વિગતવાર અને ચોક્કસ સોગંદનામું ફાઇલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૩. હું કહું છું કે બીડીએ એ જાણી જોઈને મહત્વની હકીકતો જાહેર કરી નથી:

(i) ખાનગી લેઆઉટ સહિત લેઆઉટની મંજૂરી માટે અરજી કરનાર હાઉસિંગ સોસાયટીઓ અને અન્યની કુલ સંખ્યા;

(ii) લેઆઉટ અને ખાનગી લેઆઉટની મંજૂરી માટે અરજી કરનાર હાઉસિંગ સોસાયટીઓ અને અન્ય લોકો પાસેથી બીડીએ એ માંગેલી રકમ;

(iii) બીડીએ દ્વારા બનાવાયેલા અને જાહેર જનતાને ફાળવાયેલા લેઆઉટમાં બનેલા પ્લોટની કુલ સંખ્યા;

(iv) બીડીએ પોતે બનાવેલા લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ પાસેથી માંગવામાં આવેલી અને એકત્રિત કરાયેલી કુલ રકમ;

(v) તા. ૨૫.૦૩.૧૯૮૭ ના સરકારી હુકમ મુજબ બીડીએ જમીન ઉપયોગ બદલવા માટે અને ગ્રુપ હાઉસિંગ/અન્ય મોટા વિકાસ માટે અને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા માટે અરજી કરનાર અરજદારો પાસેથી પણ કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે રકમ વસૂલવા અને એકત્રિત કરવા માટે સક્ષમ હતું. બીડીએ એ તા. ૨૫.૦૩.૧૯૮૭ ના

સરકારી હુકમના સંદર્ભમાં આવા અરજદારોની વિગતો અથવા તેમની પાસેથી વસૂલ કરેલી રકમ જાહેર કરી નથી.

૪. હું કહું છું કે જવાબના સોગંદનામામાં બીડીએ એ જણાવ્યું છે કે તેણે ૧૯૮૪ થી ૨૦૦૫ સુધી લગભગ ૫૬૬૮ એકર અને ૧૫ ગુંઠા વિસ્તાર ધરાવતા લેઆઉટ મંજૂર કર્યા છે. દરેક સોસાયટીના સંદર્ભમાં સમાવિષ્ટ વિસ્તારનું પ્રમાણ દરેક લેઆઉટમાં ૧૦ એકર કરતાં વધુ છે. સરકારી હુકમના સંદર્ભમાં બીડીએ એ કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે એકર દીઠ રૂ. ૩,૦૦,૦૦૦/– (રૂપિયા ત્રણ લાખ માત્ર) ના દરે માંગણી કરી છે. તેથી, વાજબી અંદાજે બીડીએ એ રૂ. ૧૭૦/– કરોડ (૫૬૬૮ x રૂ. ૩ લાખ) કરતાં વધુની માંગણી ઊભી કરી છે. આ રકમ માત્ર હાઉસિંગ સોસાયટીઓને સંબંધિત છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ બીડીએ એ તેના દ્વારા બનાવેલા લેઆઉટોની કુલ સંખ્યા અને તે લેઆઉટોમાં તેના અલોટીઓને ફાળવેલા પ્લોટની કુલ સંખ્યા જાહેર કરી નથી. હું કહું છું કે બીડીએ એ તેની સત્તાવાર સાઈટ http://www.bdabangalore.org/layout.htm માં ૨૦૦૭ સુધીની લેઆઉટ માહિતી પૂરી પાડી છે જે માહિતી ડિપોનન્ટ દ્વારા ઈન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરવામાં આવી છે. બીડીએ પોતે પ્રકાશિત કરેલી માહિતી મુજબ તેણે ૬૨ લેઆઉટ બનાવ્યા છે અને જાહેર જનતાને લગભગ ૨ લાખ પ્લોટની ફાળવણી કરી છે. તેમાં એવું પણ જણાવાયું છે કે છેલ્લા એક દાયકામાં બીડીએ દ્વારા બેંગલોરના વધતા શહેર માટે ૧૦ થી વધુ નવા લેઆઉટ ઉમેરવામાં આવ્યા છે જે નીચે મુજબ છે:

એ. બનાશંકરી ૬ઠ્ઠો સ્ટેજ

• બેંગલોર સાઉથ તાલુકાના ઉત્તરાહલ્લી હોબલીમાં બનાશંકરી ૬ઠ્ઠા સ્ટેજ ફેઝ–૩ અને અંજનાપુરા ફર્ધર એક્સ્ટેન્શન માટે ૭૪૩ એકર

જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી, સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૨ માં ૫૦૦૦ પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા.

બી. બનાશંકરી ૬ઠ્ઠો સ્ટેજ ફર્ધર એક્સ્ટેન્શન

• બેંગલોર સાઉથ તાલુકાના ઉત્તરાહલ્લી હોબલીમાં ૭૫૦ એકર જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી, જાન્યુઆરી ૨૦૦૪ દરમિયાન ૫૮૦૦ ફાળવવામાં આવ્યા.

સી. સર એમ. વિશ્વેશ્વરૈયા લેઆઉટ

• એસએમવી લેઆઉટ માટે ૧૩૩૭ એકર અને ૨૨ ગુંઠા જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી, માર્ચ ૨૦૦૩ દરમિયાન ૧૦,૦૦૦ પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા.

ડી. સર એમ. વિશ્વેશ્વરૈયા લેઆઉટ ફર્ધર એક્સ્ટેન્શન

• ૫૧૦ એકર જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી, જાન્યુઆરી, ૨૦૦૪ દરમિયાન ૪૨૦૦ ફાળવવામાં આવ્યા. તે કેંગેરી હોબલી પાસે છે.

ઈ. એચએસઆર લેઆઉટ શહેરના દક્ષિણ–પૂર્વ ભાગમાં ઈલેક્ટ્રોનિક સિટી અને આઉટર રિંગ રોડની નજીક છે. તે બીડીએ ના પ્રતિષ્ઠિત લેઆઉટોમાંથી એક છે.

એચએસઆર લેઆઉટમાં ૧૯૮૬ થી ૮૮, ૯૨, ૯૫ અને ૯૯ દરમિયાન કુલ ૯૯૦૦ પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા છે.

એફ. સર એમ. વિશ્વેશ્વરૈયા નગર લેઆઉટ શહેરના પશ્ચિમ ભાગમાં છે. એસએમવી લેઆઉટમાં અમે ૧૭,૬૨૪ પ્લોટ ફાળવ્યા છે

૬ x ૯ – ૪૪૫

૯ x ૧૨ – ૭૩૬૮

૧૨ x ૧૮ – ૪૧૬૭

૧૫ x ૨૪ – ૧૬૪૪

જી. એસએમવી ફર્ધર એક્સ્ટેન્શનમાં અમે ૩૬૧૫ પ્લોટ ફાળવ્યા છે. અંજનાપુરા ફર્ધર એક્સ્ટેન્શનમાં અમે ૭૩૪૦ પ્લોટ ફાળવ્યા છે

૬ x ૯ – ૧૮૩૫

૯ x ૧૨ – ૩૩૦૫

૧૨ x ૧૮ – ૧૩૩૫

૧૫ x ૨૪ – ૩૬૫

એચ. અરકાવતી લેઆઉટમાં, પ્રથમ ફેઝમાં ૧૭૧૦ પ્લોટ અને બીજા ફેઝમાં જુદા જુદા પરિમાણોના ૮૩૧૪ પ્લોટ. ચોરસ મીટર દીઠ રૂ. ૨૧૦૦ ના દરે કુલ ૩૬૬૪ (૩૦ x ૪૦) પરિમાણના પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા છે.

૫. હું કહું છું કે જો બીડીએ દ્વારા તેના દ્વારા બનાવાયેલા લેઆઉટમાં ફાળવવામાં આવેલા પ્લોટોની કુલ સંખ્યા બીડીએ ના પ્રકાશનમાં જણાવ્યા મુજબ ૨ લાખ પ્લોટ તરીકે ગણવામાં આવે તો આવા અલોટીઓ પાસેથી બીડીએ આકારિત કરેલી અને એકત્રિત કરેલી રકમ રૂ. ૨૦૦ કરોડ (૨,૦૦,૦૦,૦૦૦ x રૂ. ૧૦,૦૦૦/–) થશે.

બીડીએ ના પ્રકાશનમાં જણાવ્યા મુજબ છેલ્લા દાયકામાં જ બીડીએ પોતે બનાવેલા લેઆઉટોમાં બીડીએ દ્વારા ૭૩૫૦૩ થી વધુ પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા છે. તા. ૨૫.૦૩.૧૯૮૭ ના સરકારી હુકમના

સંદર્ભમાં કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે જ પ્લોટ દીઠ રૂ. ૧૦,૦૦૦/- ના દરે છેલ્લા એક દાયકામાં આ અલોટીઓ પાસેથી બીડીએ દ્વારા આકારિત કરાયેલી અને એકત્રિત કરાયેલી રકમ રૂ. ૭૩,૫૦,૩૦,૦૦૦/- (પ્લોટ દીઠ રૂ. ૧૦,૦૦૦ x ૭૩૫૦૩ પ્લોટ) થશે.

૬. હું કહું છું કે ઉપર દર્શાવેલ અરજદારો પાસેથી બીડીએ આકારિત કરેલી અને એકત્રિત કરેલી રકમ સિવાય, બીડીએ એ તા. ૨૫.૦૩.૧૯૮૭ ના સરકારી હુકમમાં નિયત કરેલા દરે જમીન ઉપયોગ બદલવા માટે અને ગ્રુપ હાઉસિંગ/અન્ય મોટા વિકાસ માટે અને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા માટે અરજી કરનાર અરજદારો પાસેથી કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે રકમ એકત્રિત કરી હોવી જોઈએ.

૭. હું કહું છું કે ઉપર જાહેર કરાયેલા તથ્યો અને આંકડા બીડીએ દ્વારા ફાઇલ કરાયેલા સોગંદનામામાં કરાયેલા વિધાનો અને બીડીએ ની સત્તાવાર વેબસાઈટ http://www.bdabangalore.org/layout.htm પરથી મળેલી સત્તાવાર માહિતી પર આધારિત છે અને હું તેને સાચા માનૂં છું. તેથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે બીડીએ એ સોસાયટીઓ પાસેથી જેમના લેઆઉટ બીડીએ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યા છે (રૂ. ૧૭૦ કરોડ) અને તેના અલોટીઓ પાસેથી (રૂ. ૨૦૦ કરોડ) જમીન ઉપયોગ બદલવા માટે અને ગ્રુપ હાઉસિંગ/અન્ય મોટા વિકાસ માટે અને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા માટે અરજી કરનાર અરજદારોને બાદ કરતાં રૂ. ૩૭૦ કરોડ કરતાં વધુની માંગણી કરી છે.

હું કહું છું કે બીડીએ ને કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે રકમ આકારિત કરવા અને એકત્રિત કરવા માટે સત્તા આપવામાં આવી

નથી તે હકીકત સિવાય અને બીડીએ એક્ટની કલમ ૩૨(૫-એ) ની જોગવાઈઓ સંવિધાનથી અતિ-અધિકાર છે તે રજૂઆતને અને સિવિલ અપીલમાં ઉઠાવેલા અધિકારો અને રજૂઆતોને પ્રતિકૂળ અસર પહોંચાડ્યા વિના જો બીડીએ કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે રકમ આકારિત કરી શકે અને એકત્રિત કરી શકે તેમ માની લેવામાં આવે તો પણ બીડીએ માત્ર રૂ. ૩૦ કરોડ એકત્રિત કરી શકતું હતું. જો કે બીડીએ એ સરકારી હુકમ હેઠળ એકત્રિત કરી શકાય તેવી રૂ. ૩૦ કરોડની મર્યાદા સામે હાઉસિંગ સોસાયટીઓ અને તેના પોતાના અલોટીઓ પાસેથી જમીન ઉપયોગ બદલવા માટે અને ગ્રુપ હાઉસિંગ/અન્ય મોટા વિકાસ માટે અને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા માટે અરજી કરનાર અરજદારો પાસેથી કરાયેલી માંગણી સિવાય કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે રૂ. ૩૭૦ કરોડથી વધુની ચુકવણીની માંગણી કરી છે જે હકીકતો બીડીએ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી નથી. કાવેરી વોટર સપ્લાય સ્કીમ પેટે ભંડોળની માંગણી અને એકત્રીકરણ સંબંધિત સમગ્ર માહિતી બીડીએ પાસે ઉપલબ્ધ છે પરંતુ જાણી જોઈને રોકી રાખવામાં આવી છે. કોઈપણ કિસ્સામાં બીડીએ દ્વારા ફાઈલ કરાયેલા સોગંદનામા અનુસાર પણ સરકારી હુકમ હેઠળ એકત્રિત કરી શકાય તેવી રૂ. ૩૦ કરોડની મર્યાદા સામે તેણે રૂ. ૩૪.૫૫ કરોડ એકત્રિત કર્યા છે. તેથી, એકત્રિત કરાયેલી રકમ તેની મર્યાદા કરતાં ઘણી વધારે છે. આ આધારે પણ સામાવાળા સોસાયટીઓ સામે ઊભી કરાયેલી માંગણી ગેરકાયદેસર અને કાયદાના અધિકાર વિનાની છે."

૩૧. અમે સૌપ્રથમ એ પ્રશ્ન પર વિચાર કરીશું કે શું જે વિસ્તારમાં સામાવાળાએ લેઆઉટ બનાવ્યા છે તે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં આવે છે. વાદગ્રસ્ત હુકમમાં, ડિવિઝન બેન્ચે તા. ૧.૩.૧૯૮૮ ના જાહેરનામા સામેના સામાવાળાના

પડકારને નાંજૂર કરવા માટે ટૂંકા કારણો નોંધ્યા છે. ડિવિઝન બેન્ચે નોંધેલું તારણ અને કમિશનર, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક આઈએલઆર ૨૦૦૬ કર ૩૧૮ માં હાઈકોર્ટની અન્ય ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલ સમાન વલણ બોન્ડુ રામસ્વામી વિ. બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (૨૦૧૦) ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૯ માં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચ દ્વારા મંજૂર કરાયેલું માનવામાં આવશે, જેણે ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટની કલમ ૪એ(૧) હેઠળ જારી કરાયેલ તા. ૧.૧૧.૧૯૬૫ અને ૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામા અને ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(સી) હેઠળ જારી કરાયેલ તા. ૧.૩.૧૯૮૮ ના જાહેરનામાનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને અવલોકન કર્યું હતું:

> "તા. ૧–૩–૧૯૮૮ ના જાહેરનામાનું સાવચેતીપૂર્વકનું વાંચન દર્શાવશે કે રાજ્ય સરકારનો સ્પષ્ટ ઈરાદો તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા અને તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા સમગ્ર વિસ્તારને સંયુક્ત રીતે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવાનો હતો. તા. ૧–૩–૧૯૮૮ નું જાહેરનામું સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ II માં દર્શાવેલી સીમાઓ વચ્ચે આવેલો સમગ્ર વિસ્તાર બીડીએ એક્ટની કલમ ૨(સી) ના હેતુ માટેનો વિસ્તાર હતો. તેમાં કોઈ વિવાદ નથી કે તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ II માં દર્શાવેલી સીમાઓમાં માત્ર તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પ્રથમ પરિશિષ્ટમાં દર્શાવેલા ગામડાઓ જ નહીં પરંતુ તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ આયોજન વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરાયેલ વિસ્તાર પણ સમાવિષ્ટ થશે. આ એટલા માટે છે કારણ કે તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા વિસ્તારો મુખ્ય વિસ્તાર (બેંગલોર શહેર) અને મુખ્ય વિસ્તારને ઘેરતા પ્રથમ

વર્તુળ બનાવતા ૨૧૮ ગામડાઓ છે; અને તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલ વિસ્તાર (૩૨૫ ગામડાઓ) તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા વિસ્તારને ઘેરીને બીજું વર્તુળ બનાવે છે. તેથી, તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલી જમીનોની સીમાઓમાં તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલી જમીનોનો પણ સમાવેશ થશે અને તેથી, ૧૬ ગામડાઓ જે વાદગ્રસ્ત સંપાદનનો વિષય છે તે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ છે."

અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના બીજા પરિશિષ્ટના અંતે આપેલી નોંધ દ્વારા તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલ બેંગલોર સિટી પ્લાનિંગ એરિયાને બાદ કરવામાં આવ્યો હતો. કારણ કે તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામા હેઠળ જે પ્લાનિંગ એરિયા જાહેર કરવામાં આવી રહ્યો હતો તે તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા વિસ્તાર ઉપરાંતનો હતો, તેથી તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના અંતે આપેલી નોંધમાં એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલ વિસ્તારને બાદ કરવાનો રહેશે. આ નોંધનો હેતુ તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા વિસ્તારને સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારમાંથી બાદ કરવાનો ન હતો. ઈરાદો તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા સ્થાનિક આયોજન વિસ્તારમાં શું ઉમેરવામાં આવી રહ્યું છે તે નિર્દિષ્ટ કરવાનો હતો. પરંતુ તા. ૧–૩–૧૯૮૮ ના જાહેરનામામાં, બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર તરીકે જે જાહેર કરવામાં આવ્યું છે તે એવો વિસ્તાર છે, એટલે કે, જે તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪

ના જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ II માં દર્શાવેલી સીમાઓની અંદર છે, જે ઉપર નોંધ્યા મુજબ ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના રોજ અધિચૂચિત કરાયેલ વિસ્તાર તેમજ ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના રોજ અધિચૂચિત કરાયેલ વિસ્તાર પણ છે. તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાની નોંધ માત્ર તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના હેતુઓ માટેની નોંધ હતી અને તે તા. ૧–૩–૧૯૮૮ ના જાહેરનામાનો ભાગ ન હતી. તેથી તેમાં કોઈ શંકા નથી કે રાજ્ય સરકારનો ઈરાદો પરિશિષ્ટ II માં વર્ણવેલી સીમાઓની અંદરના સમગ્ર વિસ્તારને, એટલે કે, ૧–૧૧–૧૯૬૫ અને ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના બે જાહેરનામા હેઠળ જાહેર કરાયેલા વિસ્તારને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર તરીકે સમાવવાનો હતો.

વાસ્તવમાં ૧૯૮૮ થી જ દરેક જણે આ આધારે જ કાર્યવાહી કરી હતી કે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ II માં દર્શાવેલ સીમાઓ અંદરના સમગ્ર વિસ્તારનો સમાવેશ થાય છે. ૧૯૮૮ અને ૨૦૦૩ ની વચ્ચે, બીડીએ એ બેંગલોર શહેરની આસપાસના પ્રથમ વર્તુળ વિસ્તાર માટે (એટલે કે, તા. ૧–૧૧–૧૯૬૫ ના જાહેરનામાના પ્રથમ પરિશિષ્ટમાં વર્ણવેલા ૨૧૮ ગામડાઓમાં) કેટલીક વિકાસ યોજનાઓ બનાવી હતી અને રાજ્ય સરકારે તેને મંજૂરી આપી હતી. તેમાંથી કોઈપણને એવા આધારે પડકારવામાં આવી ન હતી કે તે વિસ્તાર બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ ન હતો.

ત્યારબાદ બેન્ચે એ દલીલ પર વિચાર કર્યો કે તા. ૧.૩.૧૯૮૮ ના જાહેરનામાની ભાષા એવા તારણ તરફ દોરી શકે નહીં કે પરિશિષ્ટમાં દર્શાવેલા

વિસ્તારોને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ બનાવવામાં આવ્યા હતા, કેસસ ઓમિસસ (casus omissus) ના સિદ્ધાંતનો સંદર્ભ આપ્યો, પદ્મ સુંદર રાવ વિ. સ્ટેટ ઓફ તમિલનાડુ (૨૦૦૩) ૫ એસ.સી.સી. ૫૩૩ માં બંધારણીય બેન્ચના ચુકાદાનો સંદર્ભ આપ્યો અને અવલોકન કરવા તરફ આગળ વધ્યા:

> "ચાલો આપણે હવે જાહેરનામામાં વાપરેલા શબ્દો અને અસ્પષ્ટતાનો સંદર્ભ લઈએ. બીડીએ એક્ટની કલમ ૨(સી) સ્પષ્ટ કરે છે કે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન એક્ટમાં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબનું બેંગલોર શહેર એ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ છે. તે એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે જે વિસ્તારોમાં સિટી ઓફ બેંગલોર ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૪૫ અમલમાં હતો, તે પણ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ છે. તે ઉપરોક્ત વિસ્તારોને અડીને આવેલા અન્ય વિસ્તારોને જાહેરનામા દ્વારા બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના ભાગ તરીકે નિર્દિષ્ટ કરવાનો વિચાર કરે છે. તેથી, સ્પષ્ટપણે, કલમ ૨(સી) હેઠળના જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવા માટે વિચારાયેલ વિસ્તાર એ કલમ ૨(સી) માં ખાસ સંદર્ભિત વિસ્તારોને "અડીને આવેલા અન્ય વિસ્તારો" છે. પરંતુ તા. ૧-૩-૧૯૮૮ ના જાહેરનામા પરથી જણાય છે કે તે કલમ ૨(સી) માં ખાસ સંદર્ભિત વિસ્તારોને "અડીને આવેલા આવા અન્ય વિસ્તારો" ને નિર્દિષ્ટ કરવાનો દાવો કરતું નથી, પરંતુ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારને પોતે નિર્દિષ્ટ કરવાનો દાવો કરે છે કારણ કે તે જણાવે છે કે તે "ઉક્ત ક્લોઝના હેતુ માટેના વિસ્તારો" નિર્દિષ્ટ કરી રહ્યું છે. જો જાહેરનામું સમગ્ર બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારને નિર્દિષ્ટ કરતું હોય, તો અપીલકર્તાઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલું અર્થઘટન કે માત્ર તા. ૧૩-૩-૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પરિશિષ્ટ I માં સમાવિષ્ટ ગામડાઓ જ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર બનશે, તે એક હાસ્યાસ્પદ પરિસ્થિતિ પરિણમશે. સ્વાભાવિક રીતે બેંગલોર

શહેર અને અડીને આવેલા વિસ્તારો જે સિટી ઓફ બેંગલોર ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૪૫ હેઠળ અધિચૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા તે અગાઉથી જ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં સમાવિષ્ટ છે અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા કરાયેલ અર્થઘટન તે વિસ્તારોને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાંથી બાદ કરવાની અસર કરશે.

ઉપર જણાવ્યા મુજબ, મુખ્ય વિસ્તાર અથવા આંતરિક વર્તુળ વિસ્તાર, એટલે કે, બેંગલોર શહેર, કલમ ૨(સી) હેઠળની વ્યાખ્યાને ધ્યાનમાં રાખીને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો એક ભાગ છે. તા. ૧-૧૧-૧૯૬૫ ના જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરાયેલા ૨૧૮ ગામડાઓ બેંગલોર શહેરની તરત જ આસપાસના અને અડીને આવેલા ગામડાઓ છે અને તે બેંગલોર શહેરના મુખ્ય વિસ્તારની આસપાસ પ્રથમ વર્તુળ વિસ્તાર બનાવે છે. તા. ૧૩-૩-૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પ્રથમ પરિશિષ્ટમાં સૂચિબદ્ધ ૩૨૫ ગામડાઓ ૨૧૮ ગામડાઓથી આગળ આવેલા છે અને સેન્ટ્રલ કોર એરિયા અને ૨૧૮ ગામડાઓના પ્રથમ વર્તુળ વિસ્તારની આસપાસ એક વિશાળ બીજું વર્તુળ બનાવે છે. એટલા માટે જ તા. ૧-૩-૧૯૮૮ ના જાહેરનામામાં એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર એ તા. ૧૩-૩-૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના બીજા પરિશિષ્ટમાં દર્શાવેલી સીમાઓની અંદરનો વિસ્તાર રહેશે. એનો અર્થ એ થશે કે ત્રણેય વિસ્તારો, એટલે કે, સેન્ટ્રલ કોર એરિયા, પ્રથમ વર્તુળ વિસ્તાર બનાવતા અડીને આવેલા ૨૧૮ ગામડાઓ અને બીજું વર્તુળ બનાવતા તેના પછીના અડીને આવેલા ૩૨૫ ગામડાઓ તમામ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની અંદર સમાવિષ્ટ છે.

જે અગાઉથી જ બીડીએ એક્ટની કલમ ૨(સી) દ્વારા ખાસ કરીને સમાવવામાં આવેલ છે તેને અગાઉથી ગણાવેલા વિસ્તારોને અડીને આવેલા વધારાના વિસ્તારોને નિર્દિષ્ટ કરવાનો દાવો કરતી વખતે તા.

૧–૩–૧૯૮૮ ના જાહેરનામા દ્વારા સ્વાભાવિક રીતે બાદ કરી શકાય નહીં. તેથી, તા. ૧–૩–૧૯૮૮ ના જાહેરનામાને વાંચવાની યોગ્ય રીત એ છે કે તેને તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના પ્રથમ પરિશિષ્ટમાં વર્ણવેલા ૩૨૫ ગામડાઓને હાલના મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં ઉમેરવા માટે નિર્દિષ્ટ કરવા તરીકે વાંચવું અને એ સ્પષ્ટ કરવું કે તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામાના બીજા પરિશિષ્ટની સીમાઓની અંદરના તમામ વિસ્તારો બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર બનાવશે. એ વાતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે તા. ૧૩–૩–૧૯૮૪ ના જાહેરનામામાં દર્શાવેલી સીમાઓ સ્પષ્ટપણે ૧૬ ગામડાઓને સમાવશે જે સંપાદનનો વિષય છે."

૩૨. બોન્ડુ રામસ્વામી વિ. બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (સુપ્રા) ના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે હોલ્ડ કરીએ છીએ કે તા. ૧.૧૧.૧૯૬૫ અને ૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામા સાથે જોડાયેલા પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ ગામડાઓ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ બનાવે છે. જે વિસ્તારમાં હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓએ લેઆઉટ બનાવ્યા છે તેના પર બીડીએ એ પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્ર ગુમાવ્યું છે કે કેમ તે પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાની જરૂર નથી કારણ કે સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કરાયેલા અવલોકનોને પડકાર્યા ન હતા.

૩૩. અમે હવે નીચેના મુખ્ય પ્રશ્નો પર વિચાર કરીશું:

(૧) શું ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨(૫એ) સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે;

(૨) શું ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૩૨(૫એ) ધારાસભીય સત્તાના અતિશય પ્રત્યાયોજન (excessive delegation) ના દૂષણથી પીડાય છે;

(૩) શું કાવેરી સ્કીમ વગેરે હેઠળ ચાર્જિસની માંગણી કર સમાન છે અને તેથી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ ની જોગવાઈઓથી અતિ-અધિકાર (ultra vires) છે; અને

(૪) શું બીડીએ એ કાવેરી સ્કીમ, એમઆરટીએસ વગેરેમાં તેના ફાળા કરતાં હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ અને તેના દ્વારા તૈયાર કરાયેલા લેઆઉટના પ્લોટના અલોટીઓ પાસેથી ઘણી વધારે રકમમાં ચાર્જિસ એકત્રિત કર્યા છે.

પ્રશ્ન (૧)

૩૪. બીડીએ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી અલતાફ અહમદ અને કર્ણાટક રાજ્ય વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી સંજય આર. હેગડેએ એવો દાવો કર્યો હતો કે કલમ ૩૨(૫એ) સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી કારણ કે તે એક તરફ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ દ્વારા તૈયાર કરાયેલા લેઆઉટોના પ્લોટના અલોટીઓ અને બીજી તરફ બીડીએ ના લેઆઉટો વચ્ચે અસમાન રીતે કામ કરતી નથી. વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે ૨૦.૦૬.૧૯૮૭ પછી તૈયાર કરવામાં આવેલા બીડીએ લેઆઉટના પ્લોટના અલોટીઓ પર કાવેરી સ્કીમ તેમજ રિંગ રોડ માટેના ચાર્જિસ ચૂકવવાની

જવાબદારીનો બોજ નાખવામાં આવ્યો છે અને અલોટીઓના બે જૂથો વચ્ચે કોઈ ભેદભાવ રાખવામાં આવ્યો નથી. વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી અલતાફ અહમદે રજૂઆત કરી હતી કે અન્યથા પણ મોટા પ્રમાણમાં જાહેર ભંડોળ ખર્ચીને બનાવવામાં આવેલા બીડીએ લેઆઉટો અને હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ દ્વારા તૈયાર કરાયેલા ખાનગી લેઆઉટો વચ્ચે કોઈ સરખામણી થઈ શકે નહીં. વિદ્વાન વકીલે શ્રી સિદ્ધય્યાના વધારાના સોગંદનામાનો સંદર્ભ આપીને દર્શાવ્યું હતું કે બીડીએ દ્વારા ૧૯૮૮ અને ૨૦૦૫ વચ્ચે ખાનગી લેઆઉટો તેમજ બીડીએ સાઈટ્સ બંનેમાંથી રૂ. ૩૪.૫૫ કરોડ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા અને સમગ્ર રકમ કાવેરી સ્કીમમાં બીડીએ ના હિસ્સા પેટે બીડબલ્યુએસએસબી ને ચૂકવવામાં આવી છે.

૩૫. સામાવાળાઓ વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ્સ શ્રી કે.કે. વેણુગોપાલ અને શ્રી પી. વિશ્વનાથ શેટ્ટી તથા શ્રી આર.એસ. હેગડે અને અન્ય વિદ્વાન વકીલોએ એ વાત પર ભાર મૂકીને કે વાદગ્રસ્ત જોગવાઈ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓના લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ અને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં રહેતા અન્ય લોકો વચ્ચે પ્રતિકૂળ ભેદભાવમાં પરિણમી છે, હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણને સમર્થન આપ્યું કે કલમ ૩૨(૫એ) અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે કાવેરી સ્કીમ, રિંગ રોડ વગેરેનો લાભ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના તમામ નિવાસીઓ દ્વારા લેવામાં આવશે, ત્યારે નાગરિક સગવડોનો ખર્ચ માત્ર ખાનગી લેઆઉટો અને અમુક અંશે બીડીએ લેઆઉટોના પ્લોટના અલોટીઓ પર જ નાખવામાં

આવ્યો છે અને આ રીતે સમાન સ્થિતિ ધરાવતી વ્યક્તિઓ સાથે ભેદભાવ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી વેણુગોપાલે રિટ અરજી નં. ૧૧૧૪૪/૧૯૯૩ માં ફાઇલ કરાયેલી સુધારા અરજીના પરિચ્છેદ ૪ થી ૬ માં સમાવિષ્ટ રજૂઆતોનો સંદર્ભ આપ્યો જેથી એ વાત સાબિત કરી શકાય કે બીડીએ એ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની બાકીની વસતિને બાદ કરીને માત્ર ખાનગી લેઆઉટોના અલોટીઓ પર જ કાવેરી સ્કીમ અને રિંગ રોડ પેટેનો તેનો હિસ્સો નાખ્યો છે.

૩૬. અમારા મતે, હાઇકોર્ટે એવું તારણ નોંધીને ગંભીર ભૂલ કરી છે કે કલમ ૩૨(૫એ) ભેદભાવપૂર્ણ છે અને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે. આ કલમની બંધારણીયતા સંબંધિત મુદ્દાનો નિર્ણય કરતી વખતે, હાઇકોર્ટે એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતને નજરઅંદાજ કર્યો કે જ્યાં સુધી અન્યથા સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી વૈધાનિક જોગવાઈ બંધારણીય રીતે માન્ય હોવાનું અનુમાન કરવામાં આવે છે અને જે વ્યક્તિ ભેદભાવનો આરોપ મૂકે છે તેના પર એ સાબિત કરવા માટે મજબૂત તથ્યાત્મક પાયો નાખવાની જવાબદારી રહે છે કે આ જોગવાઈ સંવિધાનમાં સમાવિષ્ટ સમાનતાના ક્લોઝનો ભંગ કરે છે.

૩૭. ચરંજીત લાલ ચૌધરી વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૫૦) ૧ એસ.સી.આર. ૮૬૯ માં, આ કોર્ટે કાયદાની બંધારણીયતાની તરફેણમાં અનુમાનના નિયમને નીચેના શબ્દોમાં સ્પષ્ટ કર્યો હતો:

> "પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, દલીલ વાજબી જણાય છે, પરંતુ તેને સાવચેતીપૂર્વક ચકાસણીની જરૂર છે, અને, તેની ચકાસણી કરતી વખતે, બે સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખવાના રહેશે :-

(૧) કે કોઈ કાયદો એક જ વ્યક્તિ સાથે સંબંધિત હોય તો પણ બંધારણીય હોઈ શકે છે, તેવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં તેના માટે લાગુ પડતા અને અન્યોને લાગુ ન પડતા કેટલાક ખાસ સંજોગો અથવા કારણોસર, તે એક જ વ્યક્તિને પોતાનામાં એક વર્ગ તરીકે ગણવામાં આવી શકે છે;

(૨) કે તે અમેરિકન અદાલતોનો સ્વીકૃત સિદ્ધાંત છે, જેને હું સિદ્ધાંત પર યોગ્ય રીતે આધારિત માનું છું, કે અનુમાન હંમેશાં કોઈ કાયદાની બંધારણીયતાની તરફેણમાં હોય છે, અને જે તેના પર હુમલો કરે છે તેના પર એ દર્શાવવાની જવાબદારી છે કે બંધારણીય સિદ્ધાંતોનું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન થયું છે. આ પાછળના સિદ્ધાંતની સ્પષ્ટ અભિવ્યક્તિ મિડલટન વિ. ટેક્સાસ પાવર એન્ડ લાઈટ કંપની ૨૪૮ યુ.એસ. ૧૫૨, ૧૫૭ માં જોવા મળે છે, જેમાં સંબંધિત ફકરો નીચે મુજબ છે:

'એવું અનુમાન કરવું જ જોઈએ કે ધારાસભા તેના પોતાના લોકોની જરૂરિયાતને સમજે છે અને યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કરે છે, કે તેના કાયદાઓ અનુભવ દ્વારા સ્પષ્ટ થયેલી સમસ્યાઓ તરફ નિર્દેશિત છે અને તેના ભેદભાવો પર્યાપ્ત આધારો પર આધારિત છે.'"

૩૮. એમ.એચ. કુરેશી વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૧૯૫૯) ૧ એસ.સી.આર. ૬૨૯ માં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"અદાલતોએ, એ સ્વીકારવામાં આવે છે કે, એવું અનુમાન કરવું જ જોઈએ કે ધારાસભા તેના પોતાના લોકોની જરૂરિયાતોને સમજે છે અને યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કરે છે, કે તેના કાયદાઓ અનુભવ દ્વારા સ્પષ્ટ થયેલી સમસ્યાઓ તરફ નિર્દેશિત છે અને તેના ભેદભાવો પર્યાપ્ત આધારો પર આધારિત છે. એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ધારાસભા નુકસાનની માત્રાને ઓળખવા માટે સ્વતંત્ર છે અને તેના

નિયંત્રણોને તે કિસ્સાઓ સુધી મર્યાદિત કરી શકે છે જ્યાં જરૂરિયાત સૌથી વધુ સ્પષ્ટ જણાતી હોય અને છેવટે બંધારણીયતાના અનુમાનને જાળવી રાખવા માટે અદાલત સામાન્ય જ્ઞાનની બાબતો, સામાન્ય અહેવાલની બાબતો, તે સમયના ઈતિહાસને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે અને કાયદાના ઘડતર સમયે અસ્તિત્વમાં હોવાની કલ્પના કરી શકાય તેવી તમામ પરિસ્થિતિઓ માની શકે છે."

૩૯. રામ કૃષ્ણ દાલમિયા વિ. જસ્ટિસ એસ.આર. તેંડોલકર (સુપ્રા) માં, જેનો સંદર્ભ વાદગ્રસ્ત હુકમમાં આપવામાં આવ્યો છે, આ કોર્ટે નીચેના સહિત વિવિધ વિધાનો રજૂ કર્યા:

"(બી) કે હંમેશાં કાયદાની બંધારણીયતાની તરફેણમાં અનુમાન હોય છે અને જે તેના પર હુમલો કરે છે તેના પર એ દર્શાવવાની જવાબદારી છે કે બંધારણીય સિદ્ધાંતોનું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન થયું છે;

(ઈ) કે બંધારણીયતાના અનુમાનને જાળવી રાખવા માટે અદાલત સામાન્ય જ્ઞાનની બાબતો, સામાન્ય અહેવાલની બાબતો, તે સમયના ઈતિહાસને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે અને કાયદાના ઘડતર સમયે અસ્તિત્વમાં હોવાની કલ્પના કરી શકાય તેવી તમામ પરિસ્થિતિઓ માની શકે છે;"

૪૦. આર.કે. ગર્ગ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૮૧) ૪ એસ.સી.સી. ૬૭૫ માં બંધારણીય બેન્ચે સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોને નીચેના શબ્દોમાં પુનરોચ્ચાર કર્યો:

"અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતી હોવાનું કહેવાતી વૈધાનિક જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતા પર વિચાર કરતી વખતે, ન્યાયિક સમીક્ષાના તેના બંધારણીય કાર્યને નિભાવવામાં માર્ગદર્શક નિયમો તરીકે અદાલતો દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલા કેટલાક સુસ્થાપિત

સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જરૂરી છે. પહેલો નિયમ એ છે કે હંમેશાં કાયદાની બંધારણીયતાની તરફેણમાં અનુમાન હોય છે અને જે તેના પર હુમલો કરે છે તેના પર એ દર્શાવવાની જવાબદારી છે કે બંધારણીય સિદ્ધાંતોનું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન થયું છે. આ નિયમ એ ધારણા પર આધારિત છે, જેને ન્યાયિક રીતે માન્યતા આપવામાં આવી છે અને સ્વીકારવામાં આવી છે, કે ધારાસભા તેના પોતાના લોકોની જરૂરિયાતોને સમજે છે અને યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કરે છે, તેના કાયદાઓ અનુભવ દ્વારા સ્પષ્ટ થયેલી સમસ્યાઓ તરફ નિર્દેશિત છે અને તેના ભેદભાવો પર્યાપ્ત આધારો પર આધારિત છે. બંધારણીયતાનું અનુમાન ખરેખર એટલું મજબૂત છે કે તેને જાળવી રાખવા માટે, અદાલત સામાન્ય જ્ઞાનની બાબતો, સામાન્ય અહેવાલની બાબતો, તે સમયના ઈતિહાસને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે અને કાયદાના ઘડતર સમયે અસ્તિત્વમાં હોવાની કલ્પના કરી શકાય તેવી તમામ પરિસ્થિતિઓ માની શકે છે."

૪૧. જો કે, તેમણે દાખલ કરેલી રિટ અરજીઓમાં, સામાવાળાઓએ એવો બચાવ લીધો હતો કે કલમ ૩૨(૫એ) ભેદભાવપૂર્ણ છે, આ દલીલના સમર્થનમાં કોઈ તથ્યાત્મક પાયો નાખવામાં આવ્યો ન હતો અને આવા પાયાના અભાવે, હાઈકોર્ટ વાદગ્રસ્ત જોગવાઈ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ માં સમાવિષ્ટ સમાનતાના ક્લોઝનું ઉલ્લંઘન કરે છે તેવું તારણ નોંધવામાં બિલકુલ વજૂદ ધરાવતી ન હતી.

૪૨. કલમ ૩૨(૫એ) ના સંદર્ભમાં પ્રતિકૂળ ભેદભાવના પ્રશ્નની તપાસ કરતી વખતે, અદાલત એ હકીકતથી અજાણ રહી શકે નહીં કે બેંગલોર શહેરની વસતિમાં અભૂતપૂર્વ વધારા અને ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા માટે હાઉસ

બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવાયેલા નીતિગત નિર્ણયને કારણે, બીડીએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની અંદર પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તા, વાહનવ્યવહાર વગેરે જેવી નાગરિક સગવડો સુધારવા માટે અસરકારક પગલાં લેવા બંધાયેલું હતું અને આ માટે બીડીએ પોતે અથવા અન્ય સરકારી એજન્સીઓ/સાધનો દ્વારા યોગ્ય ફાળો આપીને સંસાધનો વધારવા જરૂરી બન્યા હતા. બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની વસતિમાં વધારો અને આયોજિત વિકાસ સંબંધિત સમસ્યાઓના અભાવે ધારાસભાએ ૧૯૭૬ નો એક્ટ ઘડ્યો હોત અને રાજ્ય અને તેની એજન્સીઓ/સાધનોએ પાણી પુરવઠો, વીજળી, વાહનવ્યવહાર અને અન્ય સગવડો વધારવા માટે સબળ રકમ ખર્ચી હોત કે કેમ તે કેવળ અટકળનો વિષય રહેશે. જો કે, હકીકત એ છે કે નવા વિસ્તારોને સેવા આપવાના હેતુથી, અને ખાનગી હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ અને મોટા હાઉસિંગ પ્રોજેક્ટ્સ વગેરેના અમલીકરણમાં સામેલ લોકોના લેઆઉટના સંદર્ભમાં આયોજિત વિકાસના ખ્યાલને વાસ્તવિક બનાવવા માટે, બીડીએ અને રાજ્યની અન્ય એજન્સીઓ/સાધનોએ પાણી પુરવઠો, વીજળી વગેરે વધારવા માટે સબળ ખર્ચ કર્યો હતો. અગાઉથી જ બેંગલોર શહેરનો ભાગ હોય તેવા વિસ્તારોના નિવાસીઓ પર આ ખર્ચનો બોજ સ્થાનાંતરિત કરવાનું કોઈ ઔચિત્ય હોઈ શકે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અન્ય નિવાસીઓને મુખ્યત્વે નવા વિકસિત વિસ્તારો માટેની સગવડોના ખર્ચનો બોજ વહેંચવા માટે કહી શકાય નહીં. તેથી, હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલા આ વલણને મંજૂરી આપવી શક્ય નથી કે ૧૯૮૭ પછી વિકસાવવામાં આવેલા લેઆઉટોના પ્લોટના

અલોટીઓ સુધી જ ખર્ચનો બોજ નાખવાની મર્યાદા રાખીને, ધારાસભાએ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કર્યું છે.

પ્રશ્ન (૨)

૪૩. બીડીએ ના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ અને રાજ્ય વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે એ વાત તરફ નિર્દેશ કરીને કે જ્યારે કલમ ૩૨(૫) હેઠળ દર્શાવેલી રકમો રસ્તા, સાઈડ–ડ્રેઈન, અંડરગ્રાઉન્ડ ડ્રેનેજ અને પાણી પુરવઠો, રોશની વગેરે બનાવવા માટેના ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે વિસ્તરણ અથવા લેઆઉટ બનાવવા ઈચ્છુક લોકો દ્વારા જમા કરાવવી જરૂરી છે, કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ જમા કરાવવા માટે જરૂરી રકમ પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓનું નિર્માણ વગેરે વધારવા માટે જરૂરી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર વિકસાવવા માટે છે, જે આયોજિત વિકાસના ખ્યાલનો અવિભાજ્ય ભાગ છે, હાઈકોર્ટના એ તારણ પર હુમલો કર્યો કે કલમ ૩૨(૫એ) એ અતિશય પ્રત્યાયોજન (excessive delegation) નો નમૂનો છે. વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે કાયદાની નીતિ ૧૯૭૬ ના એક્ટની પ્રસ્તાવના અને તેની જોગવાઈઓ પરથી સ્પષ્ટપણે જોઈ શકાય છે જેના સંદર્ભમાં બીડીએ એ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો આયોજિત વિકાસ સુનિશ્ચિત કરવો જરૂરી છે. શ્રી અહમદ અને શ્રી સંજય આર. હેગડે બંનેએ રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૩૨(૫એ) બીડીએ ને અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા આપતી નથી અને "પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓ વધારવા માટેની કોઈપણ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે ઓથોરિટી નક્કી કરે તેવો ખર્ચનો ભાગ" પદાવલીનો ઉપયોગ કરીને ધારાસભાએ બીડીએ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ માટે

પર્યાપ્ત માર્ગદર્શન પૂરું પાડ્યું છે. આ દલીલના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વકીલે મ્યુનિસિપલ બોર્ડ, હાપુડ વિ. રઘુવેન્દ્ર કૃપાલ અને અન્ય (૧૯૬૬) ૧ એસ.સી.આર. ૯૫૦, કોર્પોરેશન ઓફ કલકત્તા અને અન્ય વિ. લિબર્ટી સિનેમા (૧૯૬૫) ૨ એસ.સી.આર. ૪૭૭ અને ભાવેશ ડી. પરિષ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૭૧ ના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૪૪. સામાવાળા વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી કે.કે. વેણુગોપાલ, શ્રી પી. વિશ્વનાથ શેટ્ટી અને અન્ય વિદ્વાન વકીલોએ હાઇકોર્ટ સમક્ષ કરાયેલી દલીલનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે કલમ ૩૨(૫એ) અતિશય પ્રત્યાયોજનના દૂષણથી પીડાય છે કારણ કે ધારાસભાએ પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તા, વાહનવ્યવહાર વગેરે વધારવા માટે જરૂરી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરનો ખર્ચ વસૂલવા માટે કોઈ નીતિ નક્કી કરી નથી. વિદ્વાન સિનિયર વકીલે સુધારેલી રિટ અરજીઓમાં સમાવિષ્ટ રજૂઆતોનો સંદર્ભ આપ્યો હતો જેથી દર્શાવી શકાય કે વધારાના ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરનો ખર્ચ માત્ર તે લોકો પાસેથી જ વસૂલવામાં આવે છે જેઓ ખાનગી લેઆઉટની મંજૂરી માટે અરજી કરે છે અને બીડીએ લેઆઉટોમાં જેમને પ્લોટ ફાળવવામાં આવ્યા છે તે સહિત અન્યો પર માગણી ઊભી કરીને જવાબદારીની વહેંચણી માટે કોઈ જોગવાઈ નથી. શ્રી વેણુગોપાલે એક્ટની કલમ ૧૫ અને ૧૬ નો સંદર્ભ આપીને દર્શાવ્યું હતું કે બીડીએ એ વિકાસ યોજના તૈયાર કરવી અને તેને અમલમાં મૂકવી જરૂરી છે અને યોજનાનો ખર્ચ માત્ર ખાનગી લેઆઉટો પર નાખી શકાય નહીં. વિદ્વાન વકીલે ડેમોન્ડ વિ. સાઉથ વેસ્ટ વોટર

ઓથોરિટી (૧૯૭૬) ૧ ઓલ ઈંગ્લેન્ડ લો રિપોર્ટ્સ ૩૯, ધ સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ વિ. અનવર અલી સરકાર (૧૯૫૨) એસ.સી.આર. ૨૮૪, દેવી દાસ ગોપાલ ક્રિષ્નન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય (સુપ્રા) અને એ.એન. પરશુરામન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ તમિલનાડુ (૧૯૮૯) ૪ એસ.સી.સી. ૬૮૩ ના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને હાઇકોર્ટે નોંધેલા એ તારણને સમર્થન આપ્યું હતું કે કલમ ૩૨(૫એ) એ અતિશય પ્રત્યાયોજનનો કિસ્સો છે.

૪૫. ધારાસભીય સત્તાઓના અતિશય પ્રત્યાયોજન સંબંધિત પ્રશ્ને છેલ્લા અડધા સદીથી વધુ સમયથી આ કોર્ટનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે. દેવી દાસ ગોપાલ ક્રિષ્નન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય (સુપ્રા), કન્નાથત થાથુન્ની મુપિલ નાયર વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૧૯૬૧) ૩ એસ.સી.આર. ૭૭ અને એ.એન. પરશુરામન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ તમિલનાડુ (સુપ્રા) માં, કોર્ટે ધારાસભીય સત્તાઓના પ્રત્યાયોજનના ખ્યાલના ઉદાર ઉપયોગની તરફેણ કરી ન હતી પરંતુ જ્યોતિ પરસાદ વિ. ધ એડમિનિસ્ટ્રેટર ફોર ધ યુનિયન ટેરિટરી ઓફ દિલ્હી (સુપ્રા), અજય કુમાર બેનર્જી વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૮૪) ૩ એસ.સી.સી. ૧૨૭, મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ બોર્ડ ઓફ એસ.એચ.એસ.ઈ. વિ. પારિતોષ ભૂપેશકુમાર શેઠ (૧૯૮૪) ૪ એસ.સી.સી. ૨૭, કિશન પ્રકાશ શર્મા વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૨૧૨ અને યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. આઝાદી બચાઓ આંદોલન (૨૦૦૪) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧ સહિતના અન્ય ઘણા ચુકાદાઓમાં, કોર્ટે સ્વીકાર્યું કે રાજકીય લોકશાહીમાં શાસનની વધતી જતી

જટિલતાઓ સાથે પૂરવા માટે ધારાસભા માટે ઝીણવટભરી વિગતો સાથે કાયદા ઘડવા શક્ય નથી, અને ઠેરવ્યું કે ધારાસભા વ્યાપક નીતિ વિષયક સિદ્ધાંતો અને માર્ગદર્શિકા નક્કી કરી શકે છે અને વિગતો કાર્યપાલિકા અને રાજ્યની એજન્સીઓ/સાધનો દ્વારા નક્કી કરવા માટે છોડી શકે છે અને ધારાસભીય નીતિનો અમલ કરવા માટે આવી સત્તામંડળો પર સત્તાઓના આવા પ્રત્યાયોજનને ધારાસભીય સત્તાનું અતિશય પ્રત્યાયોજન કહી શકાય નહીં.

૪૬. જ્યોતિ પરસાદ વિ. ધ એડમિનિસ્ટ્રેટર ફોર ધ યુનિયન ટેરિટરી ઓફ દિલ્હી (સુપ્રા) માં, કોર્ટે એ પ્રશ્ન સાથે કામ કર્યું હતું કે શું સ્લમ એરિયાઝ (ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ એન્ડ ક્લિયરન્સ) એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૧૯(૧) જે જમીનદાર દ્વારા ભાડૂઆત સામે મેળવેલ ખાલી કરાવવાના હુકમનામાને પ્રતિકૂળ અસર કરતી હતી તે અતિશય પ્રત્યાયોજનનો કિસ્સો હતો. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અદાલતોના હુકમો કે હુકમનામાના અનુસરણમાં ખાલી કરાવવાનું રોકી રાખવા માટે સક્ષમ સત્તામંડળમાં નિહિત સત્તા સંવિધાનની જોગવાઈઓથી અતિ-અધિકાર (ultra vires) હતી. આ દલીલને ફગાવી દેતાં, કોર્ટે ૧૯૫૬ ના એક્ટની જોગવાઈઓનો સંદર્ભ આપ્યો અને અવલોકન કર્યું:

> "આધુનિક પરિસ્થિતિઓના સંદર્ભમાં અને ઉકેલ માટે પોતાની જાતને રજૂ કરતી પરિસ્થિતિઓની વિવિધતા અને જટિલતામાં, ધારાસભા માટે દરેક શક્યતાને વિગતવાર વિચારવી અને તેના માટે જોગવાઈ કરવી શક્ય નથી. તેથી ધારાસભા તેના દ્વારા રચાયેલી સત્તામંડળોને પર્યાપ્ત વિવેકબુદ્ધિ આપવા માટે મજબૂર થાય છે, જે જો કે, એક્ટ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા માર્ગદર્શન દ્વારા મર્યાદિત છે. આ પ્રત્યાયોજિત

વિધાન (delegated legislation) નો સિદ્ધાંત છે, અને તે એક એવી પ્રક્રિયા છે જે રહેવા માટે આવી છે, અને જેને અવલોકન કરવાની મંજૂરી આપી શકાય કે તે તેના ફાયદા વિનાની નથી. તેથી જ્યાં સુધી ધારાસભા, કાયદાની કાર્યાત્મક જોગવાઈઓમાં ચોક્કસતા સાથે, કાયદાની નીતિ અને હેતુ દર્શાવે છે, માત્ર એ હકીકત કે વિધાન માળખાકીય છે, અથવા એ હકીકત કે કાયદાનો અમલ સોંપાયેલ છે તેમને વિવેકબુદ્ધિ આપવામાં આવી છે, તે એવા દાવો કરવા માટે કોઈ આધાર પૂરો પાડતો નથી કે ધારાસભીય સત્તાનું એવું અતિશય પ્રત્યાયોજન થયું છે જે તેના કાર્યોના ત્યાગ સમાન છે, અથવા વિવેકબુદ્ધિ એટલી અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત છે જે ભેદભાવ કરવા માટે સંપૂર્ણ છૂટ આપવા સમાન છે. બીજું એ છે કે જો સત્તા અથવા વિવેકબુદ્ધિ કાયદેસર અને બંધારણીય રીતે આપવામાં આવી હોય, તો સંસદ શક્યતઃ વધુ વિગતવાર જોગવાઈઓ કરી શકી હોત તે કાયદાને અમાન્ય કરવા માટેનો આધાર બની શકે નહીં."

૪૭. મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ બોર્ડ ઓફ એસ.એચ.એસ.ઈ. વિ. પારિતોષ ભૂપેશકુમાર શેઠ, (સુપ્રા) માં, કોર્ટે સેકન્ડરી એજ્યુકેશન બોર્ડને સત્તાના અતિશય પ્રત્યાયોજનના મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે અવલોકન કર્યું:

"જ્યાં સુધી નિયમો કે વિનિયમો ઘડવાનું કામ સોંપાયેલી સંસ્થા તેને આપવામાં આવેલી સત્તાના અધિકારક્ષેત્રની અંદર કામ કરે છે, તે અર્થમાં કે તેના દ્વારા બનાવાયેલા નિયમો કે વિનિયમોનો કાયદાના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ સાથે વાજબી સંબંધ છે, ત્યાં સુધી અદાલતે આવા નિયમો કે વિનિયમોની ડહાપણ અથવા ક્ષમતા સાથે સંબંધ રાખવો જોઈએ નહીં. કાયદાની જોગવાઈઓ શ્રેષ્ઠ રીતે કેવી રીતે અમલમાં મૂકી શકાય અને કાયદાના ઉદ્દેશ્યો અને હેતુઓની ક્ષમતાપૂર્વકની પ્રાપ્તિ માટે નિયમો કે વિનિયમોમાં કયા સબસ્ટાન્ટિવ તેમજ પ્રોસિજરલ

પગલાંનો સમાવેશ કરવો પડશે તે નીતિના વિષય તરીકે નક્કી કરવાનું સંપૂર્ણપણે ધારાસભા અને તેના પ્રત્યાયોજિત પ્રતિનિધિના અધિકારક્ષેત્રમાં છે. આવી નીતિના ગુણદોષની તપાસ કરવાનું અદાલત માટે નથી કારણ કે તેની સમીક્ષા એ પ્રશ્ન સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ કે શું વાદગ્રસ્ત વિનિયમો કાયદા દ્વારા પ્રત્યાયોજિત પ્રતિનિધિને આપવામાં આવેલી વિનિયમ-બનાવવાની સત્તાના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે કે કેમ."

૪૮. અજય કુમાર બેનર્જી વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (સુપ્રા) માં, ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે, જનરલ ઈન્સ્યોરન્સ બિઝનેસ (નેશનલાઈઝેશન) એક્ટ, ૧૯૭૨ ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરતી વખતે અવલોકન કર્યું:

"કાર્યપાલિકાની ધારાસભીય સત્તાનો વિકાસ એ વિસમી સદીનો એક મહત્વપૂર્ણ વિકાસ છે. લાઈસેઝ-ફેર (laissez-faire) નો સિદ્ધાંત છોડી દેવામાં આવ્યો છે અને લોકોના સામાજિક અને આર્થિક કલ્યાણમાં સુધારો કરવાના હેતુથી રાજ્ય દ્વારા વિશાળ અને વ્યાપક સત્તાઓ ધારણ કરવામાં આવી રહી છે. ધારાસભા દ્વારા પસાર કરાયેલા મોટાભાગના આધુનિક સામાજિક-આર્થિક કાયદાઓ ધારાસભીય નીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો નક્કી કરે છે. ધારાસભાઓ, તેમના પર લાદવામાં આવેલી મર્યાદાઓ અને સમયના પરિબળને કારણે, વિગતોમાં બાબતોમાં જઈ શકતી નથી. નિર્દિષ્ટ ક્ષેત્રની અંદર ગૌણ વિધાન બનાવવાની કાર્યપાલિકાને સત્તા આપવાની પ્રથા આધુનિક કલ્યાણકારી રાજ્યની વ્યાવહારિક જરૂરિયાત અને વ્યવહારુ જરૂરિયાતોમાંથી વિકસી છે.

પ્રત્યાયોજિત વિધાન (delegated legislation) ના સંબંધમાં, જે સિદ્ધાંત સુસ્થાપિત થયો છે તે એ છે કે ધારાસભાએ સત્તામંડળ માટે માર્ગદર્શિકા, નીતિના સિદ્ધાંતો નક્કી કરવા જોઈએ જેને ગૌણ વિધાન

બનાવવાની સત્તા સોંપવામાં આવી છે. પ્રત્યાયોજિત વિધાનની બંધારણીયતા તેને ગૌણ તરીકે વાપરવા પર આધારિત છે જેને ધારાસભા તેની ધારાસભીય સત્તાનો અસરકારક અને સંપૂર્ણ ઉપયોગ કરવાના હેતુ માટે જરૂરી માને છે. ધારાસભાએ પોતાના હાથમાં આવશ્યક ધારાસભીય કાર્ય જાળવી રાખવું જોઈએ જે ધારાસભીય નીતિ જાહેર કરવામાં અને કાયદાના નિયમમાં ઘડવાના ધોરણો નક્કી કરવામાં સમાવિષ્ટ છે, અને ગૌણ વિધાનના કાર્યમાં શું પ્રત્યાયોજિત કરી શકાય છે જે તેના સ્વભાવથી જ કાયદાને ગૌણ છે જે તેને અસરકારક બનાવવા સત્તા પ્રત્યાયોજિત કરે છે પૂરી પાડવામાં આવેલ છે કે ધારાસભીય નીતિ પર્યાપ્ત સ્પષ્ટતા સાથે વ્યક્ત કરવામાં આવી છે અથવા કોઈ ધોરણ નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. કોઈ ચોક્કસ કેસમાં પ્રત્યાયોજિત સત્તાનું પ્રમાણ નક્કી કરવામાં અદાલતો નિઃશંકપણે ધારાસભા પાસે રહેલી વિવેકબુદ્ધિમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકતી નથી અને કરતી નથી."

૪૯. કિશન પ્રકાશ શર્મા વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૨૧૨ માં, રાજેન્દ્ર બાબુ, જે. (જેમ તે ત્યારે હતા) મારફતે બોલતાં બંધારણીય બેન્ચે પ્રત્યાયોજિત વિધાનના સિદ્ધાંતનો સારાંશ નીચેના શબ્દોમાં આપ્યો:

"ભારતમાં ધારાસભાઓ પાસે વિધાન ઘડવાની વ્યાપક સત્તા હોવાનું માનવામાં આવે છે, જો કે કેટલીક મર્યાદાઓને આધીન, જેમ કે ધારાસભા આવશ્યક ધારાસભીય કાર્યોનું પ્રત્યાયોજન કરી શકતી નથી જે ધારાસભીય નીતિ નિર્ધારિત કરવામાં કે પસંદ કરવામાં અને તે નીતિને આચરણના બંધનકર્તા નિયમ તરીકે વિધિસર ઘડવામાં સમાવિષ્ટ છે. ધારાસભા અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા પ્રત્યાયોજિત કરી શકતી નથી. ધારાસભાએ કાયદાની નીતિ જાહેર કરીને અને જેના પર કાયદાનો અમલ કરવાની સત્તા આપવામા આવી

છે તેમના માર્ગદર્શન માટે ધોરણો નક્કી કરીને પ્રત્યાયોજિત સત્તાની મર્યાદાઓ નક્કી કરવી જોઈએ. આમ પ્રત્યાયોજન ત્યારે જ માન્ય છે જ્યારે ધારાસભીય નીતિ અને તેનો અમલ કરવા માટેની માર્ગદર્શિકા પર્યાપ્ત રીતે નક્કી કરવામાં આવી હોય અને પ્રત્યાયોજિત પ્રતિનિધિને ધારાસભા દ્વારા નક્કી કરાયેલી માર્ગદર્શિકાની અંદર નીતિનો અમલ કરવા માટે જ સક્ષમ કરવામાં આવ્યો હોય. ધારાસભા, ધારાસભીય નીતિ નક્કી કર્યા પછી, નીતિના અમલીકરણ સંબંધમાં વહીવટી એજન્સીને વિવેકબુદ્ધિ આપી શકે છે અને નીતિના માળખાની અંદર વિગતો નક્કી કરવાનું એજન્સી પર છોડી શકે છે. જ્યારે સંસદ અને રાજ્યોની ધારાસભાઓને બંધારણ કાયદા–ઘડતરની ફરજ સોંપે છે, ત્યારે તે ગર્ભિત રીતે તેમને અન્ય કોઈ સત્તામંડળના ખભા પર તે જવાબદારી ફેંકી દેવાની મનાઈ કરે છે. એક સમાધાનનું ક્ષેત્ર ઊભું થાય છે કે સંસદ કાયદાને અસર આપવાની વિવિધ જરૂરિયાતોની વિગતોમાં કામ કરી શકતી નથી અને તેથી, તે ક્ષેત્ર પ્રત્યાયોજિત પ્રતિનિધિ દ્વારા ભરવા માટે છોડી દેવામાં આવશે. આમ, પ્રશ્ન એ છે કે શું કોઈ ચોક્કસ કાયદો અતિશય પ્રત્યાયોજનથી પીડાય છે અને તે નક્કી કરતી વખતે, યોજના, પ્રસ્તાવના સહિત કાયદાની જોગવાઈઓ, અને જે પૃષ્ઠભૂમિમાં કાયદો ઘડવામાં આવ્યો છે તે તથ્યો અને સંજોગો, કાયદાનો ઈતિહાસ, આધુનિક રાજ્યએ સામનો કરવો પડતી સમસ્યાઓની જટિલતા, ધ્યાનમાં લેવી પડશે અને જો, કાયદાને આપવામાં આવેલા ઉદાર અર્થઘટન પર, ધારાસભીય નીતિ અને તેના અમલીકરણ માટેની માર્ગદર્શિકા સામે આવે છે, તો કાયદો, માળખાકીય હોવા છતાં, માન્ય તરીકે જાળવી રાખવામાં આવશે પરંતુ ઉદાર અર્થઘટનનો આ નિયમ અદાલત દ્વારા કાર્યપાલિકાને આપવામાં આવેલી મનસ્વી સત્તાને જાળવી રાખવા માટે હંમેશાં સુપ્ત કે સુષુપ્ત ધારાસભીય નીતિ શોધવાનો પ્રયાસ કરવાના સ્તર સુધી લઈ જવો જોઈએ નહીં."

૫૦. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. આઝાદી બચાઓ આંદોલન (સુપ્રા) માં, કોર્ટને ભારત–મૌરેશિયસ ડબલ ટેક્સેશન એવોઇડન્સ કન્વેન્શન, ૧૯૮૩ ની બંધારણીયતા પર વિચાર કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. એ દલીલને ફગાવી દેતાં કે ઇનકમ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૯૦, જેના હેઠળ સંધિ કરવામાં આવી હોવાનું કહેવાય છે, તે આવશ્યક ધારાસભીય કાર્યોના પ્રત્યાયોજન સમાન છે, કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

> "કોઈ ચોક્કસ પ્રત્યાયોજિત વિધાન સમર્થન આપતા વિધાનની સત્તા કરતાં વધુ છે કે કેમ તે પ્રશ્ન, માત્ર નિયમો કે વિનિયમો ઘડવાની સત્તા આપતા સંબંધિત કાયદામાં સમાવિષ્ટ વિશિષ્ટ જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં જ નહીં, પરંતુ કાયદાના વિવિધ જોગવાઈઓમાંથી મેળવી શકાય તેવા કાયદાના ઉદ્ધેશ્ય અને હેતુના સંદર્ભમાં પણ નક્કી કરવાનો રહે છે. અદાલત માટે કઈ નીતિ કે સિદ્ધાંત કાયદાના ઉદ્ધેશ્યો અને હેતુઓને શ્રેષ્ઠ રીતે સેવા આપશે તે અંગે પોતાના અભિપ્રાયનો વિકલ્પ મૂકવો તદ્દન ખોટો રહેશે; ન તો અદાલત માટે નીતિની ડહાપણ, ક્ષમતા કે અન્યથા પર ચુકાદો આપવા માટે બેસવાનું ખુલ્લું છે, જેથી વિનિયમને માત્ર એવા આધારે અતિ–અધિકાર (ultra vires) જાહેર કરી શકાય કે, અદાલતના મતે, વાદગ્રસ્ત જોગવાઈ કાયદાના ઉદ્ધેશ્ય અને હેતુઓને આગળ ધપાવવામાં મદદ કરશે નહીં."

૫૧. ઉપર નોંધાયેલા નિર્ણયો પરથી જે સિદ્ધાંત તારવી શકાય છે તે એ છે કે અતિશય પ્રત્યાયોજનના આધારે વૈધાનિક જોગવાઈની બંધારણીયતા સામેના પડકારની તપાસ કરતી વખતે, અદાલતે તે વિશિષ્ટ વિધાનની અંતર્ગત નીતિ તરફ જોવું જોઈએ અને આ પ્રસ્તાવના, તે વિશિષ્ટ વિધાન દ્વારા પ્રાપ્ત કરવા માંગતા ઉદ્ધેશ્યો અને તેની યોજનાનો સંદર્ભ આપીને કરી શકાય છે અને અદાલત

ધારાસભાની ડહાપણ પર બેસશે નહીં અને જે જોગવાઈ હેઠળ તે વિશિષ્ટ જોગવાઈનો અમલ કરવાની સત્તા વહીવટી સત્તામંડળોને આપવામાં આવી છે તેને રદ કરશે નહીં.

૫૨. ૧૯૭૬ ના એક્ટની અંતર્ગત નીતિ ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટની પ્રસ્તાવના અને બે વિધાનો દ્વારા પ્રાપ્ત કરવા માંગતા ઉદ્દેશ્યો, એટલે કે, બેંગલોર શહેર અને તેને અડીને આવેલા વિસ્તારોના વિકાસ પરથી સ્પષ્ટપણે જોઈ શકાય છે. ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટ જમીનના ઉપયોગ અને વિકાસના આયોજિત વિકાસના નિયમન માટે અને બેંગલોર શહેર સહિત સમગ્ર રાજ્યમાં ટાઉન પ્લાનિંગ યોજનાઓ બનાવવા અને તેના અમલીકરણ માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો. ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ૬૭ ના બળથી અને ૧૯૭૬ ના એક્ટ નં.૧૨ દ્વારા ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટમાં કલમ ૮૧–બી ઉમેરવા સાથે, બીડીએ બેંગલોર શહેર ધરાવતા સ્થાનિક આયોજન વિસ્તાર માટે સ્થાનિક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી બન્યું જેનું અધિકારક્ષેત્ર બીડીએ ની રચના પહેલાં તરત જ બેંગલોર સિટી પ્લાનિંગ ઓથોરિટી ધરાવતી હતી તે વિસ્તાર પર હતું અને બાદમાં તેને ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા, કાર્યો કરવા અને ફરજો બજાવવા માટે સક્ષમ કરવામાં આવ્યું જાણે કે તે બેંગલોર શહેર માટે રચાયેલી સ્થાનિક પ્લાનિંગ ઓથોરિટી હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ૨૦.૧૨.૧૯૭૫ થી, એટલે કે જે તારીખથી ૧૯૭૬ નો એક્ટ અમલમાં આવ્યો હતો, બીડીએ એ બેંગલોર શહેરના સંદર્ભમાં ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટની કલમ ૨(૭) સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ ૪(સી) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ સ્થાનિક પ્લાનિંગ

ઓથોરિટીનો દરજ્જો મેળવ્યો અને તે દ્વારા બેંગલોર શહેર માટે રચાયેલી સ્થાનિક પ્લાનિંગ ઓથોરિટીમાં અગાઉ નિહિત સત્તાઓ પ્રાપ્ત કરી. ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટ ઘડીને ધારાસભા દ્વારા પ્રાપ્ત કરવા માંગતા ઉદ્દેશ્યો રાજ્યમાં શહેરી અને ગ્રામીણ વિસ્તારોના આયોજન અને પુનઃઆયોજન માટે અનુકૂળ પરિસ્થિતિઓ ઊભી કરવાના હતા જેથી રાજ્યના લોકો માટે સંપૂર્ણ નાગરિક અને સામાજિક સગવડો ઉપલબ્ધ થઈ શકે; જમીન સટ્ટાખોરી અને જમીનમાં નફાખોરીને કારણે જમીનના અનિયંત્રિત વિકાસને રોકવા માટે; પર્યાવરણ, આરોગ્ય, સ્વચ્છતાના ઈચ્છનીય ધોરણો અને ઉદ્યોગ અને વેપારના વ્યવસ્થિત વિકાસ માટેની સુવિધાઓની રચના સુનિશ્ચિત કરીને જમીનના સંતુલિત ઉપયોગ અને વસતિ ધરાવતા વિસ્તારોના ભવિષ્યના વિકાસમાં ફાળો આપતી હાલની મનોરંજન સુવિધાઓ અને અન્ય સગવડોને જાળવવા અને સુધારવા માટે. ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટમાં ટાઉન પ્લાનિંગ યોજનાઓ તૈયાર કરવા અને નિર્દિષ્ટ વિસ્તારો માટે રચાયેલી પ્લાનિંગ ઓથોરિટીઝ દ્વારા તેના અમલીકરણની પણ વિભાવના કરવામાં આવી હતી. કલમ ૯ (અસુધારેલી) માં કલમ ૧૨(૧) માં ગણાવેલી વિવિધ બાબતોનો તેમાં સમાવેશ કરીને આઉટલાઇન ડેવલપમેન્ટ પ્લાન તૈયાર કરવાની, પ્લાનિંગ એરિયા માટે જમીન ઉપયોગના વ્યાપક ઝોનિંગ માટેની દરખાસ્તનો સમાવેશ કરીને વ્યાપક વિકાસ યોજના તૈયાર કરવાની; તાત્કાલિક અને ભવિષ્યની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે મુખ્ય અને ગૌણ રસ્તાઓ, રાષ્ટ્રીય અને રાજ્ય ધોરીમાર્ગો અને ટ્રાફિક સર્ક્યુલેશન પેટર્ન દર્શાવતી સંપૂર્ણ શેરી પેટર્ન બાંધવાની; નવા હાઉસિંગ માટેના વિસ્તારો અને ભવિષ્યના વિકાસ અને વિસ્તાર માટે

ફાળવવામાં આવેલા નવા વિસ્તારોની વિભાવના કરવામાં આવી હતી. ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(જે) માં સમાવિષ્ટ "વિકાસ" ની વ્યાખ્યા ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટની કલમ ૧(સી) માં સમાવિષ્ટ વ્યાખ્યાને સમાન છે. ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૧૪ માં નિયત કરવામાં આવ્યું છે કે બીડીએ ના ઉદ્દેશ્યો બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવાના અને સુનિશ્ચિત કરવાના રહેશે અને તે હેતુ માટે, બીડીએ પાસે તેના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના વિસ્તારની અંદર કે બહાર સ્થાવર અને જંગમ મિલકત સંપાદિત કરવાની, ધારણ કરવાની, સંચાલિત કરવાની અને નિકાલ કરવાની સત્તા રહેશે. "બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર" વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં નીચેના વિસ્તારોનો સમાવેશ થાય છે:

(એ) સિટી ઓફ બેંગલોર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન એક્ટ, ૧૯૪૯ માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ બેંગલોર શહેર ધરાવતો વિસ્તાર જે હવે કર્ણાટક મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન્સ એક્ટ, ૧૯૭૬ દ્વારા બદલવામાં આવ્યો છે,

(બી) જે વિસ્તારોમાં સિટી ઓફ બેંગલોર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૪૫ ૧૯૭૬ ના એક્ટના પ્રારંભ પહેલાં તરત જ અમલમાં હતો, અને

(સી) ઉપરોક્તને અડીને આવેલા આવા અન્ય વિસ્તારો જે સરકાર સમયાંતરે જાહેરનામા દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરે. કલમ ૧૫ બીડીએ ને વિગતવાર યોજનાઓ ઘડવા અને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસ માટે કામગીરી હાથ ધરવા અને તે હેતુ માટે ખર્ચ કરવા માટે સક્ષમ કરે છે. તે પર્યાપ્ત સંસાધનોની ઉપલબ્ધતાને આધીન, પોતાની પહેલ પર કોઈપણ નવી અથવા વધારાની વિકાસ યોજના પણ

હાથ ધરી શકે છે. જો કોઈ સ્થાનિક સત્તામંડળ કોઈપણ યોજના ઘડવા અને હાથ ધરવા માટે જરૂરી ભંડોળ પૂરું પાડે છે, તો પણ બીડીએ આવી યોજના હાથ ધરી શકે છે. કલમ ૧૫(૩) હેઠળ, જે એક નોન–ઓબસ્ટેન્ટે ક્લોઝ ધરાવે છે, સરકાર બીડીએ ને કોઈપણ વિકાસ યોજના અથવા કામગીરી હાથ ધરવા અને તેના દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી શરતોને આધીન તેને અમલમાં મૂકવા માટે નિર્દેશ જારી કરી શકે છે. કલમ ૧૬ એ બાબતો ગણાવે છે જે યોજનામાં સમાવવી જરૂરી છે, એટલે કે, યોજનાના અમલીકરણ માટે જરૂરી અથવા તેનાથી અસરગ્રસ્ત જમીનનું સંપાદન, મકાનોના નિર્માણ અને પુનઃનિર્માણ તથા શેરીઓની રચના અને ફેરફાર, ગટરવ્યવસ્થા, પાણી પુરવઠો અને વીજળી સહિત જમીનની ગોઠવણી અને પુનઃગોઠવણી, જાહેર પાર્કો અથવા રમતગમતના મેદાનો માટે જમીનનું અનામત અને નાગરિક સગવડો માટે કુલ વિસ્તારના ઓછામાં ઓછા ૧૦% અનામત. વિકાસ યોજના ઉત્તમ ગટરવ્યવસ્થાની સુવિધા માટે કોઈપણ જમીનને ઉંચી કરવા, યોજનામાં સમાવિષ્ટ વિસ્તાર અથવા કોઈપણ અડીને આવેલા વિસ્તારના સારા હવાઉજાસ માટે ખુલ્લી જગ્યાઓ બનાવવાની અને આરોગ્યપ્રદ વ્યવસ્થા માટે પણ જોગવાઈ કરી શકે છે. કલમ ૧૭ થી ૧૯ યોજનાને આખરી ઓપ આપવા અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેની મંજૂરી તેમજ યોજનાના હેતુઓ માટે જમીન સંપાદન માટેની પદ્ધતિ ધરાવે છે. કલમ ૨૦ થી ૨૬ બેટરમેન્ટ ટેક્સની વસૂલાત અને એકત્રીકરણ માટે જોગવાઈ કરે છે. કલમ ૨૭ યોજનાના અમલીકરણ માટે સત્તાવાર ગેઝેટમાં યોજનાના પ્રકાશનની તારીખથી પાંચ વર્ષની સમયમર્યાદા તેમજ અમલ ન કરવાના પરિણામો નિર્દિષ્ટ

કરે છે. કલમ ૨૮–એ બીડીએ દ્વારા બનાવવામાં આવેલી શેરીઓના સંદર્ભમાં શેરીઓની યોગ્ય જાળવણી, રોશની અને સફાઈ તથા ગટરવ્યવસ્થા, આરોગ્યપ્રદ વ્યવસ્થા અને પાણી પુરવઠાની ખાતરી કરવાની બીડીએ પર ફરજ લાદે છે. કલમ ૩૨ નવી વિસ્તરણ યોજનાઓ અથવા લેઆઉટ બનાવવાની અથવા નવી ખાનગી શેરીઓ બનાવવાની જોગવાઈ કરે છે, જે માત્ર બીડીએ પાસેથી સ્પષ્ટ મંજૂરી મેળવ્યા પછી અને બીડીએ દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી શરતોને આધીન જ કરી શકાય છે. કલમ ૩૨(૫) નિયત કરે છે કે બીડીએ અરજી મંજૂર કરવા માટેની પૂર્વશરત તરીકે, રસ્તા, નાળા, કલ્વર્ટ, અંડરગ્રાઉન્ડ ડ્રેનેજ અને પાણી પુરવઠો અને રોશની માટે ખર્ચ પહોંચી વળવા માટે જરૂરી રકમો અને બીડીએ દ્વારા દર્શાવવામાં આવે તેવા અન્ય હેતુઓ માટેના ચાર્જિસ જમા કરાવવાની માંગ અરજદાર પાસે કરી શકે છે. કલમ ૩૨(૫એ), જે એક નોન–ઓબસ્ટેન્ટે ક્લોઝ પણ ધરાવે છે, બીડીએ ને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓ, વાહનવ્યવહાર અને તેવી અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈપણ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે બીડીએ નક્કી કરે તેવો ખર્ચનો ભાગ પહોંચી વળવા માટે અરજદાર પાસે વધારાની રકમ જમા કરાવવાની માંગ કરવાની સત્તા આપે છે.

૫૩. ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટ્સની સંબંધિત જોગવાઈઓનું ઉપરોક્ત સર્વેક્ષણ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે બે એક્ટ્સનો મૂળ ઉદ્દેશ્ય ૧૫.૧૨.૧૯૭૫ ના રોજ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારનો ભાગ બનતા વિસ્તારો અને સમયાંતરે સરકાર દ્વારા અધિસૂચિત કરવામાં આવે તેવા અન્ય અડીને આવેલા વિસ્તારોનો

આયોજિત વિકાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. બીડીએ સમગ્ર બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર માટે ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(બી) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ "સગવડો" અને કલમ ૨(બીબી) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ "નાગરિક સગવડો" પૂરી પાડવા માટે બંધાયેલું છે. કલમ ૧૫ અને ૧૬ હેઠળ તેમાં નિહિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, બીડીએ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસ માટે વિગતવાર યોજનાઓ તૈયાર કરી શકે છે અને તે યોજનાઓ અમલમાં મૂકવા માટે ખર્ચ કરી શકે છે, જેને વિકાસ યોજનાઓ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. વિકાસ યોજનાઓના અમલીકરણમાં બીડીએ દ્વારા કરવામાં આવેલો ખર્ચ વિકાસ યોજનાઓના લાભાર્થીઓ પર નાખી શકાય છે. ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટની કલમ ૪એ(૧) હેઠળ જારી કરાયેલા તા. ૧.૧૧.૧૯૬૫ અને ૧૩.૩.૧૯૮૪ ના જાહેરનામા અને ૧૯૭૬ ના એક્ટની કલમ ૨(સી) હેઠળ જારી કરાયેલા તા. ૧.૩.૧૯૮૮ ના જાહેરનામાના બળથી, બેંગલોર શહેરને અડીને આવેલા સેંકડો ગામડાઓ બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારમાં વિલીન થઈ ગયા. આ વિસ્તારો માટે, બીડીએ બેંગલોર શહેરના હાલના મેટ્રોપોલિટન વિસ્તાર માટે ઉપલબ્ધ પાણી, વીજળી, શેરીઓ, રસ્તાઓ, ગટરવ્યવસ્થા, વાહનવ્યવહાર વ્યવસ્થા વગેરે જેવી સગવડો પૂરી પાડવા માટે બંધાયેલું હતું અને છે. આ કાર્ય બીડીએ એકલું તેના નગણ્ય નાણાકીય સંસાધનોમાંથી પૂરું કરી શક્યું ન હોત. તેથી, રાજ્ય સરકાર, બીડીએ અને રાજ્યની અન્ય એજન્સીઓ/સાધનો જેમ કે બીડબલ્યુએસએસબી એ પાણી પુરવઠો, વીજળી અને વાહનવ્યવહાર સુવિધાઓ વધારવા માટે અને નવા રસ્તાઓ, લેઆઉટ વગેરે બનાવવા માટે જોગવાઈ કરવા

માટે તેમના સંસાધનો તેમજ માનવબળ અને સામગ્રી એકત્રિત કરવી પડી હતી. બીડીએ એ નવી પાણી પુરવઠા યોજના, વધારાની વીજળી ઉત્પન્ન કરવા અને બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારને ભીડમુક્ત કરવા માટે માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમના વિકાસ માટે જરૂરી ભંડોળમાં ફાળો આપવો પડ્યો હતો. આ જ કારણ છે કે રાજ્ય સરકારે તા. ૨૫.૩.૧૯૮૭ અને ૧૨.૧.૧૯૯૩ ના હુકમો પસાર કર્યા, જેને કાયદાના હેતુઓને પાર પાડવા માટે કલમ ૬૫ હેઠળ જારી કરાયેલા નિર્દેશો તરીકે યોગ્ય રીતે ગણી શકાય અને ત્યારપછી બનાવવામાં આવનારા તમામ લેઆઉટો પર કાવેરી સ્કીમના અમલીકરણમાં બીડીએ ના ખર્ચના હિસ્સાનો બોજ નાખવાની દરખાસ્તને મંજૂરી આપી. ૧૯૭૬ ના એક્ટમાં કલમ ૩૨(૫એ) ના ઉમેરા સાથે, આ હુકમોએ ધારાસભીય સત્તાધિકાર પ્રાપ્ત કર્યો. તે કલમના સંદર્ભમાં, બીડીએ ને નવી વિસ્તરણ યોજનાઓ અથવા લેઆઉટ અથવા ખાનગી શેરીઓ બનાવવા ઈચ્છુક અરજદારો પાસે પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓ, વાહનવ્યવહાર અને અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈપણ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે થયેલા ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે કલમ ૩૨(૫) માં દર્શાવેલ રકમો ઉપરાંત નિર્દિષ્ટ રકમ ચૂકવવાની માંગ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે.

૫૭. પુનરાવર્તનના ખર્ચે, એ અવલોકન કરવું યોગ્ય રહેશે કે ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટ્સની પ્રસ્તાવના અને ઉદ્દેશ્યો તથા બે વિધાનોની યોજના સિવાય, "પાણી પુરવઠો, વીજળી, રસ્તાઓ, વાહનવ્યવહાર અને તેવી અન્ય સગવડો વધારવા માટેની કોઈપણ યોજના અથવા કામગીરીના અમલીકરણ માટે

ઓથોરિટી નક્કી કરે તેવો ખર્ચનો ભાગ" પદાવલી કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ માટે પર્યાપ્ત માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે અને સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ સાથે સંમત થવું શક્ય નથી કે આ કલમ ખાનગી લેઆઉટ બનાવવા ઇચ્છુક લોકો પાસેથી અસ્પષ્ટ રકમની માંગણી કરવા માટે બીડીએ ને અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા આપે છે. એ કહેવાની જરૂર નથી કે કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા સત્તાનો ઉપયોગ હંમેશાં નિર્દેશોને આધીન રહેશે જે કલમ ૬૫ હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપી શકાય છે. અમે ઉમેરી શકીએ છીએ કે બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારના વિકાસ માટે ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટ્સમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓના અસરકારક અમલીકરણ માટે જોગવાઈ કરવી ધારાસભા માટે શક્ય બન્યું ન હોત અને આ કામગીરી રાજ્યની અન્ય કોઈ એજન્સી/સાધન પર પ્રત્યાયોજિત કરવી પડી હતી.

૫૫. ઉપરોક્ત ચર્ચા એ તારણ તરફ દોરી જાય છે કે કલમ ૩૨(૫એ) અતિશય પ્રત્યાયોજનના દૂષણથી પીડાતી નથી અને ધારાસભીય માર્ગદર્શિકા ૧૯૬૧ અને ૧૯૭૬ ના એક્ટ્સની પ્રસ્તાવના અને બે વિધાનોના ઉદ્દેશ્ય અને યોજનામાં શોધી શકાય છે.

પ્રશ્ન (૩)

૫૬. હવે પછીનો પ્રશ્ન જે નિર્ણય માટે જરૂરી છે તે એ છે કે શું કાવેરી સ્કીમ વગેરે હેઠળ ચાર્જિસની માંગણી કર વસૂલાત સમાન છે અને તેથી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ ની જોગવાઈઓથી અતિ-અધિકાર (ultra vires) છે.

૫૭. કોઈ ચોક્કસ લેવીને 'ફી' કે 'કર' તરીકે ગણી શકાય કે કેમ અને પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભ (quid pro quo) ના સીધા પુરાવાના અભાવે, લેવીને હંમેશાં કર તરીકે ગણવામાં આવશે કે કેમ તે અંગેની ચર્ચાએ છેલ્લા ચાર દાયકા કરતાં વધુ સમયથી આ કોર્ટ અને લગભગ તમામ હાઈકોર્ટોનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે.

૫૮. કેવલ કિશન પુરી વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૦) ૧ એસ.સી.સી. ૪૧૬ માં, બંધારણીય બેન્ચે એ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો કે શું પંજાબ અને હરિયાણામાં એગ્રીકલ્ચર માર્કેટ કમિટીઓ દ્વારા અધિસૂચિત માર્કેટ વિસ્તારોમાં લાયસન્સધારકો દ્વારા ખરીદાયેલા અને વેચાયેલા કૃષિ ઉત્પાદન પર માર્કેટ ફી દર રૂ. ૧૦૦/– ના વેચાણ પર રૂ. ૨/– થી વધારીને રૂ. ૩/– કરવાના પસાર કરાયેલા ઠરાવો કાયદાકીય રીતે ટકવા પાત્ર હતા કે કેમ. કર અને ફી વચ્ચેનો તફાવત અને અસંખ્ય ચુકાદાઓ ધ્યાનમાં લીધા પછી, બંધારણીય બેન્ચે નીચેના સિદ્ધાંતો તારવ્યા:

> "(૧) કે વસૂલ કરાયેલી ફીની રકમ અધિસૂચિત માર્કેટ વિસ્તારમાં લાયસન્સધારકોને સેવાઓ આપવા માટે અનામત રાખવી જોઈએ અને તેનો એક સારો અને સબળ ભાગ આ હેતુ માટે ખર્ચાયેલો દર્શાવવો જોઈએ.
>
> (૨) કે લાયસન્સધારકોને આપવામાં આવતી સેવાઓ કૃષિ ઉત્પાદનની ખરીદી કે વેચાણના વ્યવહારના સંદર્ભમાં હોવી જોઈએ.
>
> (૩) કે માર્કેટિંગ વિધાનના ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવાના હેતુથી ખરીદ–વેચાણના વ્યવહારોને સરળ બનાવવા માટે માર્કેટ વિસ્તારમાં સેવાઓ આપતી વખતે લાયસન્સધારકોને સમગ્ર લાભ આપવો જરૂરી નથી

પરંતુ તેમને કેટલાક ખાસ લાભો આપવા જોઈએ જેનો લાયસન્સધારકો અને વ્યવહારો વચ્ચે પ્રત્યક્ષ, નજીકનો અને વાજબી સંબંધ હોય.

(૪) કે લાયસન્સધારકોને કેટલાક ખાસ લાભો આપતી વખતે માર્કેટમાં એવી સેવાઓ આપવાની છૂટ છે જે માર્કેટમાં થતા વ્યવહારો સાથે સંકળાયેલા તમામ લોકોના સામાન્ય હિતમાં હોઈ શકે.

(૫) કે કૃષિ ઉત્પાદન વધારવાના હેતુથી, ગામડાઓમાં તેના વાહનવ્યવહારની સુવિધા માટે અને મુખ્યત્વે કે માત્ર ખેડૂતોના લાભ માટેની અન્ય સુવિધાઓ પૂરી પાડવા માટે માર્કેટ ફીની રકમ ખર્ચવાની એવા આધારે મંજૂરી નથી કે આવી સેવાઓ લાંબે ગાળે માર્કેટમાં વ્યવહારોનું પ્રમાણ વધારશે જેથી આખરે વેપારીઓને પણ લાભ થશે. વેપારીઓને આવો અપ્રત્યક્ષ અને દૂરનો લાભ એ કોઈ પણ અર્થમાં તેમના માટે ખાસ લાભ નથી.

(૬) કે પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભ (quid pro quo) નું તત્વ ગાણિતિક ચોકસાઈ સાથે સ્થાપિત કરવું શક્ય, કે જરૂરી પણ ન હોઈ શકે, પરંતુ વ્યાપક અને વાજબી રીતે પણ જે સત્તામંડળો ફી વસૂલ કરે છે તેમણે એ સ્થાપિત કરવું જ જોઈએ કે રકમ તે લોકો માટે સેવાઓ આપવા માટે ખર્ચવામાં આવી રહી છે જેના પર ફીનો બોજ પડે છે.

(૭) ફી પેટે એકત્રિત કરાયેલી રકમનો ઓછામાં ઓછો એક સારો અને સબળ ભાગ, કદાચ બે–તૃતિયાંશ કે ત્રણ–ચતુર્થાંશની આસપાસ, ઉપર દર્શાવેલ પ્રકારની સેવાઓ આપવા માટે ખર્ચાયાનું વાજબી ચોકસાઈ સાથે દર્શાવવું જોઈએ."

૫૯. ઉપરોક્ત ચુકાદાનો ગુણોત્તર સર્ધન ફાર્માસ્યુટિકલ્સ એન્ડ કેમિકલ્સ, ત્રિચુર અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ અને અન્ય (૧૯૮૧) ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૧ માં

સબળ પ્રમાણમાં પાતળો કરવામાં આવ્યો હતો. પાછળના નિર્ણયમાં, કોર્ટે કેરળ અબકારી એક્ટ ૧૦૭૭ ની કલમ ૧૨–એ, ૧૨–બી, ૧૪(ઈ) અને (એફ) અને ૬૮–એ ની બંધારણીય માન્યતા પર વિચાર કર્યો હતો. ૩–ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચ દ્વારા વિચારાયેલો પ્રશ્નોમાંથી એક એ હતો કે શું કલમ ૧૪(ઈ) અને કેરળ રેક્ટિફાઈડ સ્પિરિટ રૂલ્સ, ૧૯૭૨ ના નિયમ ૧૬(૪) હેઠળ સુપરવાઈઝરી ચાર્જિસની વસૂલાતને ફી તરીકે ગણી શકાય કે કેમ, ભલે લેવી અને રાજ્ય દ્વારા અપાતી સેવાઓ વચ્ચે કોઈ પ્રત્યક્ષ બદલાનો લાભ (quid pro quo) ન હોય. બેન્ચે ધ કમિશનર, હિન્દુ રિલિજિયસ એન્ડોવમેન્ટ્સ, મદ્રાસ વિ. લક્ષ્મીન્દ્ર તીર્થ સ્વામિઆર ઓફ શ્રી શિરૂર મઠ (૧૯૫૪) એસ.સી.આર. ૧૦૦૫ માં હાઈલાઈટ કરાયેલા કર અને ફી વચ્ચેના તફાવતનો સંદર્ભ આપ્યો અને અવલોકન કરવા તરફ આગળ વધ્યા:

> "'ફી' એ વિશેષાધિકાર માટે ચૂકવવામાં આવતી રકમો છે, અને તે કોઈ ફરજ નથી, પરંતુ ચુકવણી સ્વૈચ્છિક છે. ફી ને કરથી એ રીતે અલગ પાડવામાં આવે છે કે કરનો મુખ્ય હેતુ સરકારના સમર્થન માટે કે જાહેર હેતુ માટે ભંડોળ એકત્રિત કરવાનો છે, જ્યારે આપેલા વિશેષાધિકાર કે લાભ, કે આપેલી સેવા અથવા તેની સાથે સંકળાયેલા ખર્ચ પૂરા કરવા માટે ફી વસૂલ કરી શકાય છે. આમ, ફી એ આપેલી સેવા પર મળેલા કેટલાક ખાસ વિશેષાધિકાર માટે ચુકવણી સિવાય કશું નથી. તેથી કર અને કરાધાન, ચોક્કસ હેતુઓ માટે અને સરકારની વિશિષ્ટ સત્તાઓ કે કાર્યો હેઠળ ચૂકવાતા કે લાદવામાં આવતા વિવિધ અન્ય ફાળાઓ, ચાર્જિસ કે બોજથી અલગ પડે છે. હવે એ વધુને વધુ સમજાઈ રહ્યું છે કે માત્ર આપેલી સેવાઓ કે વિશેષાધિકાર કે લાયસન્સની મંજૂરી માટેનું એકત્રીકરણ રાજ્યના

એકત્રિત ભંડોળ (consolidated fund) માં લઈ જવામાં આવે છે અને સેવા આપવાના ખર્ચ તરફ અલગથી ફાળવવામાં આવતું નથી તે પોતે નિર્ણાયક નથી. એ એટલા માટે છે કારણ કે બંધારણમાં ફીનું એ આવશ્યક તત્વ હોવાની વિભાવના કરવામાં આવી ન હતી કે તેને અલગ ભંડોળમાં જમા કરાવવું જોઈએ અને એકત્રિત ભંડોળમાં નહીં. એ પણ વધુને વધુ સમજાઈ રહ્યું છે કે કડક અર્થમાં પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભ (quid pro quo) નું તત્વ હંમેશાં ફી માટે અનિવાર્ય શરત (sine qua non) નથી. એ ભારપૂર્વક કહેવાની જરૂર નથી કે પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભનું તત્વ દરેક કરમાં જરૂર ગેરહાજર હોતું નથી. અમે આ સંદર્ભમાં સીરવાઈના તેમના બંધારણીય કાયદામાં કરાયેલા અવલોકનોનો લાભદાયી સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ, તે અસર માટે કે:

'એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ખુદ મુખર્જી, જે. દ્વારા સ્વીકારાયા મુજબ, એકત્રીકરણો એકત્રિત ભંડોળમાં ભળી જતા નથી તે હકીકત નિર્ણાયક નથી, ભલે તે હકીકત અદાલતને એમ કહેવા સક્ષમ બનાવી શકે કે ફીની ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ લાક્ષણિકતા હાજર હતી. પરંતુ સુપ્રીમ કોર્ટનું ધ્યાન અનુચ્છેદ ૨૬૬ તરફ દોરવામાં આવ્યું હોય તેમ જણાતું નથી જે ભારત સંઘ અને રાજ્યોની તમામ આવકો તેમના સંબંધિત એકત્રિત ભંડોળમાં જવી જોઈએ અને તમામ અન્ય જાહેર નાણાં સંઘ અને રાજ્યોના સંબંધિત જાહેર ખાતાઓમાં જવા જોઈએ તે જરૂરી બનાવે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જો આપેલી સેવાઓ ચેરિટી કમિશનર જેવી અલગ સંસ્થા દ્વારા નહીં, પરંતુ સરકારી ખાતા દ્વારા આપવામાં આવતી હોય, તો લાદવાનો ગુણધર્મ બદલાશે નહીં કારણ કે અનુચ્છેદ ૨૬૬ હેઠળ સેવાઓ માટે એકત્રિત કરાયેલા નાણાં એકત્રિત ભંડોળમાં જમા થવા જોઈએ. એ ઉલ્લેખ કરી શકાય કે પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભનું તત્વ દરેક કરમાં જરૂર ગેરહાજર હોતું નથી.'"

ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે કેવલ કિશન પુરી વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (સુપ્રા) માં બંધારણીય બેન્ચના ચુકાદાનો પણ સંદર્ભ આપ્યો અને અવલોકન કર્યું:

> "અમારા મતે, આ અવલોકનો સાર્વત્રિક ઉપયોગના નિયમ તરીકે નક્કી કરવાનો આશય ધરાવતા નથી અને તેનો એવો અર્થ નથી. કોર્ટ માર્કેટ ફીના દર પર વિચાર કરી રહી હતી, અને પ્રશ્ન એ હતો કે શું દર રૂ. ૨ થી વધારીને રૂ. ૩ કરવા માટે કોઈ ઔચિત્ય હતું કે કેમ. ફીના દરમાં વધારાને વાજબી ઠેરવવા માટે કોઈ સામગ્રી મૂકવામાં આવી ન હતી અને તેથી, તેણે કરનું સ્વરૂપ લીધું હતું. એવું જણાય છે કે કોર્ટ એ ધારણા પર આગળ વધી હતી કે ફીમાં પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભનું તત્વ હંમેશાં હાજર હોવું જોઈએ. પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભનો પરંપરાગત ખ્યાલ એક પરિવર્તનમાંથી પસાર થઈ રહ્યો છે."

૬૦. કેવલ કિશન પુરી વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (સુપ્રા) માં નક્કી કરાયેલ માપદંડ પર શ્રીનિવાસ જનરલ ટ્રેડર્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ એ.પી. (૧૯૮૩) ૪ એસ.સી.સી. ૩૫૩ માં ફરીથી વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં, અરજદારોએ આંધ્રપ્રદેશ (એગ્રીકલ્ચરલ પ્રોડ્યુસ એન્ડ લાઈવસ્ટોક) માર્કેટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૬ હેઠળ લેવાતી માર્કેટ ફીના દરમાં ૫૦ પૈસાથી વધારીને અધિચૂચિત માર્કેટ વિસ્તારમાં ખરીદાયેલા કે વેચાયેલા અધિચૂચિત કૃષિ ઉત્પાદન વગેરેની કુલ રકમના દર રૂ. ૧૦૦/– પર રૂ. ૧/– કરવાના વધારાની બંધારણીય માન્યતાને પડકારી હતી. અરજદારોએ કેવલ કિશન પુરીના કેસ (સુપ્રા) માં રજૂ કરાયેલા વિધાન પર તેમની આ દલીલના સમર્થનમાં આધાર રાખ્યો હતો કે લેવી અને માર્કેટ કમિટીઓ દ્વારા લાભાર્થીઓને આપેલી ખાસ સેવાઓ વચ્ચે કોઈ પુરાવા કે

સંબંધના અભાવે, લેવીને કર તરીકે ગણવી જોઈએ. ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે કેવલ કિશન પુરીના કેસ (સુપ્રા) માં રજૂ કરાયેલા વિધાનનો સંદર્ભ આપ્યો અને અવલોકન કર્યું:

> "એવું જણાય છે કે કેવલ કિશન પુરીના કેસમાં ચુકાદામાં કેટલાક અવલોકનો મળી આવે છે જે નિર્ણયના હેતુઓ માટે ખરેખર જરૂરી ન હતા અને પ્રસંગથી પર જાય છે અને તેથી તેમની પાસે કોઈ બંધારણીય સત્તા નથી ભલે તેમની પાસે માત્ર પ્રેરણાદાયી મૂલ્ય હોઈ શકે. ફી તરીકે એકત્રિત કરાયેલી રકમ અને સેવા આપવાના ખર્ચ વચ્ચેના સંબંધના પ્રમાણને પરિમાણિત કરવાનો પ્રયાસ કરતું અવલોકન, એટલે કે: 'ઓછામાં ઓછો ફી પેટે એકત્રિત કરાયેલી રકમનો એક સારો અને સબળ ભાગ, કદાચ બે-તૃતિયાંશ કે ત્રણ-ચતુર્થાંશની આસપાસ, ફી ચૂકવનારને માર્કેટમાં સેવાઓ આપવા માટે ખર્ચાયાનું વાજબી ચોકસાઈ સાથે દર્શાવવું જોઈએ', તે ઓબિટર (obiter) જણાય છે.
>
> ફી માટે વાસ્તવિક પ્રત્યક્ષ બદલાનો લાભ (quid pro quo) હોવો જ જોઈએ તે પરંપરાગત વલણ પછીના નિર્ણયોમાં મોટા પરિવર્તનમાંથી પસાર થયું છે. કર અને ફી વચ્ચેનો તફાવત મુખ્યત્વે એ હકીકતમાં રહેલો છે કે કર સામાન્ય બોજના ભાગ તરીકે વસૂલવામાં આવે છે, જ્યારે ફી ચોક્કસ લાભ કે વિશેષાધિકારની ચુકવણી માટે હોય છે ભલે જો જાહેર હિતમાં નિયમનનો પ્રાથમિક હેતુ હોય તો ખાસ લાભ ગૌણ બની જાય છે જો રાજ્યના સામાન્ય હેતુ માટે આવકનું તત્વ પ્રબળ હોય, તો લેવી કર બની જાય છે. ફી ના સંદર્ભમાં, એકત્રિત કરાયેલી ફી અને આપવાનો આશય ધરાવતી સેવા વચ્ચે સંબંધ રહેલો છે, અને હોવો જ જોઈએ. કોઈ લેવી ફી છે કે કેમ તે નક્કી કરવામાં, સાચો માપદંડ એ હોવો જોઈએ કે શું તેનો પ્રાથમિક

અને આવશ્યક હેતુ નિર્દિષ્ટ વિસ્તાર કે વર્ગને ચોક્કસ સેવાઓ આપવાનો છે; એનું કોઈ પરિણામ ન હોઈ શકે કે રાજ્યને આખરે અને અપ્રત્યક્ષ રીતે તેનાથી લાભ થઈ શકે. કોઈ પણ ધારાસભાની ફી વસૂલવાની સત્તા એ હકીકતથી શરતી છે કે તે આપેલી સેવાઓ માટે 'મોટા ભાગે' પ્રત્યક્ષ બદલાનો લાભ હોવો જોઈએ. જો કે, લેવી અને આપેલી (અથવા અપેક્ષિત) સેવાઓ વચ્ચેનો પરસ્પર સંબંધ સામાન્ય સ્વરૂપનો છે અને ગાણિતિક ચોકસાઈનો નથી. જે જરૂરી છે તે એ છે કે ફી ની વસૂલાત અને આપેલી સેવાઓ વચ્ચે 'વાજબી સંબંધ' હોવો જોઈએ."

૬૧. કિશન લાલ લક્ષ્મી ચંદ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા ૧૯૯૩ સપ્લીમેન્ટ (૪) એસ.સી.સી. ૪૬૧ માં, હરિયાણા રૂરલ ડેવલપમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૮૬ હેઠળ સેસની વસૂલાતની બંધારણીયતા સાથે કામ કરતી વખતે, ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે એક્ટની યોજનાનો સંદર્ભ આપ્યો અને હોલ્ડ કર્યું કે એક્ટની યોજના પરથી એ સ્પષ્ટ થશે કે ફી ચૂકવનાર કોઈ એક વ્યક્તિને તે સેવાઓમાંથી સીધો કે વ્યક્તિગત લાભ ન મળે તો પણ એક વર્ગ તરીકે કૃષિ ઉત્પાદનના ઉત્પાદક, ડીલર અને ખરીદદારોને લેવી અને પરિણામી લાભ વચ્ચે વ્યાપક, વાજબી અને સામાન્ય પરસ્પર સંબંધ છે. ભલે જાહેર જનતાને રસ્તાઓ બનાવવા જેવી કેટલીક સેવાઓથી લાભ થઈ શકે છે, પ્રાથમિક સેવા કૃષિ ઉત્પાદનના ઉત્પાદક, ડીલર અને ખરીદદાર માટે હતી.

૬૨. કૃષિ ઉપજ મંડી સમિતિ વિ. ઓરિએન્ટ પેપર એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ (૧૯૯૫) ૧ એસ.સી.સી. ૬૫૫ માં બે ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે કમિશનર, હિન્દુ રિલિજિયસ એન્ડોવમેન્ટ્સ વિ. શ્રી લક્ષ્મીન્દ્ર તીર્થ સ્વામિઆર ઓફ શ્રી શિરૂર

મઠ (સુપ્રા), મહંત શ્રી જગન્નાથ રામાનુજ દાસ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા (૧૯૫૪) એસ.સી.આર. ૧૦૪૬, રતિલાલ પાનાચંદ ગાંધી વિ. સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે (૧૯૫૪) એસ.સી.આર. ૧૦૫૫, એચ.એચ. સાધુન્દ્ર તીર્થ સ્વામિઆર વિ. કમિશનર ફોર હિન્દુ રિલિજિયસ એન્ડ ચેરિટેબલ એન્ડોવમેન્ટ્સ ૧૯૬૩ સપ્લીમેન્ટ (૨) એસ.સી.આર. ૩૦૨, કોર્પોરેશન ઓફ કલકત્તા વિ. લિબર્ટી સિનેમા (સુપ્રા), કેવલ કિશન પુરી વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (સુપ્રા), શ્રીનિવાસ જનરલ ટ્રેડર્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ એ.પી. (સુપ્રા), ઓમપ્રકાશ અગ્રવાલ વિ. ગિરી રાજ કિશોરી (૧૯૮૬) ૧ એસ.સી.સી. ૭૨૨, કિશન લાલ લક્ષ્મી ચંદ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા (સુપ્રા) ના ચુકાદાઓ સહિતના વિવિધ ચુકાદાઓની સમીક્ષા અને વિશ્લેષણ કર્યું અને ૯ વિધાનો તારવ્યા, જેમાંથી વિધાન નં. ૭ નીચે ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

> "(૭) ફીની એ શરત નથી કે તેનો આપેલી વાસ્તવિક સેવા સાથે સંબંધ હોવો જ જોઈએ. જો કે, સેવા આપવાનું સ્થાપિત કરવું પડશે. સેવા, વધુમાં, દૂરની હોઈ શકતી નથી. પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભ (quid pro quo) નો માપદંડ તમામ પ્રકારની ફીમાં નજીકના કે આસપાસના સંબંધ સાથે સંતોષવાનો નથી. ફીનો એક સારો અને સબળ ભાગ, જો કે, જે હેતુ માટે ફી વસૂલ કરવામાં આવે છે તે હેતુ માટે ખર્ચાયેલો દર્શાવવો જ જોઈએ. ફી ચૂકવનારાઓને સમગ્ર લાભ આપવો જરૂરી નથી પરંતુ તેમને કેટલાક ખાસ લાભ આપવા જોઈએ જેનો ફી સાથે પ્રત્યક્ષ અને વાજબી પરસ્પર સંબંધ હોય. ફી ચૂકવનારાઓને કેટલાક ખાસ લાભો આપતી વખતે, સંકળાયેલા તમામ લોકોના સામાન્ય હિતમાં સેવા આપવાની છૂટ છે. પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભનું તત્વ ગાણિતિક ચોકસાઈ સાથે સ્થાપિત કરવું શક્ય

કે જરૂરી પણ નથી. પરંતુ વ્યાપક અને વાજબી રીતે એ સ્થાપિત કરવું જ જોઈએ કે રકમ તે લોકો માટે સેવાઓ આપવા માટે ખર્ચવામાં આવી રહી છે જેના પર ફીનો બોજ પડે છે. ફીની એવી કોઈ શરત નથી કે જે સેવાના લાભ મેળવે છે તે દરેક વ્યક્તિને સત્તામંડળો દ્વારા આપેલી વાસ્તવિક સેવાઓ સાથે તેનો સીધો સંબંધ હોવો જોઈએ. કડક અર્થમાં પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભનું તત્વ ફી માટે હંમેશાં અનિવાર્ય શરત (sine qua non) નથી. પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભનું તત્વ દરેક કરમાં જરૂર ગેરહાજર હોતું નથી. જો જે લોકોના વર્ગ પર ફી વસૂલ કરવામાં આવે છે તે વર્ગ માટે લેવી અને પરિણામી લાભ વચ્ચે વ્યાપક, વાજબી અને સામાન્ય પરસ્પર સંબંધ હોય તો તે પૂરતું છે ભલે ફી ચૂકવનાર કોઈ એક વ્યક્તિને તે સેવાઓમાંથી સીધો કે વ્યક્તિગત લાભ ન મળે. એ બાબત મહત્વહીન છે કે જો પ્રાથમિક આશય ધરાવતી સેવા ફી ચૂકવનારાઓ માટે હોય તો જાહેર જનતાને પણ કેટલીક સેવાઓથી લાભ થઈ શકે છે."

૬૩. આઈ.ટી.સી. લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક ૧૯૮૫ (સપ્લીમેન્ટ) એસ.સી.સી. ૪૭૬ માં, અન્ય ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે નિર્દિષ્ટ કૃષિ ઉત્પાદનના વિક્રેતાઓ પાસેથી માર્કેટ ફી વસૂલવાના અને એકત્રિત કરવાના અધિકારક્ષેત્ર પર વિચાર કર્યો હતો. સબ્યસાચી મુખર્જી, જે. (જેમ તે ત્યારે હતા), જેઓ સાથે ફઝલ અલી, જે. (જેમ તે ત્યારે હતા) સંમંત થયા હતા, નીચેના સિદ્ધાંતો રજૂ કર્યા:

"(૧) સેવા અને ફી વચ્ચે સંબંધ હોવો જોઈએ,

(૨) સંબંધ વાજબી છે તે ગાણિતિક ચોકસાઈ સાથે સ્થાપિત કરી શકાતું નથી એ અર્થમાં કે બંને બાજુઓ સમાન રીતે સંતુલિત હોવી જોઈએ,

(૩) ફી ચૂકવનારાઓને આવી સેવાઓ આપવાના સમયગાળા દરમિયાન જો અન્ય કોઈ લાભો પ્રાપ્ત થાય કે ઊભા થાય, તો પ્રત્યક્ષ બદલાનો લાભ (quid pro quo) નષ્ટ થતો નથી. પ્રત્યક્ષ બદલાના લાભના ખ્યાલને આજના દિવસોના સંદર્ભમાં નક્કી કરવો જોઈએ – માર્કેટોનો એક ખ્યાલ જે વિવિધ સેવાઓ આપે અને વિવિધ સગવડો પૂરી પાડે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, અને આ લાભોને અન્યોને આકસ્મિક રીતે મળતા લાભોથી અલગ કરી શકાય નહીં,

(૪) ભવિષ્યના વર્ષો માટે વ્યાવહારિક યોજનાનું વાજબી પ્રક્ષેપણ (projection) મંજૂર છે, અને

(૫) આપેલી સેવાઓ તે માર્કેટોના વપરાશકર્તાઓને કે તે માર્કેટોના એક વર્ગ તરીકેના પછીના વપરાશકર્તાઓને હોવી જોઈએ. ભલે ફી સામાન્ય બોજના ભાગ તરીકે વસૂલવામાં આવતી નથી છતાં સેવા અને ચુકવણીને બિલકુલ સંતુલિત કરી શકાતી નથી.

(૬) આરોપણનો પ્રાથમિક ઉદ્દેશ્ય અને આવશ્યક હેતુ જોવો જ જોઈએ."

૬૪. જો શ્રીનિવાસ જનરલ ટ્રેડર્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ એ.પી. (સુપ્રા), કિશન લાલ લક્ષ્મી ચંદ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા (સુપ્રા) અને આઈ.ટી.સી. લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક (સુપ્રા) માં રજૂ કરાયેલા સિદ્ધાંતોના સંદર્ભમાં સામાવાળાને પાણી પુરવઠો, વીજળી, વાહનવ્યવહાર વગેરે વધારવા માટે ચૂકવણી કરવા માટે જરૂરી બીડીએ દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતોની ઝીણવટભરી તપાસ કરવામાં આવે, તો એવું કહી શકાય નહીં કે બીડીએ દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણી કર

લાદવા સમાન છે અને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૬૫ ની જોગવાઈઓથી અતિ–અધિકાર (ultra vires) છે.

૬૫. ૧૯૭૬ ના એક્ટ હેઠળ, બીડીએ હાઉસ બિલ્ડીંગ સોસાયટીઓ દ્વારા તૈયાર કરાયેલા લેઆઉટમાં પ્લોટના અલોટીઓ સહિત બેંગલોર મેટ્રોપોલિટન વિસ્તારની વસતિને વિવિધ પ્રકારની સગવડો પૂરી પાડવા બંધાયેલું છે. એ તદ્દન શક્ય છે કે તેઓ બીડીએ દ્વારા ઉપલબ્ધ કરાયેલી એક કે બીજી સગવડોના સીધા લાભાર્થી ન હોય, પરંતુ આ એ હકીકતને ઓછી કરી શકતું નથી કે તેમને આઉટર રિંગ રોડ અને ઈન્ટરમીડિયેટ રિંગ રોડ, માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ સિસ્ટમ વગેરેના નિર્માણથી ચોક્કસપણે લાભ થશે. તેઓ કાવેરી સ્કીમના અંતિમ લાભાર્થી પણ બનશે કારણ કે બેંગલોર માટે વધારાના ૨૭૦ એમએલડી પાણીની ઉપલબ્ધતા બીડબલ્યુએસએસબી ને ખાનગી લેઆઉટ માટે પાણી ફાળવવા સક્ષમ બનાવશે. એ સામાવાળાનો ન તો દાવાયુક્ત કેસ છે કે ન તો એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ખાનગી સોસાયટીઓ દ્વારા વિકસાવવામાં આવનારા લેઆઉટોમાં પ્લોટના અલોટીઓને બીડીએ દ્વારા અપાતી સગવડોનો લાભ મળશે નહીં. આમ, કલમ ૩૨(૫એ) હેઠળ બીડીએ દ્વારા માંગવામાં આવેલા ચાર્જિસને કર કહી શકાય નહીં અને એવા આધારે ગેરબંધારણીય જાહેર કરી શકાય નહીં કે તે સક્ષમ ધારાસભા દ્વારા ઘડાયેલા કાયદા દ્વારા મંજૂર નથી.

પ્રશ્ન (૪)

૬૬. એકમાત્ર મુદ્દો જે વિચારણા માટે બાકી રહે છે તે એ છે કે શું બીડીએ દ્વારા માંગવામાં આવેલા ચાર્જિસ કાવેરી વોટર સ્કીમ, રિંગ રોડ, માસ રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટ

સિસ્ટમ વગેરેમાં તેના ફાળા કરતાં તદ્દન અપ્રમાણસર છે. અમે આ મુદ્દા પર વિગતવાર વિચાર કર્યો હોત પરંતુ તત્કાલીન બીડીએ કમિશનર શ્રી સિદ્ધય્યા દ્વારા ફાઈલ કરાયેલા તા. ૧૧.૧૧.૨૦૦૯ ના સોગંદનામાને ધ્યાનમાં રાખીને કે કાવેરી સ્કીમ પેટે ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૮ થી ૪.૬.૨૦૦૫ વચ્ચે માત્ર રૂ. ૩૪.૫૫ કરોડ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે અને ૧૯૯૨–૯૩ અને ૨૦૦૫–૦૬ વચ્ચે રિંગ રોડ સરચાર્જ તરીકે રૂ. ૧૫.૧૫ કરોડની રકમ એકત્રિત કરવામાં આવી છે અને રાજ્ય સરકારે નિર્દેશ આપ્યો છે કે હવેથી યોગ્ય નિર્ણય ન લેવાય ત્યાં સુધી રિંગ રોડ સરચાર્જ, કાવેરી વોટર સેસ અને એમઆરટીએસ સેસ વસૂલ કરવો જોઈએ નહીં, અમે આ વિવાદનો નિર્ણય કરવો જરૂરી માનતા નથી, વિશેષ કરીને કારણ કે બીડીએ વતી ફાઈલ કરાયેલી લેખિત દલીલોમાં એવું સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે સરકારે બાકી માંગણીઓ અંગે નિર્ણય લેવાનો છે અને અદાલત આ મામલે યોગ્ય નિર્દેશ જારી કરી શકે છે, જેનું બીડીએ પાલન કરશે. અમારા મતે, રાજ્ય સરકારને તા. ૦૩.૦૫.૨૦૦૫ ના પત્રના સંદર્ભમાં યોગ્ય નિર્ણય લેવા નિર્દેશ આપીને ન્યાયના હેતુઓ સરી જશે.

૬૭. જ્યાં સુધી સુપરવિઝન ચાર્જિસ, ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ચાર્જિસ, એક્ઝામિનેશન ચાર્જિસ, સ્લમ ક્લિયરન્સ ડેવલપમેન્ટ ચાર્જિસ અને એમઆરટીએસ સેસ વસૂલવાનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી એ ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે કે હાઈકોર્ટે આ ચાર્જિસની વસૂલાતને ગેરકાયદેસર જાહેર કરવા માટે કોઈ કારણ દર્શાવ્યું નથી. તેથી, વાદગ્રસ્ત હુકમનો તે ભાગ ટકી શકે તેમ નથી. છતાં, અમને લાગે છે કે રાજ્ય સરકારે આ ચાર્જિસ વસૂલવાના મામલે પણ યોગ્ય નિર્ણય લેવો જોઈએ

અને નક્કી કરવું જોઈએ કે શું તે તેના દ્વારા, બીડીએ કે રાજ્યની અન્ય કોઈ એજન્સી/સાધન દ્વારા થયેલા ખર્ચ કરતાં અપ્રમાણસર હતા કે કેમ.

૬૮. પરિણામે, અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે, વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે છે અને સામાવાળાઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ અરજીઓ એ શરતને આધીન રદ કરવામાં આવે છે કે આ ચુકાદાની નકલ મળવાની/રજૂ થવાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર, રાજ્ય સરકારે તા. ૦૩.૦૫.૨૦૦૫ ના પત્રના સંદર્ભમાં યોગ્ય નિર્ણય લેવાનો રહેશે. આ સમયગાળાની અંદર, રાજ્ય સરકારે એ પણ નક્કી કરવાનું રહેશે કે શું બીડીએ ના પત્રોમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા દરે સુપરવિઝન ચાર્જિસ, ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ચાર્જિસ, એક્ઝામિનેશન ચાર્જિસ, સ્લમ ક્લિયરન્સ ડેવલપમેન્ટ ચાર્જિસ અને એમઆરટીએસ સેસની વસૂલાત અતિશય હતી કે કેમ. રાજ્ય સરકારનો નિર્ણય સામાવાળાઓને પછીના ચાર અઠવાડિયાની અંદર જણાવવામાં આવશે. જો સામાવાળાઓમાંથી કોઈ પણ રાજ્ય સરકારના નિર્ણયથી નારાજ થાય તો તે યોગ્ય કાનૂની ઉપાય અજમાવવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે. પક્ષકારો પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવશે.

અપીલો મંજૂર કરાઈ.

The translation of this judgment has been provided by M/s. Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

===

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા

ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્ધેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.